YÖN
HAFTALIK GAZETE

İKİNCİ DÜNYA HARBİNİN GİZLİ BELGELERİ

KURTLAR

DÖVÜŞÜYOR!

Yıl: 5 - Sayı: 177 19 Ağustos 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

BASINDAN

HANGİSİ GERİCİ ?

Prof. Mc Ismet Carthy Giritli, komünistler milliyetçilik yapar dedikten sonra, bu hafta da komünistlerin Müslümanlık yaptığını yazmaktadır. Daha önceleri de komünist dediklerinin Atatürkçülük gösterilerinde bulunduğunu ileri sürmüştü. Bu gidişle, rotayı şaşıran bizim Mc Carthy, korkarız, komünizmin en büyük savunucusu haline gelecektir: Komünizm milliyetçi, komünizm Atatürkçü, komünizm dine saygılı ise, o halde alıp verilemiyen nedir? Mc Carthy'cilikte de herhalde bir ölçü olmak gerekir.

Aşağıya aldığımız yazısında Giritli, Doğan Avcıoğlu'nun başyazısını, korsanlık sıfatına lâyık olarak, tabiatiyle gönlünün istediği biçimde tahrif etmiştir. Belirtelim ki YON, «Islâm Sosyalizmi» sevdası peşinde değildir, lâikliğe sıkı sıkıya bağlıdır, ama halkın dinî duygularına titizlikle saygılıdr. Papyon kravat takyor diye Amerikan uşaklarını ilerici saymadığı gibi, bir adama sırf dindar olduğu için gerici demez. Nitekim Ismet Giritli'nin yazısıyla aynı günde, Yeni Istanbul'da Serdengeçti'nin - kısmen aktardığımız - bir yazısı yayınlandı. Iki yazıyı altalta koyup, kimin ilerici, kimin gerici olduğunun takdirini okuyucularımıza bırakıyoruz:

Dünya

KOMÜNİZM VE DİN

Prof. Dr. İsmet Giritli

Memleketimizdeki «Aşırı Sol»un, milletlerarası komünizminin taktik ve stratejisine uygun olarak, irtica ve yobazlığın karşısına çıkmak şöyle dursun, bu gibi çevreleri okşamak için nasıl hiç bir fırsatı kaçırmadığına dikkat ediyor musunuz?

Gerçekten, komünistlerin «World Marxist Revue» ve «New Age» dergilerine göre Orta Doğu ve Türkiye'deki komünist ve uşaklarına verilen iki direktif şudur;

— Din ve milliyetçilik gibi akımlarla cepheden ihtilâfa düşülmiyerek, aksine bunlardan faydalanmağa dikkat edilmesi.

— Siyasî hayatta tecrit edilip ezilmemek ve husumetin teksif edilmesini önlemek için «ortak cephe» taktiklerine baş vurulması..

Memleketimizdeki «İslâmiyet ve sosyalizm» tartışmaları, İrtica ve Nurculuğun da komünizm gibi affedilmesi gereken «fikir suçları» olduğu lâikliğin kompradorların hayat ilkesinden ibaret bulunduğu gibi «tema»lar bunun sadece birkaç örneğidir.

Yön dergisi başyazarı Doğan Avcıoğlu'na göre, Batı taraftarlığı emperyalizm ve şaklığı ve gericilik, antiemperyalist «Kravatsız Nurculuk» ise ilericiliktir.

Atatürkçü (!) Avcıoğlu, YÖN dergisinde yayınladığı «İlericilik - Gericilik» adlı başmakalede açıkça; Kravatsız Nurcularla kendisi gibi ilericilerin (!), vatanı kurtarmak için birleşeceklerini ve bu birleşmenin ergeç olacağını söylemektedir. (1)

Büyük Atatürk'ün Kıyafet Devrimini bir «Gardrop ilericiliği» olarak niteliyen öğrenci yazar, Türkiye'yi Batıdan koparmak ve Batıyı Türkiye'den kesin olarak kovmak için, Batı aleyhtarı ırkçılarla Nurcuları, kendisi gibi antiemperyalist (!) ve Batı düşmanı ilericilerle birlikte «Mukaddes cihad»a çağırmaktadır.

— II —

Yukarda işaret ettiğimiz ve son yıllarda milletlerarası komünizmin din alanında girişilmesini tavsiye ve telkin ettiği bu «Barış Taarruzu»nun yalnız Müslüman memleketler bakımından değil, din duygusu kuvvetli İtalya ve Fransa gibi Katolik ve Hristiyan memleketler yönünden de yürütüldüğünü görmekteyiz.

Nitekim 25 Ocak 1966 tarihinde İtalyan Komünist Partisinin 11. Kongresinde, Parti Genel Sekreteri Luigi Longo'nun dört buçuk saat süren ve özellikle «Marksist ve Hristiyan değerleri arasındaki benzerlik» üzerinde durduktan sonra, komünistlerle kilise ve diğer dinî kuruluşlar arasındaki işbirliğinin lüzum ve önemini belirten ve neticede işbirliği teklifi ile sonuçlanan nutkunu dinleyen Batılı bir gazeteci hayretini gizleyemeden; «Bu bir Komünist Partisinin Kongresi mi, yoksa Kiliseler Meclisinin toplantısı mı?» diye sormuştur.

Lenin'in «Din bir afyondur» görüşünü «demode ve muhafazakâr» bir görüş olarak niteleyen ve Katolik seçmenlerin reyini alabilmek için, teokratik devleti reddettikleri gibi, atheist (dinsiz) devleti de reddettiklerini söyliyerek komünistlerin siyasî oportünizmine yeni ve tipik bir örnek veren Longo'yu misafir locasından izliyenlerden biri de Sovyet Komünist Partisi ileri gelenlerinden Mihail Suslov idi.

Fakat, komünistlerin, Katolik seçmenlerin aklını çelmek ve reylerini almak için, Batıda giriştikleri bu çeşit tertiplerin başlangıcını çok daha gerilere götürmek mümkündür.

Nitekim daha 1935 de akte dilen 7. Komintern Kongresinde «Halk Cephesi» politikası için tesbit edilen stratejiye uygun olarak, Fransız Komünist Lideri Maurice Thorez'in, Nisan 1936 da Katolik işçilerle komünistler arasında bir işbirliği sağlamak üzere harekete geçtiği görülmüştür.

Bu teşebbüsler komünistlerin istediği sonucu hiç bir zaman vermemekle beraber, meselâ Emmanuel Mounier'nin «Esprit» adlı dergisinin etrafında toplanan Fransız Katolik entellektüellerinin otoriter ve Materyalist «Marxisme» yanında ve dışında burjuva kapitalizminin de esaslı tenkidine giriştikleri, Papa Pius XI i «Allahsız Komünizm»e paralel olarak kapitalist düzenin haksızlıklarını takbih ettiği görülmektedir.

Son yıllarda dinsiz ve din düşmanı olan «sahtekâr» komünistlerin takındıkları ve giriştikleri bu «Dinci» davranış ve oyunlarını bir başka yazımızda anlatmağa devam edeceğiz.

(1) 5 Ağustos 1966 tarihli YÖN dergisi.

Yeni İstanbul

KÜLTÜR EMPERYALİZMİ

Osman Yüksel Serdengeçti

... Siyasî müstevlilere kapadığımız kapıları, kültür istismarcılarına, mânevî emperyalizme karşı arkasına kadar açtık. Çanakkaleyi geçemiyenler başka yollardan başka kanallardan başka usûllerle top tüfek kullanmadan kolayca geçmesini bildiler.

Ulus Meydanından, Yenişehir'e kadar yürüyoruz! Kitapçı vitrinlerine, gazete bayilerinin köşelerine bakınız...

Vitrinler köşeler sanki bir baskına uğramış! Renk renk, boy boy yabancı kitapların, dergilerin, içinde Türkçe kitaplar ekalliyetler gibi, silik ve biçâre!.. Bir milleti temsil etmenin, onu içerden kolayca fethetmenin bütün yolları..

Eğlence yerlerine, sinemalara giriniz! Hep aynı hava! Çoğumuz Amerikan şehirlerini, Amerikan eyaletlerini, meselâ Teksas'ı Konyadan, Çukurova'dan daha iyi biliyoruz. Çocuklarımız mahalle aralarında gangster, kovboy oyunu oynuyorlar. Holivud dünyası gençlerimizin hayalinde bir cennet, bu sevda bir cinnet hâline gelmiştir. İsimlerimiz bile değişti! Leylâ Lili, Mediha Mimi, Feriha Feri, Zeki Kiki oldu(.....)

Biz hiç bir zaman, Türk - Amerikan siyasî dostluğunun aleyhinde değiliz. Dünyanın bugünkü durumunu takdir ediyoruz. Türk - Amerikan dostluğu askerî işbirliği, bugünün şartları içinde, varlığımız, istikbalimiz için zaruridir. Amma bu dostluk yalnız siyasî, askerî, nihayet iktisadî kalmalıdır. Bizim itirazımız silâha değil, külâhadır. Dolara değil yularadır. Münasebetlerimiz müsavi şartlar, müsavi haklar içinde inkişaf etmelidir. Biz Türkler garip insanlarız. Bir kimse ile dost olduk mu mahvoluruz, kahrolur, kendimizden geçeriz. Adetâ yok oluruz.

Dostumuzu en mahrem yerlerimize kadar sokar, ipin ucunu ona teslim ederiz.

Dünya menfaatler dünyasıdır.

Resmî gazeteler, günlük politika edebiyatı. Yuvarlak masalarda şerefe kalkan kadehler, söylenen nutuklar bir tarafa, milletler arasındaki, anlaşmalar, münhasıran menfaate dayanır. Yarın vaziyet değişebilir. Siyaset icabı dost düşman, düşman dost olabilir. Burada Hz. Muhammed'in bir hâdisini nakletmeden geçemiyeceğiz. «Bir kimse ile dost oldun mu ona her şeyini söyleme! Bir gün gelir dost düşman olabilir!.. Bir kimseye darıldın mı ona ağır sözler söyleme! Bir gün olur, o kimse senin dostun olabilir.» Biz bir türlü ortayı bulamıyoruz. İfratla tefrit arasında gelip gidiyoruz!.. Ayarımızı kararımızı kaybediyoruz. Siyasî dostluğu cinsî dostluğa kadar vardırıyoruz. Siyasî, münasebetlerimiz gelişmeden evvel cinsî münasebetlerimiz gelişiyor. Her yerimize, her şeyimize giriliyor. Şeref ve haysiyeti her şeyin üstünde tutan, arkasında şanlı şerefli bir mazi olan bu millet, bu hâle seyirci kalıyor!.. Manzara iğrenç ve korkunçtur!.. (....)

Dün yabancılar vatan topraklarına ayak basmıştı. Bugün kalbimize kafamıza ayak basmış bulunuyor. Dün, Mehmetçik, siyasî emperyalizme, vatan topraklarına ayak basan müstevlilere, yaman bir ders verdi. Bugün kültür emperyalizmine kafamıza ve kalbimize ayak basanlara karşı gelmek, millî kültür sınırlarını bir Mehmetçik heyecanı ve imaniyle müdafaa etmek, bize, milliyetçi münevver Türk gençliğine düşüyor. Her çiçeğin bir rengi, her varlığın kendine has bir hususiyeti olduğu gibi bizim de kendimize göre bir rengimiz, bir hususiyetimiz var!..

Arkasında asırların nesillerin, şanların şereflerin çoğaldığı bir millet temsil edilemez!.. Buna asla müsaade etmiyeceğiz!..

Türküz! Türk doğduk! Türk kalacağız.

TÜRK EDEBİYATÇILAR BİRLİĞİ'nin BÜYÜK SANAT ŞENLİĞİ

Açılış : Haldun Taner

Oğuz ARAL
Gülriz Sururi - Engin CEZZAR topluluğu
Altan ERBULAK
Genco ERKAL
Yılmaz GRUDA
Erol GUNAYDIN
Güber GUNEY
Şükran GUNGOR
Çetin IPEKKAYA
Yıldız KENTER
Attilâ MANIZADE
Ruhi SU
Tolga TIGIN
Mete UGUR
Ulvi URAZ tiyatrosu

VE KENDİ ESERLERİYLE ÜNLÜ ŞAİRLERİMİZ

Ayrıca
Türkiye Millî Talebe Federasyonu Uluslararası Kültür Şenliği'ne katılan folklor ekiplerinden gösteriler
VE POLONYA PANDOMIM EKIBI
24 AGUSTOS ÇARŞAMBA 21 de
AÇIK HAVA TIYATROSUNDA

Biletler Gençlik Kitabevi (Kadıköy), Sa-ha Kitabevi (Karaköy), Kitap Kitapevi (Aksaray), Ataç Kitapevi, Gerçek Yayınevi (Cağaloğlu).

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları : Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer : Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı işleri: Sümer Sokak No: 16/8, Yenişehir — ANKARA. Telefon: 176989 — İstanbul Bürosu (Satış ilân ve Abone işleri): Mollafenari Sokak No. 32, Cağaloğlu — İstanbul. Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: 25.— T.L.'dır. Süreklî çıkacak ilân ve reklâmlarda santimi başına kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN — HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

SAHİLLERİMİZİ KURTARALIM!..

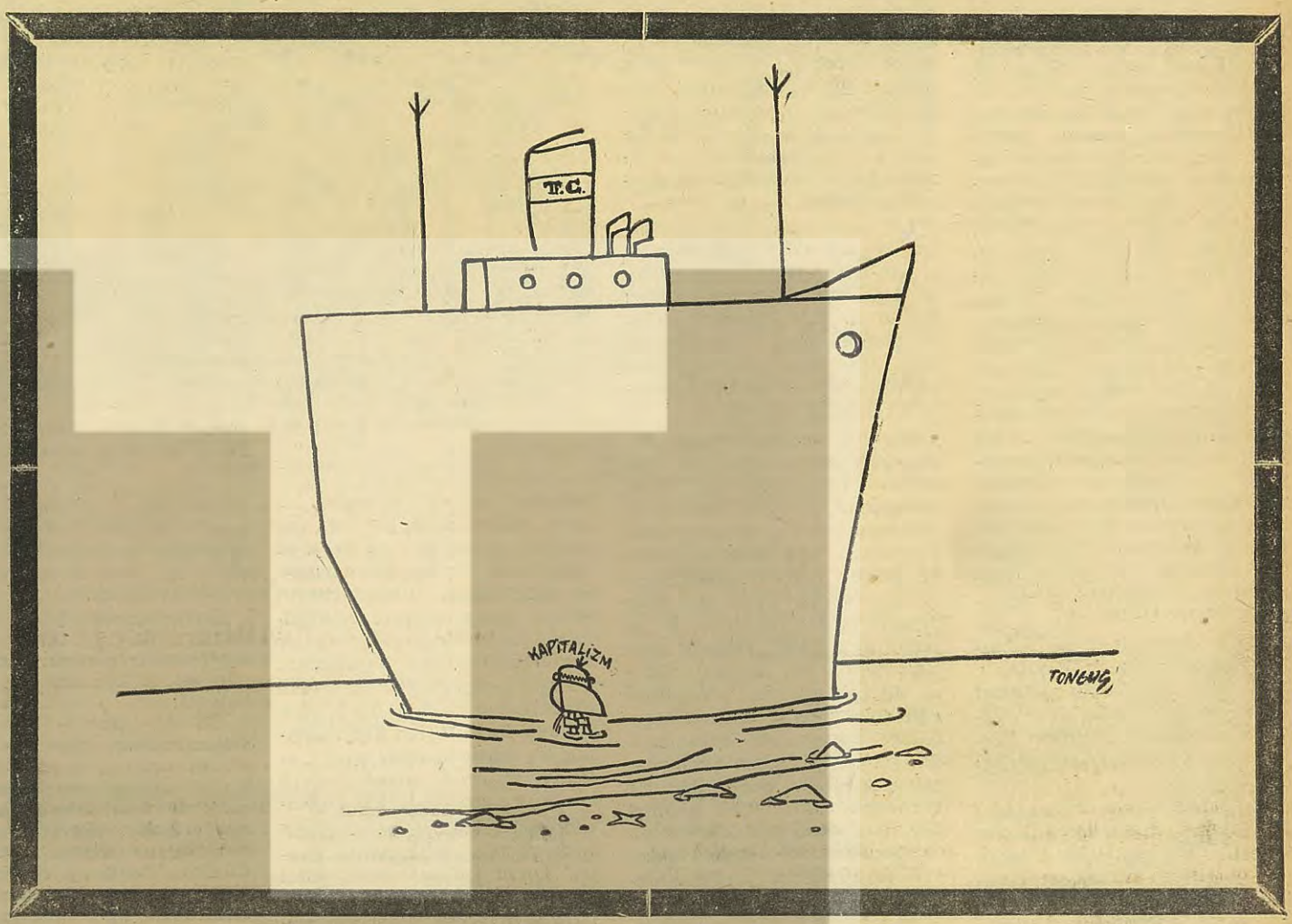

Bir ara «memleketin tek bir çakıl taşını satmam» diyen iktidarın başı, sahillerimizi en iyi şartlarla yabancı emlâk firmalarına satma hazırlıkları içindedir.

Hikâye, 10 Ekim seçimlerinden sonra, Alman emlâk firmalarının temsilcisi gibi davranan Prof. Baade nin Türkiyeye gelişi ile başlamaktadır. Ankara'dan önce İzmir'e uğrayan Prof. Baade hakkında, o tarihlerde ünlü «Haber Ajansı» İzmir'den şu haberi vermişti: «Prof. Baade, dün telefonla Ankara'da bulunan Süleyman Demirel ile bir telefon konuşması yapmış ve kendisinden hafta arası bir gün için randevu almıştır... Prof. Baade'nin Almanya'nın Türkiye'ye olan borçlarına karşılık, memleketimizde yapmak istediği turistik yatırımlar konusunda bir rapor vereceği öğrenilmiştir. Baade, bunun için Demirel'in başbakan olmasını beklemiştir».

Prof. Baade de, İzmir'de gazetecilere, Demirel ile çok iyi dost olduğunu ve onu eskiden beri tanıdığını söyledikten sonra, yabancıların köysel bölgelerde taşınmaz mallar edinmelerini yasaklayan Köy Kanununun düzeltilmesinin, turizmi geliştirmek için şart olduğunu ileri sürmüştür: **«Sizin Köy Kanununuzun değiştirilmesini beklerim. Bu hususta ilgililerle konuşacağım. Ama değişmese bile, muayyen bölgeler şehir statüsüne verilebilir. Bu da kolay iştir... Fakat Köy Kanununun değiştirilmesi daha kolay olacaktır. Türkiyenin elinde kilometrelerce turistik sahalar bulunmaktadır... Satışından neye korkuluyor?»**

Prof. Baade, bu görüşlerini, 7 Mayıs 1965 tarihli Die Zeit gazetesinde, Yunanistanla ilgili olarak, çok daha samimî bir dille belirtmektedir: «İspanya Hükümeti, yalnız sahillerinde ev yapmak isteyen yabancı kişilere değil, ayni zamanda büyük yabancı firmaların, geniş arazi alımlarına da izin vermiştir. Bir Alman firması, bu sayede büyük kazançlar sağlamıştır. Firma, kazançlarını İspanya dışına çıkartmaya başlayınca, İspanya Hükümeti kısıtlayıcı kararlar almak zorunda kalmıştır. Fakat yine de yabancı firmaların 20 hektara kadar arazi almasına izin verilecek ölçüde cömert davranılmaktadır.

Yunanistanda özel toprakların, özel yabancı kişilere satışı, her ne kadar serbest ise de, yetkililerin sa tışları güçlük çıkararak önledikleri anlaşılmaktadır... Devlet topraklarına gelince, bunların şimdilik sadece uzun süreli kiraya verilmesi düşünülmektedir...

Satış ile kiralama arasında, toprağın işletmeye açılmasının hızı yönünden önemli bir fark vardır: Kiralama, 50 ya da 90 yıl gibi uzun süreli de olsa, ancak sahilde yahut sahile yakın yerde tatil evi yapmak isteyen yabancı özel kişiyi ilgilendirebilir. Ama yabancı bir emlâk firması için ilgi çekici değildir. Bunun için kiralama ya da satış arasında yapılacak tercih, Yunanistanın gelecek on yılda turizmden sağlayabileceği gelirin miktarını etkiliyecektir».

Prof. Baade, yabancılara sahil satışının ülke içinde bir muhalefetle karşılaşacağını, «Hükümet, memleketin en güzel yerlerini yabancılara satıyor» deneceğini çok iyi bilmektedir, ama «yeni bir Riviera olmak» için başka çare yoktur!

Alman profesörü, yabancı emlâk firmalarına sahilleri peşkeş çekme sayesinde Türkiye'yi «yeni bir Riviera yapma» projesini, Başbakan Demirel'e anlatmış ve fikirlerinin büyük ilgiyle karşılandığını belirtmeyi unutmamıştır. Bunun üzerine dir ki YÖN, ilk basın toplantısında Başbakana şu soruyu yöneltmiştir: «Türkiye'de turizmin gelişmesiyle ilgilenen yabancı şahıs ve teşekküller, Köy Kanunu değiştirilerek, köysel bölgelerde yabancı şahıs ve firmaların mülk edinmelerini lüzumlu saymaktadır. Hükümet, Köy Kanununda bu yolda bir değişikliğe taraftar mıdır?».

Soru üzerine, Başbakan, yabancıların mülk edinmesi konusunda Turizm Endüstrisini Teşvik Kanununun bazı imkânlar getirdiğini belirtmekle yetinmiş, Köy Kanununun değiştirilip değiştirilmiyeceği konusunda tek kelime söylemekten kaçınmıştır. Yalnız bir kaç ay sonra, bankacılarla yaptığı yemekli bir toplantıda, Başbakan Demirel'in tıpkı Baade gibi konuştuğu görülmüştür: **«Bizim bazı arkadaşlarımız, turizm gelirimizin 10 milyon dolardan 15 milyon dolara çıkmasıyla övünüyorlar. Ben övünmüyorum. Bu gelir, 150 milyon dolar olmalı. İspanya gelirini, tamamen turizmden elde ediyor. İspanya, bütün sahillerini turizm şirketlerine vermiştir. Bir gün bizde de bu yola gidildiğinde, (memleketi sattınız) vaveylaları devam ederse, fakir kalmaya mahkûmuz».**

Şimdi Demirel, sahil satarak fakirlikten kurtulmak için harekete geçmiştir. Yeni Gazete'nin geçenlerde bildirdiğine göre, İçişleri Bakanlığının hazırladığı yeni Köy Kanunu Tasarısında, yabancılara köylerde toprak sahibi olabilme hakkı tanınmıştır. Demirel'in çok yakını Adalet gazetesi de, bir süre önce, Turizm Endüstrisini Teşvik Kanununda, yabancıların çok daha elverişli şartlarda arazi edinmelerini sağlayacak değişiklikler yapılması için, Turizm ve Tanıtma Bakanlığında çalışmaların başladığını belirtmekteydi.

Görüldüğü gibi Baade Plânı uygulanma yolundadır. Gerçi, Baade Plânına da ihtiyaç kalmadan, çeşitli kombinezonlara başvurularak, yabancı firma - komprador işbirliği sayesinde, sahillerimizin yağmasına çoktan girişilmiştir.

Ancak bu tek konuda görüş birliğinde olduğumuz Falih Rıfkı Atay, başlayan yağmayı şöyle anlatmaktadır: «Şehir kıyıları, vurguncu imar oyunları yüzünden kumsalsız kalmıştır. Bütün Anadolu kıyıları parsel parsel özel mülkiyet halindedir. Şimdi bu salgın Tekirdağ ve ötelerine doğru Trakya kıyılarına bulaştığı gibi, il bütçesinden milyonlar harcanarak yapılan yollarla ulaştığımız Karadeniz kumsalları da ayni tehlike altında. Bütün dünyada yasak bu. Güneş gibi, hava gibi, deniz de kimsenin malı olamaz.»

Yeni Gazete ise, geçenlerde yayınladığı bir başyazıda, Kalkınma Plânının işlemez hale getirmeye çalıştığı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanununun yabancılara arazi satışıyla ilgili maddesinin bir Bakanlar Kurulu kararı ile işler hale getirildiğini yazmaktadır: «Sahillerimizin değeri, yabancı sermaye sahipleri tarafından da anlaşılmıştır. Ancak Köy Kanunu, yabancıların köylük yerlerde taşınmaz mal edinmelerini engellemektedir. Bu sınırlamadan kurtulmak için yabancılar, uzun sürelerle bu yerleri köylülerden kiralamak yoluna gitmektedirler. Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu, yabancı firmalara, kamu elindeki malları devretme müsaadesi vermektedir. Kalkınma Plânı ve yıllık programlar ise, bunun aksini istemektedir. Fakat bu ilke, maalesef, Bakanlar Kurulunun bir kararı ile işlemez hale getirilmiştir. Bu karar la Turizm Bakanlığına, elverişli gördüğü takdirde, kamu mülkünü yabancılara devretme yetkisi tanınmıştır».

Meseleye neresinden bakarsanız bakınız, yabancılara sahil satışı plânı yürümektedir. İleri kapitalist ülkelerde sahil şeridinin devlet elinde olması tartışılmaz bir kural iken, bunların sözcüleri, geri kalmış ülkeleri sahil satışına zorlamaktadırlar. Halbuki bir kaç yıl önce, aşırı özel teşebbüsçü Nurettin Ardıçoğlu gibi Turizm Bakanları dahi, sahillerin devletleştirilmesinin zorunlu olduğunu söylemekteydiler. Şimdi rota tamamen değişmiştir, fakat kamu oyunda da sahil yağmasına karşı bir uyanış başlamıştır. CHP sözcüsü Ali İhsan Göğüş, bütçe konuşmasında, sahillerimizin yabancılara satılamıyacağı görüşünü savunmuştur. CHP'nin ortanın solundaki milletvekillerinden Kemal Sarıibrahimoğlu, bir soru önergesi vererek, sahil yağmasındaki son durumun tesbitini istemiştir. Sarıibrahimoğlu, önergesinde tehlike çanlarını çalmaktadır: «Sahillerimiz, bazı açıkgözler tarafından yağma edilmektedir. Turizm kazancının artması üzerine, yağma, tedirgin edici bir hal almıştır... Vatandaş deniz havası almak istese, sahil bulamıyor. Sahil bulmayı bırakalım, gerekli tedbirler alınmazsa, bir kaç yıl sonra denizi görmemiz dahi mümkün olmıyacaktır. Halbuki Anayasamızın 36. maddesi mülkiyet hakkının kamu zararına kullanılmasını yasaklamıştır».

Falih Rıfkı Atay ise, uzun yıllardır tek başına, sahillerin kamulaştırılması tezinin ısrarla savunuculuğunu yapmıştır. Ama bu kadarı yeterli değildir. Bir avuç yerli-yabancı yağmacının dışında, sağcı-solcu herkesin birleşebileceği bu konuda, Prof. Baade Plânını boşa çıkartmak ve sahillerimizi millete mal etmek için, politikacılarımızı, yazarlarımızı ve gençliği göreve çağırıyorum.

Doğan Avcıoğlu

C.H.P: Sağçıları ikinci manşta hezimete uğurladılar!

Parti Meclisinde Bülent Ecevit grubuna kesinlikle haddini bildirmek ümidiyle gelen sağcı muhtıracılar, İnönü'nün karşı çıkması üzerine tam bir yenilgiye uğradılar. Muhtıracılar, kongrelerde Ecevit'in «Ortanın solu» tezini önleme çabasındaydılar. Ne var ki İnönü'nün, Erim ile beraber kaleme aldığı tebliğ, esasen parti programının tam ve eksiksiz uygulanmasından öte bir talebi olmıyan Ecevit grubunun, programı çerçevesinde istedikleri gibi konuşabileceklerini tescil etti.

Bu durumdan en çok yararlanan, nabza şerbet veren konuşmalarla hem sağın, hem de solun lideri olma sevdasındaki Feyzioğlu oldu. İki farklı karpuzu bir koltuğa sığdırmak isteyen Feyzioğlu, basında, «Ortanın sağındaki grubun lideri» diye, gerçeğe uygun biçimde takdim edilmekteydi. Hem sağ, hem de sol oynamak iddiasındaki Feyzioğlu, nedense buna çok sinirlendi. Cuma günkü Parti Meclisi toplantısında yaka yırtarak, nârâlar atarak, tehditler savurarak Suphi Baykam'a ve Orhan Birgit'e saldırdı. «Namussuzdur bu ifşaatı, tahrifi yapan» diye bağırdı. Kavgalar oldu. Ne sağcıyım, ne de solcuyum deyip aslında futbolculuğu, yâni sağcılığı seçen Feyzioğlu'nun öfkesi basına verilen bir yalanlama ile yatıştırıldı. Cid dî profesör, «CHP'yi sağ kanat - sol kanat diye ikiye ayırma gayretleri parti dışından gelmektedir.... CHP bir bütündür» tarzında çok inandırıcı bir konuşma yaptı! Grupta da Feyzioğlu, aşırı sağcı toprak ağası Ahmet Üstün ve Mc Carthy'ciliğe özenen Ruhi Soyer ile Bülent Ecevit'in ayni görüşleri paylaştığını savunmuştu!

Parti Meclisinde ortanın solu tartışmaları, muhtıracı Ekrem Özden'in söz almasıyla başladı. Özden, «Bizim arkadaşlar, bizim grup» gibi deyimlerle bir topluluk adına konuştuğunu belirtti. 54 imzalı mahut bildiriyi savundu. İnönü, yer yer hatibe sorular soruyordu. Bir aralık Kasım Gülek ile Ecevit'i bir araya getirerek onları parti içi huzursuzluğun suçlusu göstermek istediği sezilen Özden'e «Gülek'in Cumhuriyet'teki demecini okudun mu» sorusunu yöneltti. Özden, demeci okumamıştı. İnönü, ona demeci okuttu ve sordu: «Tasvip ediyor musun?» Özden'den «Eh, ediyorum Paşam» cevabı geldi. Tabiî ki sağdan soldan hayret sesleri yükseldi. Özden şaşırdı, bir şeyler kekeledi, «Tabii hepsini değil Paşam» dedi. Paşa, «Hangilerini meselâ» diye diretti. Pek bozulan muhtıracı, «Başlarını» dedi. İnönü, demeci bir kez daha okuttu ve ancak bundan sonra anlaşıldı ki, Özden'in kabul edebileceği, demecin başı değil, sonudur! Özden ekledi: «Paşam, ben Gülekçi oldum, ama şimdi değilim». Paşanın «Ya necisin» sorusuna ise, pişkin Özden, gülüşmeler ve bravolar arasında, «Paşacıyım, Paşam» cevabını verdi. Paşa da kahkaha ile gülenlere katıldı.

Toplantıda açık sağcılar ile orta yol maskeli sağcılar, doğrusu nefis konuşmalar yaptılar. Ferit Melen, Bülent Ecevit'ten «şüphe» ettiğini söyledi. Ecevit'in sorusu üzerine de, bu iddiasını doğruladı. Ecevit, «Bir kabinede çalıştık Ferit Beyle» dedi. Melen, «Seni frenlemekle zararsız hâle getirdim, görevimi yaptım» buyurdu. Ortanın solu liderini frenlemekle pek övünen Ferit Melen, Ecevit'in «Yalnız beni mi frenlemiş oldunuz» sorusuna tabii ki tatminkâr bir cevap bulamadı.

Parlamento koridorlarında Feyzioğlu fedailiği yapan Fehmi Alpaslan ise, «İnönü'yü partiden uzaklaştırmak pahasına da olsa, fikirlerini savunacaklrını» söyliyerek bir kabadayılık gösterisi yaptı. Soyadı Kabadayı olan İhsan da ayni cins bir gösteriye girişmek istedi, fakat İnönü tarafından fena halde harcandı. Hafızası biraz nisyan ile malûl olan Kabadayı, 1965 seçim yenilgisinden sonra yapılan Parti Meclisi toplantısında, «Ortanın solunun seçimlerde bir zararı olmadığını, halka bunun anlatılabildiğini, kendisine yakın insanların ağzından halkın bunu kolayca benimseyeceğini» söylemiş idi. Bu sefer, «Ortanın solu bizi batırdı Paşam» diye yakınmaktaydı. İnönü, biraz duraladıktan sonra, «Sen, aklımda kaldığına göre, eskiden böyle dememiştin. Yanılıyor muyum» diye sordu. Kabadayı, fena halde şaşırdı, dili dolaştı. «Yine de aksini söylemiyorum» gibi sözler ettiyse de, gerisini getiremedi.

Mehmet Hazer, Fehmi Alpaslan ile yarış hâlindeydi. «Ben de solum, ama maskeli ortanın solu değilim. Öyle ortanın solları bilirim ki, gizli maksatlar güden insanlardır» dedi. Kendisinden isim istenince de, hiç bir zaman partili olmamış olan İlhami Soysal'ı yermekle yetindi.

Çelikbaş da doğrusu büyük bir «performans» gösterdi. Ünlü petrolcü Prof. Çelikbaş, «Ben Avrupadan, bir çok ilim ve iş adamının katıldığı bir kongreden geliyorum» diye sözlerine başladı. Turan Güneş, «Hangi kongre o» diye sordu. Çelikbaş, «Bir kongre, hususi...» sözleri ile işi geçiştirmek istedi. «Migros mu» mırıltılarını ise cevaplandırmadı. Bu çok bilimsel profesörün «Bir Amerikan dergisinde okuduğum çok önemli makale...» derken, sözleri Turan Güneş tarafından «Hangi dergi» diye bir kez daha kesildi. Çok bilimsel profesör, «Reader's Digest» diye bocaladı. «Almancasından mı» sorusunu ise cevaplandıramadı. Çelikbaş, ne İngilizce, ne Almanca bilirdi, sâdece Fransızca konuşurdu, ama ilkokul mezunlarına hitap eden ve çeşitli dillerde yayınlanan bu Amerikan dergisine merak sarmıştı. Reader's Digest'i kaynak alan Çelikbaş, tabii ki YÖN'e çatmayı unutmadı: «Ama YÖN benden söz ettikçe, anlayanlar anlıyorlar benim ne dediğimi ve veriyorlar hükümlerini... Tabii solaklar değil» diye tafra sattı. Reader's Digest'ci Çelikbaş bu çok ciddî kaynaklarına dayanarak, felâket çanlarını çaldı: Makalede, Türkiye'nin NATO'dan çekilmesi, Ortak Pazardan ayrılması v.s. temayüllerinin güç kazandığı, bunca Batılılaşma emellerinin hiçe gitmekte olduğu yazılı imiş... Çelikbaş, bu gibi şüphelerin dünyada yaygın hâle gelmesinin Türkiye için millî bir felâket teşkil ettiğini yana yakıla anlattı! Çelikbaş, Şükrü Koç'un Akşam gazetesindeki bir incelemesini ele alarak, onu şikâyet edeceğini açıkladı ve bir kısım basın da bu haberi «Koç, CHP'den ihraç ediliyor» diye sevine sevine verdi.

Tabii ki toplantıda en çok merak edilen Feyzioğlu grubunun çıkışıydı. YÖN'cülerin her gördüğü yerde boynuna sarılan ve övgüler düzen Emin Paksüt, «Paşam, YÖN yalnız bizleri değil, sizi de ele almış, didik didik şahsiyetinizle oynuyor» tarzında, biraz fazla yalpalayan bir konuşma yaptı. Feyzioğlu, üç kezde 7 saat, Kırca ise iki kezde 3 saat konuştu. Kabiliyetini Feyzioğlu'nun zikzaklı gidişine adayan Kırca, «Biz kütle partisiyiz» tezini şu sözlerle savundu: «Ortanın solunda olduğumuz açık bir gerçektir. Ben daha da ileri giderek, sosyalist eğilimli bir partiyiz diyebilirim. Ama karışık zümre ve sınıflardan oy bekleyen bir partinin solda olduğunu

C.H.P. Genel Başkanı İnönü bir incelemede!... Parti içi çatışmalar için staj!...

tekrar tekrar söylemesinde bir fayda yoktur. Kütle partileri, her sınıftan oy bekler. Türkiye'de henüz sınıf partileri tutunamaz». Bu sözler, Prof. Turan Güneş'in «Kütle partisi nedir ve ne değildir» konusunda çok faydalı bir konferans vermesini gerektirdi. Nihayet kompradorlar ile toprak ağalarının sayısı 5-10 bin kişiden ibaretti. Bu 5-10 bin kişiyi kayıran bir partinin, kütle partisi olamıyacağı açıktı. Ancak bu 5-10 bin kişiye kesinlikle karşı çıkarak, geniş kütleyi savunan bir siyasî teşekkül kütle partisi olurdu. Turan Güneş, bunu güzel güzel anlattı. Ama tâlihsiz dâvâların savunucusu Kırca için mesele, Kurultay'da komprador ve ağa temsilcilerinin desteğini kazanmaktı, gerisi fazla önemli değildi. Bu maksatla, ilerici görüşlerle komprador savunuculuğunu bağdaştırmaya çalışan tâlihsiz konuşmalar yaptı: Bir yandan İsveç sosyalizmi ile Türkiye'nin dâvâlarının çözümlenemiyeceğini, Türkiye'nin çetin bir kalkınma dâvâsı ile karşı karşıya bulunduğunu söylerken, öte yandan da «Ortanın solu» deyiminin bütün sola kapıyı açacağını, bunun çok tehlikeli olduğunu ileri sürdü. Kırca, bu çelişmeyi de İlhami Soysal'ın CHP'yi «solcu, totocu, gerici» gibi sınıflara tâbi tutan yazısına çatarak çözümledi! Ustası Feyzioğlu da, Şükrü Koç'un Akşam'daki yazısına, İlhami Soysal'a çatarak sağcılardan puan toplamaya çalıştı. Öte yandan Feyzioğlu, eskiden fena halde şikâyetçi olduğu bir Ferit Melen'e, bir Cahit Zamangil'e ve bir İsmail Rüştü Aksal'a övgüler düzerek, yeni politikasının nabzına uygun şerbetler dağıttı. Toplantıda nâmevcut Aksal'ın başına gelen müthiş bir hikâyeyi anlatarak, sağın sevgisini kazanmayı denedi: Gençlik kolu başkanı bir yerde Aksal'a, «Beyefendi, CHP'nin kadrolarından çiftlik ağalarını ne zaman tasfiye edeceğiz» demiş. Nasıl olurmuş? Ferit Melen Vanda ağalarla başarı sağlamış. Nâmuslu ağalar da yok muymuş?..

Feyzioğlu, bütün bunları ciddi ciddi söyledi. Fakat çok fazla uzun konuştuğu için, zaman zaman alkışlanmasına rağmen, taraftarlarını dahi yere serdi. Saatlerce süren konuşmalarını bitirince, kimsede ne lehte, ne de aleyhte tezahürat yapacak mecal kalmadı. Hatta Coşkun Paksüt bile, içten alkışlamak için kendinde heves bulamadı. Çok yüksek plânda ve soyut kavramlarla, azarlar gibi konuşan Kırcanın sözlerini ise, savunmak istediği sağcıların anlaması esasen mümkün değildi.

Konuşmasısda parti içi meselelere de değinen İnönü, «ortanın solu»ndan bir dönüşün bahis konusu olmadığını belirtti:

«Kendi içimizde huzura kavuşamamanın görünen meselesi, ortanın solu meselesidir. Tebliğler yapıyoruz. Kongrelerde bazı arkadaşlar, bakın ortanın solu için Genel Başkan ne diyor, diyorlar. Bazıları da Grup Bildirisi ne söylüyor diye konuşuyorlar. Demek ki, ayni surette değerlendirilecek bir tebliğ yapamamışız.

Mesele grupta uzun boylu konuşuldu. Senato seçimlerin de din istismarını ele aldım. Ortanın solundan bahsetmedim. Ama radyoda bazı arkadaşların kullanmasını tasvip ettim. 1965'te ortanın solundayız demiştim. Şimdi geri mi döndüm? Hayır. Ben böyle bir havada değilim. Dönmüş değilim.»

İnönü, seçim yenilgilerinin sebebini de şöyle belirtti:

«Bana göre seçimde gerçek yenilgi sebebi, vergi reformlarıdır. Vergi açıklamasıdır. Özel teşebbüs sahiplerinin bir büyük kısmı, karma ekonomiyi, devletin kendisine yardımcı olarak kabul ediyor. Kâr kendisinin olacaktır, zararı ise devlet yüklenecektir...»

İnönü, muhtıracılar gibi «ortanın ortası»nı tutanları da tasvip etmediğini şu sözlerle belirtti:

«Şevkle ortanın solu üzerinde edebiyat yapıyorlarmış... Yapmasınlar mı? Ortanın solunu biz hepimiz kabul etmedik mi? Partimizin bünyesine uygun bir ilmî de yim demiyor muyuz ortanın solu için? Yapsınlar. Ben de yaparım. Bunun yanında, Feyzioğlu'nun (İcraatımızı dile getiremiyoruz, icraatımızdan da bahsedelim) demesi de doğrudur. O da yapılsın. Ama öyle olmuştur ki, ortanın solunu savunanlara antipati ve güvensizlik gösterilmiştir. Demek ki kimse gerçeği görmüyor? Her CHP'li ortanın solunu savunacak. Ama isteyen aşkla, şevkle savunacak. CHP'li olarak programı, seçim bildirgesi belli. Bunu aşan, bunu taşan bir iddia kabul etmeyiz».

İnönü, konuşmasının burasında ortanın solunu şevkle savunmayı bir suç gibi görmek ve göstermek isteyenlere alaylı bir dille şöyle seslendi: **«Bir taraf şevkle, heyecanla ortanın solunu savunuyormuş, Hınzır, kim bilir ne düşünüyordur?...»** ve ciddileşerek devam etti: **«Böyle bir şey olmaz. Böyle bir endişeyi kabul etmeyiz.»**

Bütün bu toplantılarda önemli olan, Paşa'nın tutumu idi. Daha önceki grup toplantısında, sağcıların 76 imzalı âni taarruzu karşısında, işi biraz oluruna bırakan İsmet Paşa, bu sefer «ihsas-ı rey» den kaçınmıyarak, ortanın solunu tuttu. Herkes iç çekişmelerle uğraşırken, Parti Meclisinde yaptığı konuşmada, Tunçkanat'ın ortaya attığı «ihanet belgesi» üzerinde ciddiyetle durdu ve Amerikayı cepheden karşıya almaktan kaçınmakla beraber, Parti Meclisi bildirisinde en uzun yeri bu konuya ayırdı:

«Cumhuriyet Senatosunda, Millî Birlik Grubu adına, memleketin iç politikasına müttefik Amerikanın karışmasını ve bu yardımla muhalefet aleyhine boğucu tedbirler alınmasını lüzumlu gösteren vesikaların açıklanması karşısında Hükümetin tutumu, şaşırtıcı olmuştur. Mesele önce basit bir zabıta ve adliye meselesi gibi savcıları ilgilendiren bir hâdise olarak gösterilmek istenilmiş ve Hükümet bununla ilgilenmiyebileceğini sanmıştır: Ancak Amerika Büyükelçisinin Hükümet ile temasa geçip Amerikalı memurlara maledilen vesikaların Amerika Hükümetince tetkik ve tahlil neticesi bunların uydurma olduğunun kendilerince anlaşıldığını bildirmesinden sonradır ki, Hükümet vesikaları tetkik ettirmekte olduğunu söylemiştir. Şimdiye kadar bu tetkiklerin neticesi açıklanmamıştır. Anlaşılan AP, bu meseleyi de üzerinden zaman geçirerek ve unutturarak örtbas etmek hevesindedir. Haber verelim ki, netice, güven verecek bir inceleme sonunda millete bildirilmedikçe, bu konuda huzur gelmiyecek ve Hükümetin sorumluluğu çok ağır olacaktır.

CHP'nin bu meseledeki bir endişesi şudur: Böyle hâdiselerin, Amerika Devleti ile aramızda bulunan güven ittifak politikasına zarar vereceğinden şüphe edilemez.»

Bu sözler, partisi içinde ve dışında karşılaştığı çetin güçlüklere rağmen, İnönü'nün ilerici bir platformdaki bağımsızlık mücadelesine, ihtiyatlı, fakat azimli olarak devam ettiğinin belirtisi savılabilir.

DEMİREL'İN GİZLİ HESAPLARI

27 Mayıstan sonra getirildiği önemli görevler dolayısiyle, istihbarat servislerini yakından tanıyan Fikret Ekinci, Ulus gazetesinde, Demirel'in sahneye koymak istediği tehlikeli bir oyunu açıklamaktadır. Ekinci'ye göre, Demirel'in son basın toplantısında farkedilen şiddete yönelme hevesleri ve AP'li Osma'nın ordu komutanlarını yersiz tenkitlerden korumak için tedbir istemesi, Milli Güvenlik Kurulu için bir hazırlık provasından ibarettir. Demirel, hürriyetleri kısıcı bir takım tedbirler getirmek niyetindedir ve bunun için de ortamı hazırlamaya çalışmaktadır.

Ekinci, sözlerine şöyle devam etmektedir:

«Bir takım partiler hakkında, düzmece raporlar tedarik edildiği söyleniyor. Bunları Millî Güvenlik Kuruluna getirip, onların da onayından geçirdikten sonra, Meclise kanunlar sevketmek istiyorlar. Açık açık ve çıplak olarak, bu kanunları Meclise sevkedemezler ve partileri açıklanan plâna uygun boğazlıyamazlar. Radyo bağımsızlığını yıkamazlar. Bu yeni oyun içinde, gerçek niyetlerine ulaşma tertibindedirler. Sanki, kanunlarda aşırı cereyanlara karşı yeteri kadar hüküm yokmuş da, yeni hükümler istiyorlar. On-dört yaşında bir çocuğu tevkif edecek kadar gülünçleşen gayri insanî hareketlerin sahipleri, güya komünist avı kampanyaları, tertipleri sökmeyince yeni bir tertibin içine girmişlerdir. Menderes metodu ile önce Osma gibi her hizmete âmade kişilere telgraf çektirecekler, raporlar tedarik edip Millî Güvenlik Kuruluna getirecekler, onun onayından geçirdikten sonra, raporlar var, Güvenlik Kurulu bu raporları tasdik etti baskısıyla, kanunları geçirmeye çalışacaklardır. Oyun bu, niyet bu ve Osma'nın telgrafının gerçek yüzü bu..

Bay Demirel ve takımı, partiler hakkında bir takım tedbirler almak sevdasında. Bir takım partileri ve grupları, yüksek yerler indinde lekelemek yoluna girmiş olduğu tahmin edilebilir. Menderesin Tahkikat Komisyonu Kanununu çıkartmak için düzmece raporları gibi raporlarla Güvenlik Kurulunu tertibine ortak kılmak oyununda olabilir. Sağda, solda bu biçim lâflar ettiği bilinmektedir. Ne idüğü belirsiz kişilere raporlar düzdürecek, bu na da herkes kanacak, o da istediği kanunları Millî Güvenlik Kuruluna mal ederek geçirebilecektir».

Demirel'in bu tip oyunlarının boşa çıkacağından hiç şüphemiz yoktur, fakat yine de uyanık olalım.

TRT'de neler oluyor?

AP iktidarı, TRT Kanununu değiştirmeyi başaramamıştır ve herhalde başaramıyacaktır. Fakat kaleyi içten fetih yolunda önemli adımlar atmıştır. İktidar, 9 kişilik yönetim kurulunda, 5'e karşı 4 ile çoğunluğu sağlamayı başarmıştır. Prof. Hıfzı Timur ile Emin Hekimgil'in elebaşılığını yaptığı iktidar kanadı, yönetim kurulunda 4 sağlam oya sahipti. Şimdi Üniversite Temsilcisi üye Mc Carthy'ci Prof. İsmet Giritli de, kendisine çok yakışan bir kayış yaparak bir çok halde iktidar kanadı ile birlikte oy kullanmaktadır.

Giritli ile kuvvetlenen AP kanadı, TRT'nin bağımsızlığını koruyan personeli tesbite koyulmuş ve 17 kişilik bir liste hazırlamıştır. Bu emir kulu olmıyan 17 kişi tasfiye edilip yerine güvenilir kişiler getirilince, radyo geniş ölçüde içeriden fethedilmiş olacaktır. AP'nin Mc Carthy'ci kanadı, tasfiye gerekçesini de tabiatiyle kolayca bulmuştur: Bu 17 kişi CHP'li, TİP'li, yâni komünisttir!

Siyasi partiler ve basın, bu meselenin üzerine titizlikle eğilmeli ve Prof. Timur - Prof. Giritli ikilisinin bu oyununu zamanında bozmalıdır.

Amerikan Büyükelçisinin mektubu

Amerika, General De Gaulle'ün Fransa'sında dahi, kendi çiftliğindeymiş gibi davranma alışkanlığından kurtulamıyor. Vietnam konusunda, Fransız Radyo ve Televizyonunun yayınlarını sansür için akıl almaz teşebbüslere girişiyor. Türkiye'de ise böyle bir müdahaleye ihtiyaç yok. TRT. yönetim kurulunun bazı üyeleri bu sansürü kendi liklerinden yapıyorlar. Bu üyelerin Vietnam yorumlarını fazla Amerikan aleyhtarı bulmaları üzerine, Radyo yetkilileri, Amerika'nın Sesi'nden bir band alıp yayınlamışlar ve görmüşlerdir ki, bu Amerikan propaganda servisinin yorumları, bizimkinden daha fazla Amerikan aleyhtarıdır! Ölçülerimiz bu derece çürümüştür.

Fransız Radyo - Televizyonunda ise, solcu bir eski bakan, Kuzey Vietnam'ın elindeki Amerikan esirlerini, Amerika'lıların bombalayacakları bölgelere yığmayı ileri sürmüştür. Bunun üzerine Amerikan Büyükelçisi Bohlen, Fransız Devlet Bakanı Joxe'a bir mektup göndermiştir. Mektubu, Le Monde gazetesinin yorumu ile birlikte, bağımsızlığın nasıl korunduğunu göstermek için yayınlıyoruz. Büyükelçinin mektubu şöyle:

«Fransız Raya Televizyonunda (15 Dakika) yayınında 2 Ağustos günü Emmanuel d'Astier Vigerie'nin yaptığı gözlemler dolayısiyle dikkatiminizi çekmek isterim. Bu yayında, ABD.'nin Vietnam politikasına karşı şiddetli hücumlara devam edilmiştir.

Hükûmetimin talimatı üzerine, bu cins hücumlar için, devlet tarafından işletilen ve kontrol edilen televizyonun imkânlarının kullanılmasına müsamaha olunmasını, Fransız Hükûmeti nezdinde protesto ederim. d'Astier'nin görüşlerini açıklama hakkına kimsenin karşı çıkamıyacağı âşikârdır.

Öte yandan, d'Astier'nin gözlemlerinin, Fransız Hükûmetinin görüşlerini temsil etmediği yayınında belirtilmediğinden, bu görüşler, dinleyiciler tarafından çok kolayca hükûmetin görüşlerini yansıtıyor sanılabilir. d'Astier'nin yanlış beyanlarından aklıma gelen ikisini belirtmek isterim. Bu zat, Ho Chi Minh'in harp suçlularını yargılama projesinden vazgeçmesini (çok asil barışçı bir jest) diye yorumlamıştır. Aksine Kuzey Vietnam'ın kararını, harp esirleri hakkındaki 1949 Cenevre Anlaşmasına aykırı düştüğünden ve çok geniş ve yetkili bir protesto hareketi başladığından dolayı alınmış bir taktik geri çekilme diye yorumlamak gerçeğe daha uygundur.

Ikinci olarak, d'Astier'nin Amerikan esirlerinin (nâzik noktalar) a yığılması teklifi, Cenevre Anlaşmasının 22. maddesine aykırıdır. Anlaşma, harp esirlerine böyle bir muameleyi yasaklamaktadır.

Her halükârda, d' Astier'nin belirttiğinin aksine, (fabrikalar, köyler ve barajlar) Amerikan hücumlarına hedef değillerdir. Hücumlar, sâdece Kuzeyden Güneye adam ve malzeme sızmasını kolaylaştıran askerî hedeflere yöneltilmişlerdir.

Hükûmetim, Fransız Hükûmetinin imkânlarının ABD'ye ve onun silâhlı kuvvetlerine dokunan bu tarz yayınlarda kullanılmasını protesto için bana talimat vermiştir. Böyle olayların gelecekte vukuunu önleyecek tedbirlerin alınacağı ümit ve inancındayız.

Charles Bohlen»

Amerikan Hükümetinin açıkladığı bu mektubu yayınlayan Le Monde, André Fontaine imzası ile, mektuba sert bir dip notu eklemiştir. Dip notundan bir kaç cümle:

— Amerikan esirleri konusunda Cenevre Anlaşması, şüphesiz Büyükelçi Bohlen'den yanadır. Ama Vietcong esirleri söz konusu olunca, anlaşmaya tamamen aykırı hareket edildiğini belirtmeyi Büyükelçi unutmuştur.

— Fransız Hükümetinin Millî egemenlik konusundaki hassasiyeti bilindiğine göre, Bohlen'in teşebüsünün bir sonuç vermesi beklenmez.

— De Gaulle hareketinin ABD'ye yönelttiği temel eleştirilerden biri de, onun müttefik dahi olsalar, başka ülkelerin işlerine çok karıştığı ve tutumunu çok sık bu ülkelere dikte etmeye kalkıştığıdır.Bohlen'in mektubu, ancak ve ancak bu eleştiriyi desteklemektedir.

EMANETÇİ SULTANA ŞAŞAR!

Adam başına millî geliri Birleşmiş Milletler Teşkilâtının son yayınlarına göre 211 dolara ulaşmış görünen Türkiye'de yaşıyanlar artık geceleyin başlarını yastıklarına koyduklarında rahatça uyuyabilirler. Hele yıllık geliri 900 lira kadar tahmin edilen yoksul köylülerimiz sevinçlerinden göbek atsalar yeridir. Çünkü Türk - Amerikan işbirliği bir hayli zamandan beri sigorta alanında da kendisini göstermiş, Türk vatandaşının hayatını, malını, mülkünü teminata bağlamak üzere memleketimize el atmış durumdadır.

Türk - Amerikan işbirliği sigorta alanında TAM sigorta ile boy göstermiştir. Ancak bu gösteriş elbette sigorta alanında kalacak değildi. Nitekim TAM Sigorta Şirketinin yayınladığı derginin birinci sayısında Türkiye'de TAM Sigortayı kuranların siyasî alandaki yatırımları şu pek önemli ve pek ülkücü sözlerle açığa vurulmuş oluyor. TAM Sigortanın pek değerli yöneticileri pek çetrefil bir dille diyorlar ki :

«1964 senesi Temmuz başlarında kapılarını müşterilerinin hizmetine açan TAM Sigortanın pek kısa bir süre içinde ne derecede büyük ilgi topladığını göstermek için sene sonuna kadar geçen altı aylık devre içinde her iş saatinde iki milyondan fazla (2.365.081 liralık) sigorta satmış bulunduğunu belirtmekle yetinilebilir.

Bir yandan demokrasi ve hürriyet içinde ve insan gibi kalkınmanın bütün sektörlerin güç birliğine bağlı bulunduğuna diğer yandan Ortak Pazar'a tam üye olarak katılabilme imkânının hazırlanamamasını giderilmesi pek zor bir kayıp, âdeta «son fırsatın kaçırılması» niteliğinde olduğuna inanıyoruz. TAM Sigorta bu satırları okuyan herkesi ana hatları büyük bir çoğunluk tarafından benimsendiğini büyük bir kıvançla gördüğü «planlı ve karma ekonomi yolu ile kalkınma» fikrinin modası geçmiş bâtıl ideoloji çekişmelerine kurban edilmemesi çağrısına kulak asmaya dâvet eder.»

Böylece Türk - Amerikan işbirliği yalnız vatandaşın canını ve malını sigortalamakla kalmıyor, vatandaşa siyasî bir çağrı da yapıyor. Zaten öteden beri Türk - Amerikan ortaklıklarının Türkiye'ye bir siyasî görev taşıyarak girdikleri bilinmektedir. Bu siyasî ve iktisadî girişlerdir ki Türkiye'yi nurlu ufuklara doğru yöneltmiştir.

TAM Sigortanın gaze telerde çıkan bir ilânı

Şimdi ortada pek cazibeli bir soru bulunmaktadır. Acaba TAM Sigorta Şirketinin Türk vatandaşını teminata ve Türk politikasını kapitalizme bağlıyan faaliyetinde kimler ön safta bulunuyorlar, daha doğrusu görünüyorlar?

Okuyucularımızın gözünden belki kaçmıştır diye çok satışlı bir sabah gazetesinde çıkan reklâm klişesini bu sütunlarda yayınlıyoruz. Bu reklâmı sevimli simalarıyla süsleyen pek meşhur iş adamlarımız Türk vatandaşının huzuruna çıkıp :

«Senin hayatını ben sigortalıyorum.» diyebilmektedirler.

Oysa böyle bir şey söylemiye hakları yoktur bu sevimli kişilerin...

Çünkü onların gerçek rolü, kökü Amerika'da bulunan bir büyük yabancı sigorta kumpanyasının Türkiye'deki paravanasını teşkil etmektir.

Bu Amerikan kumpanyası American International Underwriters (AIU) adını taşımaktadır. AIU, sinesinde bir sürü şirket bulunan bir gruptur. Özellikle yarı sömürge ülkelerde tatlı kârlara doğru kanatlanan, Güney Amerika, Yakın ve Uzak Doğu ile Orta Doğu'da icrayı faliyet eden bir kumpanyadır. Yoksul ülkelerin bâzı vatandaşlarını can ve mal bakımından Amerikan teminatına bağlıyan bu müessesenin 80 ülkede kolları olduğu söylenmektedir. Nihayet Filipinler ve Venezuelâ gibi Türkiye'ye de el atmıştır. Bu girişte kendisine Türkiye'de mutemet yönetici olarak seçtiği iş adamlarımızı da burada kısaca size tanıtmak isteriz. TAM Sigorta Dergisinin birinci sayısında bu yöneticiler şöylece tanıtılmaktadır :

«Bize güvenebilirsiniz! Malınızı, işinizi, canınızı, kime emanet ettiğinizi bilmeniz gerekir. TAM Sigorta sorumlu kişilerini aşağıda takdim ediyoruz.»

Ve takdim merasimi şöyle devam ediyor :

«Yönetim Kurulu Başkanı Bedi Yazıcı (Robert Kolejde okumuş).

Başkan Vekili Nejat Eczacıbaşı (Robert Kolejde okumuş).

Yönetim Kurulu Üyesi Şeci Edin (Robert Kolejde okumuş) .

Üye Behçet Osmanağaoğlu (Robert Kolejde okumuş).

Umum Müdür Ali Neyzi (Robert Kolejde okumuş).

Denetçi Nahit Alpar (Robert Kolejde okumuş).

Denetçi Hakkı Avunduk (Robert Kolejde okumuş).»

Görüldüğü gibi malımızı, işimizi, canımızı, hep Amerikan Kolejlerine emanet ediyoruz.

Onlar da bu emanetleri Amerika'daki patronlarına emanet ediyorlar.

Amerika'daki patronlar da Türkiye'deki işlerini Amerikan kolejlilerine emanet ediyorlar.

Bu emanetçilik işinde İstanbul Amerikan Kolejinin kendisine emanet edilen tarihî misyonu ne denli başarıyla gerçekleştirdiği ortaya çıkıyor.

Ve böylece emanetçilik usulünce yaşayıp gidiyoruz.

Böylesine bir emanetçilik herhalde Cumhuriyeti gençliğe emanet eden Atatürk'ün aklına bile gelmemişti.

YÖN okuyucuları Türkiye'deki Bankacılık ve Sigortacılık düzeni hakkında kesin bilgilere sahiptirler. O bilgilerin çerçevesine yukarıdaki tabloyu da ilâve etmelerini tavsiye eder, Emanetçi Sultanayı bile şaşırtacak bu konuyu ilerde tekrar ele almak üzere dosyasına emanet ederiz.

İlhan Selçuk

DİYANET İŞLERİ VE DEMİREL...

Diyanet İşleri Başkanı Elmalı - Hükûmet anlaşmazlığı ile ilgili olarak, Demirel'in muteber yayın organlarından Durum dergisi önemli açıklamalar yapmaktadır. Başkan Elmalı, son gezisinden neden yarı yoldan geri çevrilmiştir? Demirel'in yakını Durum, çok kişinin kafasını kurcalayan bir soruyu şöyle cevaplandırmaktadır: «İbrahim Elmalı, iş başına geldiği ilk günlerde (Alevîlik diye bir mesele yoktur) demiş ve bu hareketi, şimşekleri üzerine çekmesine sebep olmuştur.

Bir de son gezisi sırasında, ilgili olmadığı işlere karışması, gittiği yerlerde kendisini Büyük İslâm âlimi olarak karşılatması ve **Nâsır ile bazı gizli pazarlıklara girişmesi asıl bardağı taşıran damla olmuştur.** İkinci hareketinden sonra, hükûmet, Elmalı'nın gezisini yarıda keserek yurda geri çağırmış ve buraya geldiğinde de kendisine sert tepki göstermiştir.

Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalı, her şeyden önce memleketinin izlediği dış politikayı bilmeli ve buna halel getirmeyecek şekilde hareket etmeliydi. Hilâfetin ve Şeyhülislâmlığın kaldırılması, yarım asra yaklaşıyordu. Elmalı bir de bu hususu bilmeli ve hiç akıldan çıkarmamalıydı.»

Durum'a göre, Nâsır ile gizli pazarlığa girişen Elmalı'nın değiştirilmesine çalışılmıştı. Devlet Bakanı Refet Sezgin, onun yerine yardımcısı Yaşar Topçubaşı'nın tâyinini düşünmüştü. Ama AP'de Elmalı'nın müttefikleri vardı. Dinciler, Süleymancılar, Nurcular, Elmalı'yı kurtarmak için seferber olmuşlardı. Nurcuların lideri Avukat Bekir Berk, Meclis'te bu amaçla karargâh kurmuştu! Süleymancıların Meclisteki lideri ve Süleyman Efendinin damadı Kütahya Milletvekili Kemal

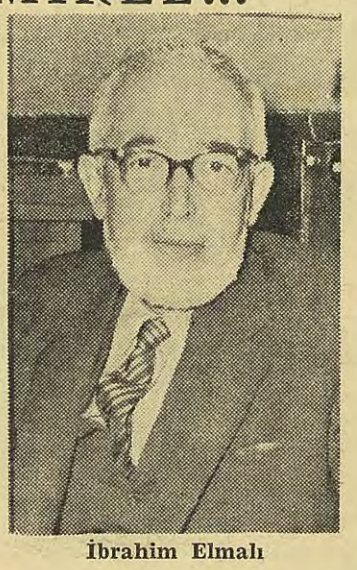

İbrahim Elmalı

Kaçar da bu yolda çaba göstermekteydi!

Demirel'in muteber organı, sözlerine şöyle devam etmektedir: «İşin en enteresan tarafı, bu şahısların yaptıkları teşebbüsler müsbet şekilde neticelenmiş ve Devlet Bakanı Refet Sezgin, Elmalı'nın değişmiyeceğine dair kendilerine söz vermiştir. Sezgin ile bu konuda temaslarda bulunan AP'nin Süleymancı milletvekillerinden biri aynen şunları söylemiştir: (Devlet Bakanı, Elmalı'yı değiştiriyor ve yerine Topçubaşı'nı getiriyordu. Tasavvuru buydu, ama bunda muvaffak olamadı. Ayrıca bize de söz verdi. Zaten Elmalı değişirse, bütün kabinenin değişmesi lâzımdır. Elmalı bizim için bu kadar mühimdir). Fakat Elmalı'nın değişmiyeceği konusunda söz veren Bakan Refet Sezgin idi ve değişecek bakanlar arasında kendi ismi de bulunuyordu.»

İşte Demirelci bir organın sözleriyle memleketin manzarası! Bu tabloya eklenecek söz yoktur...

Ereğli - Çelik'te son durum

Ereğli - Çelik «özel teşebbüs şaheseri»ni görevi icabı yıllarca öven Kamu Münasebetleri Müdürü Ferda Kocaçimen, işinden ayrıldıktan sonra ilgi çekici açıklamalar da bulunmuş ve teşebbüsün devletleştirilmesini istemiştir. Eski Kamu Münasebetleri Müdürü, şirketin son durumunu şöyle anlatmaktadır:

Şirket, memleketimizde başka hiçbir teşekküle nasip olmıyan imtiyazlarla kurulmuştur. Bir kısım mamûlleri, ithal mallarına nazaran pahalıdır. Buna rağmen, bir yıllık işletme devresinde zararı 180 milyon liradır. Elinde stoklar yığılmıştır. Sayıları binleri aşan hissedarlarına, henüz Hazine garantisini haiz temettü dahi verilmemiştir. Bankalardan devamlı ikrazat yapmaktadır. Bankalarımız, bugüne kadar hiçbir teşekkül e göstermedikleri büyük bir anlayışla, şirkete devamlı kredi açmaktadırlar. Yöneticiler, şaibe altındadırlar. Meclis Araştırma Komisyonunun, bir sürü yolsuzluğu ortaya koyan raporu, Umumî Heyette ele alınıp hâlâ bir neticeye bağlanmamıştır. Bu durumda şirket, acele bir tevsiata gitmek üzere hazırlıklara girişmiştir.

Eski Kamu Münasebetleri Müdürü, tevsiatla ilgili olarak şu düşünceleri ileri sürmektedir: Yönetim Kurulu üyelerinin, bir çelik fabrikası işletmesi ile uzaktan veya yakından meslekî herhangi bir ehliyet ve ünsiyetleri yoktur. Şirketin başında, bir Genel Müdür dahi yoktur. «Çelik imalâtının en iptidaî mamulü sayılabilecek olan toplu iğne yi dahi hayatında satmamış elemanlardan müteşekkil bir satış teşkilâtı ve henüz kapasitesinin yüzde 60'ına yakın bir verimle, daha ziyade ikinci mal çıkaran bir fabrika durumunda olan Ereğli'nin bu şartlar altında yeni bir tevsiata acele gitmek arzu ve ihtiyacı nereden doğmaktadır?..

Ereğli'nin kuruluş projesi, ortaklardan (hem kurucu, hem müşavir, hem mal satıcı) Koppers Co. tarafından takriben 100 milyon lira müşavirlik ücreti alınmak suretiyle yapılmıştır. Koppers Co. müşavir olarak vazifesini lâyıkiyle yapmak bir yana, bilâkis tamamen zuhul ve çelişmeler içinde kalmıştır. Bu durum, Ereğli'nin tevsiat işinin ne derece hayatî ve üzerinde titizlik ve hassasiyetle durulması gereken bir konu olduğunu ortaya koymaktadır».

Durumu böylece tesbit eden eski müdür, şu tavsiyelerde bulunmaktadır: Şirketin başına ehil yöneticiler getirilmesi şarttır. Giderler kısılmalı, banka faizlerinden hızla kurtulunmalıdır. Binlerce hissedara gerçek bütün çıplaklığı ile anlatılmalı, onları oyalamaktan vazgeçilmelidir. Noksan teçhizat ve tesisleri tamamlamak kaçınılmaz bir zorunluluk ise, «bunun gerekçesi, hâlen yapıldığı gibi alelacele Koppers Co. nun elemanlarına değil, ehil Türk mühendis ve uzmanlarına» hazırlatılmalıdır. Tevsiat, AID kredisi ile gerçekleştirilse dahi, gerekli malzeme Koppers Co. ya da onun tavsiye edeceği kurumlardan değil, ciddî bir ihale yoluyla sağlanmalıdır. «Bunlar sağlanmadığı takdirde, oynanmakta olan Ereğli dramına son vererek bu müesseseyi de Karabük gibi devlete mal etmek, en çıkar ve hayırlı yol olacaktır».

Adenauer ve Vietnam

En azılı Soğuk Harp'çilerden Adenauer'in dahi Amerika'nın Vietnam politikasına karşı çıkması, Washington'da büyük sinirlilik yaratttı. Fransız radyo ve televizyonunun Vietnam haberlerini sansür ettirmeye çalışacak kadar bu konuda ölçüyü elden kaçıran Johnson yönetimi için, amansız Antikomünist Adenauer'in söz-

Sağlık Bakanlığı eski Donatım Genel Müdürü Nahit Arda, her yıl yüz milyonlarca liralık ilâç mübayaa eden kamu kuruluşlarının nasıl soyulduğunu anlatıyor. Nahit Arda, Sağlık Bakanlığında toptan ilâç satın alınmasını ve perakendeciliğin büyük kalemlerle ortadan kaldırılmasını savunan ve kabul ettiren kişidir. Esasen 225 Sayılı Kanun, toptan tedariki öngörmektedir. Ne var ki, kanuna rağmen, Bakanlık ve hastahanelerde perakendeciliğin ateşli savunucuları vardır. İlâç firmaları da, toptan ilâç satın alınmasını engellemeye çalışmışlardır. Bu konuda, Bakanlıkta savunucularına 800 mektup göndermişlerdir. Bu çabalar, başarılı olmuş, perakendecilik yeniden başlamıştır. Nahit Arda, bu sorunu ve kamu kurumlarındaki korkunç ilâç israfını incelemektedir.

İlâçta Devlet Yağması

Nahit Arda

Yabancı ilâç firmalarının ilâç soygununda başvurdukları tertipleri, YÖN açıklamış bulunuyor. Bu arada Türk Eczacılar Birliği, ilâç firmalarının millî çıkarlarımıza aykırı davranışlarını ortaya koyan bir bülten yayınladı. Adana Eczacılar Birliği Odası bu fikri destekledi. İlâç soygununun diğer soygunlar gibi memleketin başına yeni yeni gaileler açacağı ortadadır. Biz bu soygunun başka bir yönünü, bilerek veya bilmeyerek bu soygun için uygun ortam yaratanları ve soyguna yataklık edenleri, alınması lâzım gelen tertip ve tedbirleri çizgi halinde belirteceğiz.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Millî Bütçe tahsisleri ile bir yılda ortalama 40 milyon liralık ilâç satın alır. Döner sermaye kanalı ile satın alınan ilâçlar, bu miktara dahil değildir. Döner sermaye, bu miktara yakın ilâç satın alınmasına ve sarfına yol açar. İşçi Sigortaları Sağlık Kurumları ve Millî Savunma Bakanlığı ihtiyaçları da dikkate alınırsa, ortalama yılda 500 milyon liralık ilâcın sarfedildiği kabul edilebilir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında ilâç standardizasyonu yapılmamıştır. Kısaca müessiriyet, uygunluk ve ekonomi bakımından hangi ilâçların kullanılacağı tespit edilmemiştir. Sağlık kurumları, genel olarak perakende ve mahallî satın almalar yaparak ihtiyaçlarını karşılarlar. Merkezî ve toptan satın almalar mahdut ölçüdedir.

Sağlık kurumlarınca, bilhassa yataklı kurumlarda tedarik edilmiş ilâçlar yeni atanan tabibler tarafından çok hallerde itibar görmez. Bu ilâçlar zamanla kullanılmaz hale geldiği veya miadını doldurduğu ve nihayet bir belge ile imha edildiği veya Sağlık Bakanlığının ana depolarına imha için gönderildiği bilinmektedir.

1965 yılında bu katagoriye dahil 600 bin liralık ilâç kullanma yeri olmadığı ve miadını doldurduğu için gereken kanunî formaliteler tamamlanarak imha edilmiştir. Halen Bakanlığın ana depolarında bu katagoriye dahil ilâçlar, imha edilmesi için işlemlerin tamamlanmasını beklemektedir.

Yataklı tedavi kurumlarında gerçekten bir araştırma yapıldığı taktirde, kullanma yeri olmayan, köhne ve miadını doldurmuş binlerce kalem ve yüzbinlerce lira değerindeki ilâcın yer işgal ettiği görülecektir.

İlâç açığı olan bir mal sorumlusunun, köhne ve kullanma yeri olmayan ilâçları Bakanlığın Ankara Ana Deposuna imha için sevkettiği, iyi bir tasnif ve ambalaj yapılmadığı için ilâçların birbirine karıştığı ve böylelikle mal sorumlusunun zimmetten kurtulmak için tertiplere giriştiği bilinmektedir.

Bazı sağlık kurumlarında bir fabrikaya ait bir cins ilâcın ihtiyaçtan fazla tedarik ve depo edildiği görülmüştür. Ezcümle bir sağlık merkezinde dolapların İLVİCO ile doldurulmuş olduğunu bizzat bakan görmüş ve bu durumu tenkit etmiştir.

Kontrol yetersizliği sebebi ile kurumların perakende ilâç satın almaları, tahakkukları ve sarfları kanun ve usullere uygun olabilir. Fakat bunun ilâç olmayıp bir vantilatör, bir avize veya bir radyo olabilmesi ihtimal dahilindedir.

Mahallî bir eczanenin miadı dolmak üzere olan ilâçlarının bir sağlık kurumu tarafından usulüne uygun olarak satın alınması ve böylelikle eczanenin zarar veya iflâstan kurtulması mümkündür.

Fiyat ve uygunluk derecesi ne olursa olsun, yalnız bir firmanın ilâçlarını kullanmak salgını başgösterebilir.

Fabrika fiatından alınması lâzım gelen bir ilâcın, aracıların katılması ile en az yüzde 45 fazla fiyatla satın alınması israflara yol açar.

İlâç standardizasyonu yapılmadıkça, bazı ilâç kalemlerinin merkezî bir şekilde toptan tedariki tahakkuk etmedikçe, müessir bir ikmal faaliyeti ve kontrol sistemi kurulmadıkça bugünkü soygun ve israf daha da artacaktır.

1965 yılında, miktar itibariyle fazla ve yaygın bir şekilde kullanılan 300 kalem ilâcın toptan satın alınmasına karar verilmiş ve bu maksatla çalışmalar yapılmıştır.

Sağlık Bakanlığı yataklı tedavi kurumları, genel olarak bütçe tahsisinin muayyen bir nispette olsa bile toptan ilâç satın alma sistemini benimsememiş ve işin gecikmesi için direnmiştir. Fakat bakanın tensip ve direktifi ile bu ihale yapılmıştır. Sözü geçen ihaleden bazı enteresan neticeler çıkarılmıştır. Şöyle ki:

Fabrika fiyatı 600 kuruş olan bir ilâç, müteahit firma tarafından 325 kuruşa ihalede teklif edilmiştir. Muhammen bedeli beş milyon lira olan ilâç ihalesinde firmalar yüzde 21 tenzilât yapabilmişlerdir.

İlâç kalemlerinin standardizasyonu, uygun ve güvenilir ihtiyaç plânlamaları, teknik ve idari şartnameler yapılabildiği takdirde bugünkü fiyatlara göre en az yüzde 45 noksanına ilâç tedarik edilebilecektir.

Toptan ilâç satın alınması ve merkezî bir şekilde stokaj ve dağıtımı bazı ilâç firmalarını ve hastahane başhekimlerini tedirgin etmiştir. Toptan satın almaların gecikmelere sebebiyet verdiği ileri sürülmüştür. Bir toplantıda başhekimlerden biri daha da ileri giderek, perakende ilâç satın almanın toptan tedarike göre daha ucuz olduğu faraziyesini ortaya atmış ve ekonomide yeni bir çığır açmıştır. Özet olarak:

1 — İlâç standardizasyonu yetersizdir.

2 — İlâçların fabrika fiyatları yüksektir ve fiyat takdirinde müessir faktörler dikkate alınmamıştır.

3 — Büyük ölçüde ilâç sarfeden devlet teşekküllerinin perakende ilâç satın almaları israflara yol açmaktadır.

4 — Gerek ilâç firmaları ve gerekse ilâç sarfeden devlet teşekkülleri için müessir bir kayıt ve kontrol sistemi yoktur.

5 — Büyük ölçüde ilâç sarfeden devlet teşekküllerinde perakende ilâç tedariki suistimallere yol açmaktadır.

Bu durumda yabancı sermaye ve bazı ilâç firmaları için uygun bir ortam vardır. Bazı kimseler ise yukarda belirtildiği gibi; bilerek veya bilmeyerek bu soyguna yataklık etmektedirler. Türkiyeye ilâç ham madde veya yarı mamul olarak daha gümrük kapılarından girerken fiyatları şişiren hareketlere başvurulmaktadır. Naylon faturalar ile düzenlenen oyunları ilgililer açıklamışlardı.

Büyük ölçüde ilâç satın alan ve sarfeden Sağlık Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı ve İşçi Sigortaları sağlık kurumları gibi devlet teşekkülleri işbirliği yaparak bir standardizasyona gidemedikleri ve toptan ilâç tedarikine önem vermedikleri taktirde bu ilâç soygunu ve israfı devam edeceğe benzemektedir. Bu devlet kuruluşlarının ayni zamanda tedarik, depolama, dağıtım ve kayıt sistemleri için müessir bir kontrol teşkilâtı kurmaları gerekmektedir. Aksi halde ilâç tröstleri tepeden bakan küstah ağa saltanatını yürüteceklerdir.

Devlet Malzeme Ofisi gibi, bir ecza-ilâç ofisi kurulmalıdır. Naylon fatura şişirip ambalaj yapmaktan başka bir hüneri olmayan ve devamlı şekilde soygun peşinde koşan bazı ilâç firmalarının tasallutundan kurtulmanın çareleri aranmalıdır.

leri büyük bir darbe teşkil etti. 91 yaşındaki devlet adamına, ABD Başkanı olsaydınız ne yapardınız, diyen gazeteci Sulzberger şu cevabı aldı:

«Her şeyden önce Vietnam'dan çekip giderdim.

Bu çetrefil işi Johnson başlatmadı. Kennedy'den miras aldı. Johnson, Kennedy'nin pişirdiği yemeği yemek zorunda kaldı. Fakat büyük bir millet için, giriştiği hareketin ümit ettiğinden çok daha güç olduğunu görünce, politika değiştirmesinde haysiyet kırıcı bir şey yoktur. Vietnam'dan çekilmelisiniz, Başka yol yoktur...

Johnson, generallerini dinlememeli. Bu, yarısında bırakılan ilk harp değildir. Bu işten, harbi daha şiddetlendirerek kurtulamazsınız. Bir yola girsem, sonra yanlış yolda olduğumu görsem, o yolda devam için sebep görmem. Başka bir yola girerim.

Kennedy bana bir ara, ABD için en önemli bölgenin Güney Amerika olduğunu, komünizm oraya gelirse neler olacağını kestiremediğini söyledi. Aynı Kennedy, her şeyi Asya'da başlattı, de Gaulle'ün bu işe girilmemesi yolundaki tavsiyelerini dinlemedi. Şimdi ABD, Vietnam işine o kadar dalmıştır ki, karşılaşmak zorunda kalacağı öteki sorunları görmezlikten gelmek gibi ciddî bir tehlike içinde bulunmaktadır.

ABD için, eninde sonunda en hayatî bölge ne Asya, ne Güney Amerikadır. Avrupadır. Bu gerçeği unutursanız, Rusya, gerek Almanya, gerek Fransa'da hâkimiyetini kurmayı başarabilir. Bu takdirde, hepimiz hapı yutacağız...

Fransaya bakınız. Orada 1946 danberi en kuvvetli parti, komünistlerdir. Şimdi Guy Mollet sosyalistlerini gelecek seçimlerde, komünistlerle birlikte çalışmaya yöneltmiştir. De Gaulle sahneden çekilince - ümidim onun uzun ömürlü olmasıdır -, komünistlerin Fransa'yı ele geçirmesi gerçek bir tehlikedir. Almanya'ya gelince, biz Almanlar 1914'denberi çok çektik. Ama daha genç nesiller, tarihin devamlı bağlarına yeteri kadar bağlı değillerdir. Denemenin acı derslerinden yoksundurlar.»

TİP Beşiktaş İlçe Kongresi

TİP Beşiktaş ilçe kongresinde bir konuşma yapan Genel Başkan Aybar, dış politika sorunları üzerinde durdu ve Tunçkanat'ın açıkladığı ihanet belgesine rağmen, AP'nin zayıf bir ihtimalle de olsa Atatürk dış politikası doğrultusunda adımlar atabileceğini söyledi:

«AP iktidarı, dış temaslar konusunda çok hareketli görünüyor. Son yıllara kadar donmuş bir hâlde bırakılan ilişkilerin canlandırmak isteniyormuşcasına ele alındığı dikkati çekiyor. Üçüncü Dünya devletleri ile, özellikle Arap Dünyası ile, Sovyetler Birliği, Romanya, Polonya, Bulgaristan gibi son yıllara kadar (tabu) sayılan ülkelerle temaslar kuruluyor. TİP, bu temasları ilgi ile izlemektedir. Atatürk dış politikası doğrultusunda her adımı samimiyetle desteklemek kararındayız. Ancak ne var ki, Demirel Hükûmetinin bu hareketli görünen dış politikası, şimdiye kadar elle tutulur herhangi bir sonuç vermemiştir. Romen delegasyonu 35 kişilik bir uzman kafilesi ile yurdumuza geldiği ve uzmanlar arasında Petrol Bakanı da bulunduğu hâlde, iki günlük ziyaret sonunda yayınlanan ortak bildiride somut bir ilerlemenin işareti görülmemiştir. Bütün bu gösterişli temasların, Demirel Hükûmetinin bağımsız bir dış politika izlediği sanısı uyandırmak için hazırlanmış bir senaryodan ibaret olması, hesaba alınması gereken bir ihtimaldir. Bunun gibi İkili Anlaşmalar konusunda gazetelerin verdiği haberi de büyük bir ihtiyatla karşıladık. Fakat Amerikan üslerinin Türk üssü hâline getirilmesi yolundaki Hükûmet teklifinin akıbeti hakkında iyimser olmadığımızı şimdiden söyliyebiliriz. Çünkü atom silâhlarının bulunduğu üslerin, Amerikan kumandanlıkları dışında bir kumandanlık emrine gerçekten verilmesi, Amerikanın NATO politikasına aykırıdır. Gerçekten Amerika ile bağımsızlık dairesinde eşit münasebetler kurulabilse idi, NATO'nun imtiyazlı üyelerinden biri durumunda olan Fransa, NATO teşkilâtı ile ilgisini kesmek zorunda kalmazdı. Şu hâlde bu teşebbüsün de sırf dış politikada bağımsızlığa dönüş sanısını uyandırmaya yarıyan, özellikle Türkiye İşçi Partisinin ikili anlaşmalara ilişkin olarak Meclis kürsüsünden yaptığı açıklamaların kamu oyundaki etkisini silmek için girişilmiş, göstermelik bir teşebbüs olması, akla daha yakın gelmektedir».

Aybar, aynı konuşmasında Türkiyede sosyalizmin nasıl gerçekleştirileceği hakkındaki görüşlerini bir kez daha dile getirdi:

«Türkiyede rejim buhranı Ondokuzuncu Yüzyıl başlarında, Batı kapitalizminin nüfuz ve et-

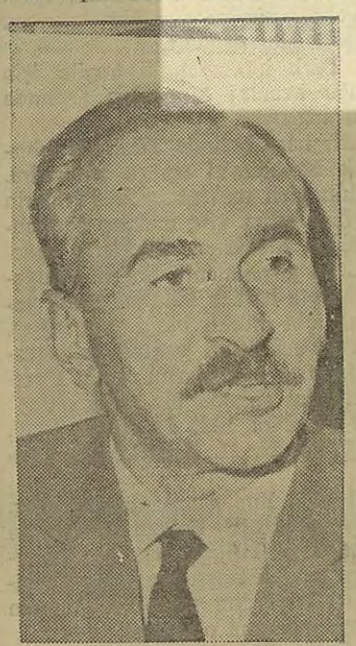

Mehmet Ali Aybar
Yeni teoriler!...

kisine girilmesiyle başlamıştır. Aracı ve işbirlikçi bir ticaret burjuvazisi niteliğinde kalan Türk burjuvazisi, hem derebeylik kalıntısı toprak ağalığı rejimiyle anlaşmak, hem de yabancı kapitalizm ile işbirliği yapmak durumunda bulunduğu için daima tâvizci, gerici veya tutucu, nutuklarda Batı taklitçisi, fakat tatbikatta, Osmanlı tipi devlet yönetiminin mirasçısı, yâni halka bir sürü gözüyle bakan eli sopalı, tepeden inme devlet anlayışının yürütücüsü olarak kalmıştır.

Rejim buhranı halkımızın, yâni işçisi, köylüsü, zanaatkârı, esnafı, küçük memuru, toplumcu aydını ile çalışarak yaşayan yurttaşlarımızın kütlece devlete sahip çıkmaları ve bugüne kadar Kurtuluş Savaşı yılları ve Cumhuriyetin ilk dönemi hariç, muhassala olarak bir avuç çıkarcı yararına dönmüş olan devlet çarkının artık emekçi halktan yana dönmesini sağlamaları ile son bulacaktır. Mesele halkın kâğıt üstünde değil, gerçekten egemen olmasını sağlamaktır. Oysa ne CHP, ne de DP'nin devamı olduğunu söyleyen AP, halktan yana kuruluşlar değildir. Her ikisi de halkı yönetmek iddiasında olan partilerdir. Halkımız bunlardan birinin, CHP'nin kendisinden yana olmadığını anlamış ve 1950'den beri ona iktidar fırsatını vermemiştir. Berikinin de yâni Adalet Partisinin de kendisinden yana olmadığını göreceği ve onu da birincisi gibi devireceği günler yakındır. Çünkü toprak ağaları ile işbirlikçi sermayecilerden meydana gelen hâkim ve yönetici sınıflar buhrana çare bulmak şöyle dursun, attıkları her adımda bu buhranı daha da derinleştirmektedirler....

Anayasamızı güçlü bir şekilde savunabilmek, Amerika ile işbirliği eden burjuvazinin açık veya kapalı şekilde demokrasiye (paydos) demesini önlemek için, Türkiye İşçi Partisinin teşkilâtını hızla yaymak ve kökleştirmek zorundayız. Körpe demokrasimizin biricik teminatı budur. Türkiyede demokrasiyi sosyalizm koruyor. Fikir özgürlüğünü, temel insan haklarını samimiyetle ve bütün gücümüzle bir biz koruyoruz. 27 Mayıs Anayasasını gerçekten bir biz savunuyoruz. Çünkü aslında demokrasi, sosyalizm demektir. Ve de Türkiyede sosyalizm, bugünkü aksak şekli ile de olsa, demokratik düzen içinde iktidara gelecektir».

Bize özgü tarihî şartları böylece belirten Aybar, «bize özgü tarih şartları sonucu» yapıldığını söylediği Anayasayı övdü:

«Genel olarak Anayasalar, hâkim sınıfların ideolojisini dile getirir, onların çıkarlarını savunan hükümler getirir. Oysa içinde bulunduğumuz bize özgü tarih şartları sonucu olarak, 27 Mayıs Anayasası toprak ağalarının ve işbirlikçe sermayeci sınıfların çıkarlarını iyice köstekleyen hükümlerle doludur. Anayasa, hâkim sınıflarımız için bir ayak bağıdır. Bundan dolayı da zaten savsaklanmakta, eksiksiz tastamam uygulanmamaktadır. Şu hâlde biz sosyalistler, Anayasayı savunurken, Anayasaya dayanarak sömürücü sınıfları ve onların temsilcilerini Anayasaya saygılı olmaya zorlarken, aslında tam devrimci bir eylem içinde bulunuyoruz. Devrimcilik, kitaplardan öğrenilmiş sözleri papağan gibi tekrarlamakla olmaz. Devrimcilik bir fikrî tutum olduğu kadar, aynı zamanda ve her şeyden önce bir eylem işidir. Bugün Türkiyede devrimci olmak, Anayasanın eksiksiz tastamam uygulanması için, bütün temel insan hakları için mücadele etmek demektir. Ve bütün bu mücadeleleri halkla beraber yürütmek, beraber başarmak ve onun inanlı ve şevkli çabasıyla sosyalizmi bir an önce kurmak demektir devrimci olmak. Halksız, halkın inanını kazanmadan, onun yaratıcı şevkli çabası olmadan sosyalizmi kurmak, bir ham hayal olduğu için de, bugün Türkiyede devrimci olmak, sosyalist olmak ancak demokrasiyi savunmakla mümkündür. Unutulmasın, demokrasilerin en aksak, en bozuk şekli bile, en vaadkâr diktatörlüklerden bin kere daha iyidir. Ve Türkiyede halk tepeden inme iktidarlara karşı olduğu için, halka dayanmadan, daha muhalefette iken halkın inanlı ve şevkli desteği ve işbirliği sağlanmadan, kestirme yoldan girişilecek sosyalizm denemelerinin başarısızlığa uğraması ve verini faşist idareye bırakması çok kuvvetli bir ihtimaldir».

POLİTİKA ve ÖTESİ

EŞİKTEKİ TEHLİKE

Amerika'nın NATO aracılığı ile muhtelif memleketlerde üslenerek dünyayı bir savaşın eşiğine sürüklemekte olduğunu bilim adamları açıkca söylerlerken, komrador burjuvaziden yana olanlar, halk kitlelerini «NATO bir savunma aracıdır» diye uyutmaya çalışıyorlardı. Bizde ise NATO'ya karşı söz söylemek komünistlikle bir tutuluyordu. Kore'de binlerce Türk çocuğunun ölümü bedeli olarak NATO'ya girmiştik. Kore kararına bir avuç karşı koyan insanı da o zamanın iktidarı süründürmüştü. Bugün Kore, en sağcılarımız için dahi bir yara'dır. Öyle söylüyorlar. NATO'dan çıkmayı göze alan De Gaul'ü artık kimse komünistlikle suçlayamamaktadır.

Muhtelif memleketlere NATO aracılığı ile üslenen Amerikaya karşı, 1960'larda Bertrand Russel şu alârm işaretini veriyordu ve belki de İngiliz halkı içinde bunu anlayabilenler çok az kişiydi o zamanlar, ama söylemekten geri durmuyordu. Bugün ise, İngiltere bu sancılardan kurtulma çabasını göstermiştir:

«— Amerika'nın İngiltere'deki üsleri sorunu üstünde de duralım. Kim biliyor bu üslerden her birinde, alacakları buyruğu hemen yerine getirecek ve bir kaç dakika içinde havalanmaya hazırlanmış bir uçaklar kümesi bulunduğunu? Bu küme üs içindeki öteki askerlerden kesin olarak ayrılmıştır: Yiyecek, yatacak, okuyacak yêri, sineması falan ayrıdır ve silâhlı bekçiler bütün öteki Amerikalıların bu kümeyle görüşmesine engel olmaktadırlar. Ayda bir bu küme komutanıyla birlikte bütün kadrosuyla Amerika'ya geri gider ve üstteki başka askerlerle tek kelime konuşmaları yasaktır.

Bu yasaktan maksat, besbelli, İngilizlerin hiç bir şey öğrenmemeleri ve uçakların alacakları emirleri körü körüne yerine getirmeğe alışmalarıdır. Bu emirler üs komutanından değil, doğrudan doğruya Washington'dan gelecektir. Savaş patladığı an, gelecek emirler üstünde İngiltere Hükümetinin en küçük müdahalesi olabileceğini düşünmek saçmadır. Washington'dan verilecek emirlerle uçakcılar Ruslardan öç almaya gidebilirler ve bir saat içinde bütün İngiltere halkının yok edilmesine sebep olabilirler.

Bu uçak kümelerinin durumu Polaris denizaltılarınınkinin aynıdır. Hatırlarsınız, İngiliz Başbakanı, bir polaris füzesinin atılabilmesi için Amerikayla İngiltere nin anlaşması gerektiğini bildirmiş ve bu bildiriyi Amerika yalanlamıştı. Bütün bunlardan büyük halk yığınlarının haberi yoktur.

Genç ihtiyar, kadın erkek, çoluk çocuk bütün İngilizlerin her saniye ölüm tehlikesi içinde bulunduklarını bu tehlikeye savunma adı altında girdiğimizi ve hükümetlerin bu tehlikeyi azaltmak istedikleri ölçüde çoğalttıklarını herkese bildirmeyi, elimizden gelen her şeye başvurmayı biz bazı İngilizler boynumuzun borcu saydık.»

İngiltere gibi okuması yazması çok, kamu oyu kurulmuş bir ülkede Amerika'nın yarattığı tehlikenin büyüklüğü bu kadar aşikâr iken, bizim gibi kamu oyu teşekkül etmemiş, üstüne üslük bir komprador burjuvazinin yönetimi altında bir ülkedeki tehlikeyi anlatabilmenin güçlüğünü düşünün... İngiltere'de ne olmuşsa, burada fazlası ile olmaktadır. Küba krizi sırasında ortaklaşa Jüpiter üslerinin sökülüp Türkiye'den götürüleceğini yabancı basın verdiği zaman, bizim Dışişleri Bakanımız, böyle bir şeyin olamıyacağını bildirmişti. Bir sabah sökülüp götürüldüğünü gine yabancı basından öğrendik. İncirlik üssünden kalkıp Rusya üzerinde uçan uçağın, yurdumuzdan kalkışından haberimiz bile olmamıştı. Dışardan öğrendik. Türkiye'deki Amerikan üslerine, tesis diyerek, Türk kamu oyunu aldatan en yetkilimizdi. Bugün tehlikeleri azaltacak yerde, her gün çoğaltan iktidarlar eliyle yönetilmektedir ülkemiz. İhanet raporlarının savunmasını, Amerikan Büyük Elçisinin belgelerine sırtını dayayarak iktidar sorumluları yapmaktadır.

Askerlerimiz, kendi kendine yeten bir savaş ekonomisi içine girmemizi, en yüksek toplantılarda teklif ederlerken, iktidar sorumluları, büyük pervasızlıkla, «Amerika papuç vermezse, Amerika, araç vermezse, Amerika para vermezse, siz nasıl bu kuvveti yönetebileceksiniz?» diye çıkış yapmaktadırlar. Büyük bir endişe, askerlerimizin de yüreğine oturmuştur. İcat edilen manevralarla, milli savunma mızı milyonlarca liralık yakıt israfı altına sokarlarken yabancı petrol şirketlerinin kârlarını artırmaktadırlar.

Bu büyük tehlike günlerinde sivil direnmenin önemi büyüktür. Bu direnme, B. Russel'ın 1960'larda yaptığı gibi, olayları ve sorunları bıkmadan, usanmadan anlatmakla olacaktır.

Türkiyemizde de «Washington'dan her an verilebilecek emirlerle uçakcılar Ruslardan öç almaya gidebilir» ve bir saat içinde bütün Türk halkının yok edilmesine sebep olabilirler. En güç şartlar altında bunu anlatmaya çalışıyoruz. Bunu anlatırken de, asıl yurdunu sevenler, satılık basın, komrador burjuvazi tarafından yurtsevmezler olarak gösterilmektedir. Türkiye üzerinde silâhlı Amerikan üsleri bulunduğu için tehlike vardır. Bu tehlikeyi yöneticiler azaltmamakta tersine artırmaktadırlar. Sözlerimizin doğru olduğunu, o an geldiği zaman, ispatlamamız da zordur; çünkü o an, ne biz, ne de karşımızdakiler yer yüzünde olmıyacaklardır. Toptan silinip süpürülmüş olacağız.

Russel ve Russel gibi aklı başında olanların 6 yılda İngiltere halkına anlatabildiklerini biz, anlatamamanın güçlüğü içindeyiz. Halktan oy alarak iktidara gelen ve halktan yana olmıyan bir iktidarla, halktan oy alamıyarak muhalefette kalan ve halktan yana olan bir muhalefet çelişmesinin sıkıntılarının sonucudur bu! Sıkıntı sürdüğü sürece, bu da sürgit olacaktır.

Başında patlıyacak kabağın daha ne zaman farkında olacaksın, benim susan halkım!...

Mehmed Kemal

EMPERYALİSTLER, TÜRKİYE'Yİ İKİNCİ DÜNYA HARBİNE NASIL SÜRÜKLEMEK İSTEDİLER?

VESİKA

İngiliz Dış Politikası Dökümanlarına dayanarak, İngiltere ve Almanyanın Türkiyeyi kendi saflarında harbe sokmak için ne oyunlar çevirdiklerini aşağıdaki belgelerde okuyacaksınız. İnönü'nün bu oyunlara karşı nasıl usta bir politika izlediğini ve Türkiyenin o tarihlerde nasıl önem verilen bağımsız bir ülke olduğunu gururla göreceksiniz.

Erol Ulubelen

İngiliz Büyükelçisi Sir Knatchbull

«İngiliz Dış Politikası Dokümanları, 1919 - 1939», Seri: 3 — Cilt: 5'ten.

«TÜRKİYE KİLİT NOKTADIR»

S. 57 (V. No: 25) 7 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir H. Knatchbull - Hugessen'e (Ankara)

1 — Türk Büyükelçisi davetim üzerine geldi. Kendisine Polonya Hariciye Vekiliyle olan görüşmemizi bildirdim.

2 — Kendisi, bizim Polonya Hükümetine garanti verdiğimizden şüphesiz haberdardı.

3 — Romanya meselesini münakaşa ettik ve bu mevzuda fikir birliğine vardık.

4 — Polonya ve Romanya'yla anlaşmaya çalışacağımızı bildirdim.

5 — Türk Büyükelçisi verdiğim malûmata teşekkür etti, Türk Hükümetinin Romanya Büyükelçisi tarafından haberdar edildiğini bildirdi. Romanya Hükümeti Türk ve Yunan yardımından çok istifade edeceğini söylemiş. Türk Hükümeti de bir Balkan devleti olarak görevlerini yerine getireceğini belirtmiş.

6 — Türk Elçisi, şayet Türk Hükümetiyle görüşmek istiyorsak, Türkiye Majestenin Hükümetinin politikasını tam olarak bilmelidir dedi. Kendisine bu mevzuda teminat verdik.

S. 74 (V. No: 37) 10 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir R. Hoare'e (Bükreş):

14 — Türk durumuna gelince: Bu çok önemlidir. Şayet Bulgaristan Romanya'ya hücum ederse, Türkler de Bulgaristan'a hücum edebilir. Yunanlılar çok zayıftır. Yugoslavlar teslim oldu. Türkiye Romanya'ya yardım etmek için gemi, malzeme ve askerlerin Boğazlardan geçmesine müsaade edebilir.

S. 82 (V. No: 42) 11 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir W. Seeds'e (Moskova):

4 — Bizim için en önemli mesele Akdeniz ve Romanya'dır. Bu sebeple Türkiyenin durumu çok önemlidir. Ve biz Türk Hükümetiyle bu bölgelerde meydana gelecek durumlar hakkında devamlı temastayız.

5 — Büyükelçiye, Türk - Rus paktı hakkında sual sordum. Bana, bu paktın bir saldırmazlık paktı olduğunu, iki tarafa da bir mecburiyet yüklemediğini söyledi. Fakat Türk Hükümetiyle Rus Hükümetinin arasının çok iyi olduğunu, Türkiye şu veya bu taraftan bir saldırıya uğrarsa, Rusya'nın kendilerine yardım edeceğini söyledi.

S. 91 (V. No: 44) 12 Nisan 1939, Sir R. Hoare'den (Bükreş) Lord Halifax'a:

5 — Dışişleri Bakanı İstanbul'u ziyaretten döndü. Türk Dışişleri Bakanıyla konuşmasını bana anlattı. Romanya'nın İngiltere ve Fransa tarafından desteklenmesinde her iki devletin görüş birliğinde olduğunu söyledi.

6 — Ben, bundan Türklerin Doğu Akdeniz'in korunmasında derhal destek olacakları manâsını çıkarttığımı söyledim.

S. 95 (V. No: 48) 12 Nisan 1939, Lord Halifax'dan Sir. E. Phipps'e (Paris):

3 — Büyükelçiye Romanya meselesinde Türkiye'nin takınacağı tavrın nekadar büyük önemi olduğunu anlattım. Bu sebeple Türk Hükümetine daha geniş bir şekilde yanaşıyoruz. Akdeniz'de İtalya'nın da dahil olacağı bir harpte, Türkiye ve İngilterenin birlikte hareket etmesinin büyük önemini anlatıyoruz.

4 — Romanya için Türkiye'nin aktif işbirliğinin önemi açıktır. Bu sebeple Türk Hükümetinin fikrini tam olarak öğrenmeden bir açıklama yapmıyacağız.

S. 97 (V. No: 50) 12 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir H. Kennard'a (Varşova):

3 — Fransız parlamentosu ile birlikte Yunanistan için bir açıklama yaptık. Türk Hükümeti de bu mevzuda yumuşak görünüyor, fakat kendilerine danışmadan Türk durumu hakkında fazla birşey söylemiyelim.

4 — Türk hükümetine, Romanya'ya doğrudan doğruya veya dolaylı bir saldırı olursa ne gibi bir tavır takınacaklarını soruyoruz, Türkiye coğrafi bakımdan kilit noktadır.

5 — Polonya, Hollanda, Yunanistan veya Romanya'ya ait tecavüz olursa Türk hükümetinin ne yapacağını en kısa zamanda öğrenmeği ümit ediyoruz.

S. 108 (V. No: 60) 13 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir. H. Knatchbull-Hugessen (Ankara):

... Hükümetimiz Romanya'ya garanti verdi. Belki Türk hükümeti de bu mevzuda Romanyayla müzakerelere devam etmek ister. Lütfen Türk hükümetine derhal haber verin.

İNGİLTERE TÜRKİYE'Yİ ZORLUYOR

S. 113 (V. No: 66) 13 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir E. Phipps'e (Paris):

10 — Fransız Büyükelçisinin Ankaradaki son konuşmasında, Türk Dışişleri Bakanı batılı devletlerin Balkanlar ve Türkiye hakkındaki tutumlarını tam olarak açıklamadıkça, Türkiye'nin hiç birşey yapmıyacağını söyledi. Romanya Hariciye Vekilinin Ankara'da, Romanya hücuma uğrarsa ne yapacakları hususunda sorduğu soruya karşılık aldığı cevapta: Romanya, Bulgaristan'ın hücumuna uğrarsa bir Balkan devleti olarak vazifesini yapacağını, fakat Macaristan hücuma uğrarsa, İngiltere ve Fransa durumlarını tam olarak açıklamazlarsa, Türkiye de nasıl hareket edeceğini açıklamaz, cevabını aldı.

İlâve: Yunanistan hücuma uğrarsa devletler onu kurtaracaklardır. Türkiye'nin de bu garantiye iştirakini öğrenmekle çok bahtiyarız.

S. 164 (V. No: 124) 10 Nisan 1939, Sir. H. Knatchbull-Hugessen'den Lord Halifax'a:

2 — Bir harp halinde Türkiye'nin nihai politikasından tamamen eminim, fakat Hariciye Vekâletinin şu sıradaki durumu kolay anlaşılır gibi değildir.

4 — Türk hükümetinin bugün için sahip olduğu avantaj komşuları arasında ona itimadı arttırıyor.

5 — Bir harp halinde Türklerle işbirliği yapmak istediğimizi açıkça bildirelim. Size yazdığım gizli mektubumda Türklerin durumunu izah ettim. (Bu mektup açıklanmamıştır, fakat hülâsaten: Türklerin sadece iyi niyetine güvenmenin doğru olmıyacağını, bu harpte herkes Türkleri kendi yanına çekmek için müthiş baskı yapacağını, İngilizler Türkleri kendi yanına çekemezse mutlak tarafsız kalmalarını temin etmesi lâzım geldiğini anlatan bir mektuptur.)

S. 167 (V. No: 128) 11 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir H. Knatchbull'a (Ankara):

5 — Türk - Yunan anlaşmasına göre, Yunanistan sadece bir Balkan develetinin taaruzuna uğrarsa Türkiye ona yardım edecektir. Bir İtalyan taarruzunda da Türkiye Yunanistan'a yardım ederse Majestenin hükümeti çok memnun olacaktır.

7 — Şayet Perşembeye kadar Türklerden müsait bir cevap alırsak derhal aşağıdaki bildiriyi yayınlayınız: (Majestenin hükümeti Türk hükümetine danışarak bu mevzuda birlikte hareket etmek kararını almıştır.)

S. 169 (V. No: 138) 12 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir Knatchbull'a (Ankara)

... İtalya tehdit ettiği taktirde İngiliz hükümeti Türk hükümetine yardıma hazırdır. Buna karşılık Türk hükümeti de Majestenin hükümetine İtalyayla harpte yardım etmelidir. Majestenin hükümeti için en önemli husus Türk hükümetinin müşterek müdafaaya iştirak etmesidir. Türk Hariciye Vekilinin önüne durumu bütün teferruatıyla seriniz. Türk hükümetinin fikrini almakta acele ediniz.

S. 189 (V. No: 153) 13 Nisan 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifaxa :

.... Hariciye Vekiliyle görüştüm, Yunanistan'ın toprak bütünlüğüne çok önem veriyorlar. Ancak Yunanistan'a bir hücum vuku bulursa kararın B. M. Meclisine ait olacağını söylüyorlar ve emniyet meselesinde Türk hükümetinin de Majestenin hükümeti kadar hassas olduğunu belirtiyorlar.

S. 190 (V. No: 155) 13 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir. H. Knatchbull'a (Ankara):

1 — Bizim sebeplerimizi iyi izah etmişsiniz.

2 — Şayet Türk Hariciyesi Romanyaya garanti verirse, Türkiye Almanyayla çatışma riskini göze alacaktır.

3 — Şayet biz Türkiye'ye Almanya'ya karşı garanti verirsek, Türkiye'nin de bize ayni garantiyi vermesini isteriz.

S. 194 (V. No: 157) 14 Nisan 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

1 — İsteğiniz üzere Hariciye Vekiliyle görüştüm.

2 — Durumumuzu tamamen anlıyor, Türk hükümeti tekliflerimizi tetkik edecek.

3 — Türk hükümetini bu mühim mevzuda acele ettirmek istemediğimizi, fakat vaziyetin çok vahim olduğunu bildirdim.

4 — Ekselans cevabında prensip olarak Türk hükümetinin bizimle ayni fikirde olduğunu açıkladı.

S. 199 (V. No: 162) 14 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir. H. Knatchbull'a (Ankara):

.... Türk Hariciye Vekilinin teklifini büyük bir memnuniyetle karşıladım. Bu teklifi bütün kudretimle destekliyorum. Bana kat'î olarak nasıl ve ne zaman bir tavsiyede bulunmam lâzım geldiğini bildirirse memnun olacağım.

TÜRKİYE, TARAFSIZ KALACAKTIR

S. 219 (V. No: 190) 16 Nisan 1939, Sir. H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

.... Türk cevabını aşağıdaki hususlarda tetkik ediniz:

1 — Hariciye Vekili halkın fikrine önem veriyor.

2 — Harpte Türk hükümetiyle işbirliğimizi çok açık bir şekilde göstermeliyiz.

S. 228 (V. No: 201) 18 Nisan 1939, Sir W. Seeds(Moskova)'dan Lord Halifax'a:

8 — İngiltere, Fransa ve Rusya karşılıklı yardım için Türkiyeyle müştereken müzakereye girmek ihtiyacındadırlar. Türk hükümeti mesuliyetini sadece Balkanlarda ve Akdenizde tutmak isteyebilir.

S. 238 (V. No: 215) 19 Nisan 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

.... Türk Hariciyesi Almanya'nın Polonya'ya hücum edeceği hususunda çok karamsar. Biz Türkiyeyle işbirliği yapabilmek için lüzumlu malzemeyi derhal göndermeliyiz.

S. 240 (V. No: 219) 19 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir H. Knatchbull'a (Ankara):

.... Türk Hariciyesine iki devletin müşterek menfaatlerinin anlaşılmasından ve müşterek tehlike karşısında birleşmesinden çok memnun olduğumuzu söyleyin. Bilhassa Balkanlarda olmak üzere Türk hükümetinin oynadığı rol çok mühimdir.

3 — Türk notasından hülâsaten şunu çıkartıyoruz: Kendilerine açıkça bir saldırı olmadığı müddetçe, Türkiye tarafsız kalacaktır.

4 — Fakat Almanlar Balkanalara ve İtalya Akdenize hücum ederse, Türkiye tarafsızlığını muhafaza edemiyecektir.

S. 266 (V. No: 247) 21 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir. E. Phipps'e (Paris):

5 — Sovyet hükümeti batılılarla yaptığı anlaşmaya Türkiye'yi de dahil etmeisterse bizce müsbettir. Biz nasıl olsa Türklerle müzakere halindeyiz.

9 — Türkiye ve Polonya kilit noktalarındadır. Türkiye konusunda Ruslar için hiç bir güçlük yoktur. Türk hükümeti müşterek müdafaa hususunda Ruslarla her zaman işbirliğine hazırdır.

S. 288 (V. No: 271) 23 Nisan 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

.... Türk hükümeti gecikmenin sebebini ana prensipleri B.M.M.'de tasdikte geçirmekten ileri geldiğini söyledi. İki devlet arasında bir anlaşmaya varılırsa bunu derhal ilân edecekler.

S. 293 (V. No: 276) 24 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir H. Knatchbull'a (Ankara):

... Sovyet hükümeti batılılarla yaptığı anlaşmayı açıkladı. Bu anlaşmaya Türkler de dahil etmek isterlerse bizler için daha

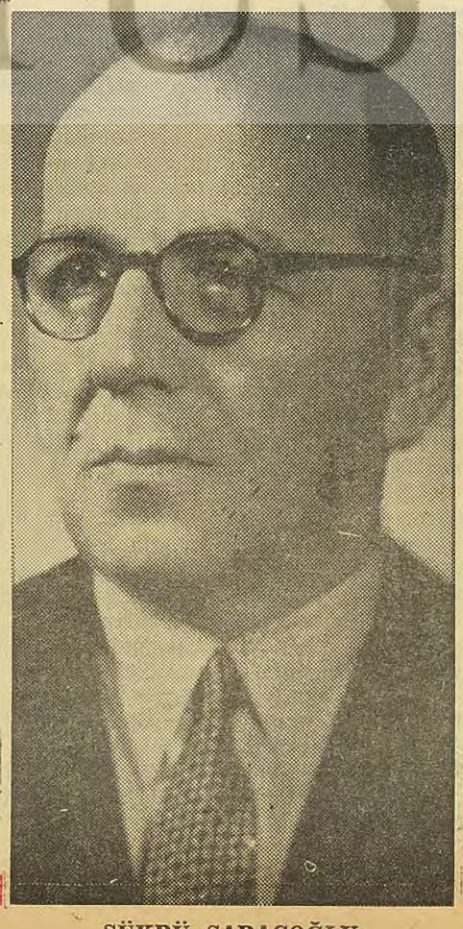

ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU

gessen (Silindir şapkalı) Ankara Garında bir törende.

iyi, İtalya ile Yugoslavya arasında yapılan anlaşmanın metnini Türklere rahatça verebiliriz.

S. 295 (V. No: 278) 23-26 Nisan 1939, Romanya Hariciye Vekilinin ziyareti:

... Mr. Gafencu, Türk, Alman ve Polonya hükûmetleriyle yaptığı konuşmayı Lord Halifax'a tekrarladı ve bunun gizli tutulmasını rica etti.

... Türk Hariciye Vekiliyle konuşma: Türk hükûmetinin mutlak yardımı olup olmıyacağını anlamak için İstanbula gitti, sözlü ve yazılı anlaşmalara vardılar. Bu anlaşmaların hepsini de Londradaki B. Elçilerine bildirdiler. Romanya Hariciye Vekili Fransız ve İngiliz hükûmetiyle kendileri arasında geçen müzakereleri Türk hükûmetine anlattı. Buna karşılık da Bulgar hükûmetiyle Türk hükûmeti arasındaki görüşmeler hakkında malûmat aldı. Bu anlaşmalar 7 noktada toplandı:

1 — Türk ve Romanya hükûmetleri Balkanlarda sulhü korumak için her şeyi yapacaklardır. Kültürel, ekonomik v.s.

2 — Her iki devlet sulhçü bir politika takip edeceklerdir. Ve büyük devletlerin garantisini isteyeceklerdir.

3 — Her iki devlet her şart altında birbirine karşı olmıyacaklardır.

4 — Balkan paktı en geniş anlayışla tefsir edilecektir.

5 — Türkiye Romanya hücuma uğradığı takdirde faydalı ve dostça bir tarafsızlık içinde kalacak, Romanyaya Boğazlardan yardım gitmesine müsaade edecektir.

6 — Türkiye ve Romanya müşterek müdafaa için her türlü askerî yardımı temin edeceklerdir.

7 — Türkiye ve Romanya büyük devletlerden gelen teklifleri birbirlerine bildireceklerdir.

S. 306 - İngiltere ve Türkiye arasındaki görüşmeler:

... Lord Halifax Gafencu'ya Türk hükümetiyle olan görüşmelerini anlattı. Balkan birliği ve devletlerinde Türkiyenin rolü çok mühimdir ve İngiliz hükümeti Türklerin takınacağı tavrı tam olarak bilmek istemektedir. Bu mevzuda Türk hükümetinden cevap beklenmektedir. Türklerin Boğazlarda takınacakları tavır en önemli noktadır.

TÜRKLER KARARSIZ KİŞİLER DEĞİLLERDİR

S. 321 (V. No: 285) 23-26 Nisan 1939, Romanya Hariciye Vekilinin ziyareti:

3 üncü toplantı: Türkiye, Mr. Gafencu'ya Türkiyenin Romanya için olduğu kadar İngiltere için de çok önemli olduğunu bildirdi. Almanların Türkiye üstüne her türlü tesiri yapmağa çalışacaklarını bildirdi. Bunun için diğer devletler Ankarada diplomatik faaliyetlerini arttırmışlardır. Şüphesiz Türkler fikirlerini kolay değiştiren kararsız kişiler değildirler, fakat devletler Türkiyeyi sık sık ziyaret ederek ilgilerini göstermelidirler. Türkiyenin hiç değilse faydalı bir tarafsızlık içinde kalmasını temin etmeliyiz.

S. 334 (V. No: 286) 26 Nisan 1939, Sir H. Knachbull'dan Lord Halifax'a:

... Türk hariciyesi cevabını dün gece bana verdi:

1 — İtalyanın da içine gireceği bir harp Türk - İngiliz işbirliğine sebep olur;

2 — Mihver kuvvetlerinin Balkanlara yayılan tecavüzü Türk - İngiliz işbirliğine ebep olur.

3 — Türk - Sovyet anlaşması Türk - İngiliz anlaşmasıyla aynı ruhu taşımaktadır.

4 — Türkiye ve İngiltere Bulgaristan ve Romanyanın çatışmasına mâni olmaya çalışacaklardır.

5 — Türkiyenin ekonomik menfaatleri ve Boğazların müdafaasının büyük ehemmiyeti dolayısiyle İngiltere Türkiyeye ekonomik, malî ve askerî yarım yapmalıdır.

VON PAPEN SAHNEYE ÇIKIYOR

S. 354 (V. No: 302) 28 Nisan 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

Herr Von Papen buraya geldi:

6 — Almanyanın Türkleri sevdiğini ve Almanyanın hiç bir dostunun İtalya da dahil Türkiyeye hücum edemiyeceğini bildirdi.

7 — Türk Hariciye Vekili Von Papen'e Türkiyenin bir dosta bu şekilde bağlı olamıyacağını bildirdi. Ve şayet Almanyayla dost olmazsak İtalya bize hücum eder mi demek istiyorsunuz, dedi. Herr Von Papen özür diledi; yanlış anlaşıldığını söyledi.

8 — Dışişleri Bakanı Türkiye İtalyanlardan korkmaz, bizim onlardan üstün tarafımız, onlar İtalyan biz Türküz dedi.

9 — Von Papen Herr Hitlerin Türk - İngiliz anlaşmasından rahatsızlık duyduğunu ifade etti.

10 — Hariciye Vekili sulhü korumak istediklerini fakat Romanyaya verilen ültimatomla Arnavutluğun işgalinden üzüntü duyduklarını bildirdi.

1 — Alman B. Elçisinin Senyor Mussolini'nin Türkiye hakkında bir dostluk beyannamesi yayınlıyacağını bildirmesi üzerine, Elçi, bu Türkiyeyi çok müteessir eder cevabını aldı.

12 — İtalyanlar adalarda yığınak yaptığı müddetçe ve Arnavutluk işgal altında kaldığı müddetçe Türkiyenin tatmin olmıyacağı bildirildi.

GENERAL WEYGAND İNÖNÜYLE

S. 364 (V. No: 310) 29 Nisan 1939, Lord Halifax'tan Sir H. Knatchbull'a:

3 — Türk hükümeti Ruslar ve Bulgarlarla müzakereler yapmaktadır.

4 — Türk hükümeti Balkanlar kelimesinin yanına Türkiyenin güvenliği tehdit edildiği takdirde kelimesini koydurmak istiyor...

5 — Türk hükümeti hakkımızda bazı yanlış düşünceler besleyebilir. Varşovadan aldığımız telgrafı çok gizli olduğunu söyliyerek Hariciye Vekiline gösteriniz.

6 — Türk hükümeti Majestenin hükümetinin mali güçlükler altında olduğunu her halde biliyordur.

S. 380 (V. No: 322) 30 Nisan 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

2 — Aşağıdaki telgraf Sovyet B. Elçisinin telgrafının hülâsasıdır:

a — Potemkin, Türk - Sovyet, politikasını armonize etmeğe çalışıyor. Türk - Fransız Türk - İngiliz müzakerelerinden haberdar.

b — Fransız, İngiliz, Türk müzakereleriyle Sovyet - Türk müzakereleri aynı şekilde yürütülmeğe çalışılıyor.

e — Türk hükümeti Bulgarlardan şüpheleniyor.

S. 433 (V. No: 378) 5 Mayıs 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

... Rus hükümeti Türklerin Akdeniz ve Balkanlardaki tutumunu çok iyi karşıladı Sovyet hükümeti Türklere, Almanya Romanyaya karşı harbe girerse yardım edip etmiyeceğini sordu. Türkler Bulgarların durumundan tamamen emin olmadan cevap veremeyiz dediler.

S. 444 (V. No: 387) 6 Mayıs 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a

... Romadaki Türk B. Elçisine kendileriyle çok dost olduklarından bahseden Kont Ciano'ya Elçi sert ve kat'î cevap vermiş. Alman B. Elçisi ise Almanların Türklere garanti vermek için fırsat aradıklarını söyledi.

S. 452 (V. No: 400) 6 Mayıs 1939, Sir A. Cadogan'ın notu:

... Yenilerde Ankarada olan General Weygand'a General İsmet İnönü çok önemli bazı şeyler söylemiş. General İnönü, Rusların mutlaka harpte yer alması lâzım geldiğini, aksi halde harpten sonra hiç dokunulmamış bir Rus ordusunun çok tehlikeli olacağından bahsetmiş.

HATAY MESELESİ

S. 465 (V. No: 415) 8 Mayıs 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

... 2 — Türk Hariciye Vekili Hatay mevzuunda benimle görüştü. Türk hükûmeti Fransızlara fevkalâde kızgın, Fransızlar Türk hükümetiyle oynadılar ve bizi kandırdılar diyorlar. Ve Fransızlardan gelen hiç bir teklife bundan böyle inanmalarına imkân olmadığını söylüyorlar.

3 — Fransız hükümeti Hataydaki bazı köyleri elinde tutmak istiyor. Ve garanti almadan kuvvetlerini çekmek istemiyor.

4 — Hariciye vekili, Biz Türkler bütün kuvvetimizle Batılılar için işbirliğine hazırlanırken Fransızların birkaç köy için pazarlık etmeleri, Türk - Fransız münasebetlerinde en korkunç tesiri yapacaktır, dedi.

S. 518 (V. No: 478) 11 Mayıs 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

... Türkiye Hatay hakkında kat'î bir netice almadan Türk - Fransız anlaşmasını yapmayı reddetti.

S. 533 (V. No: 498) 12 Mayıs 1939, Sir E. Phipps'ten Lord Halifax'a:

Fransız B. Elçisine telefon ederek durumu sordum. M. Bonnet ümitsiz görünüyor, Türkler kendi tekliflerinden başka bir şey dinlemiyorlar, diyor. Halbuki Fransa Hataydaki Ermenilerin korunması için israr ediyor.

VON PAPEN TEHDİT EDİYOR

S. 574 (V. No: 536) 17 Mayıs 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

2 — Von Papen, Türkiyenin İngiltereyle ciddî bir anlaşmaya girişmemesini tavsiye etti.

3 — Von Papen'in ricaları tehdit mahiyetini almağa başladı. Ve Almanya Türklerin mallarını almazsa haliniz ne olur, dedi. Hariciye Vekili de cevaben, Almanya mallarını bize tahiş fiyatla satıyor bizden mal almazsanız biz de sizden almayız, şahane bir pazar kaybedersiniz, dedi.

4 — Almanya İtalyayı Türkiyeye hücuma kandırmağa çalışıyor.

5 — Almanya Türk - İngiliz anlaşmasını mutedil karşılayacağa benzer.

6 — Alman B. Elçisi Ticaret anlaşması için Berline Numan Menemencioğlu'nun gönderilmesini istiyor. Halbuki Türk hükümeti bütün politik münakaşaları yasakladığı bir ticaret mütehassısını Almanyaya gönderdi.

S. 592 (V. No: 551) 18 Mayıs 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

Türk Hariciye Vekili Saracoğlu beni aydınlatacak kadar nazikti:

2 — Von Papen burada iyi karşılanmadı. Bu adama burada kimse inanmıyor.

7 — Von Papen'in Türkiyeden alış veriş etmemesini söylemesi üzerine, Almanyanın bundan daha ziyanlı çıkacağını hatırlattı.

8 — Saracoğlu Von Papen'e Wilhelm II.'nin 1911'de Müslümanların koruyucusu olduğunu iddia ettiği sırada İtalyanların Türklerden yer kaptıklarını hatırlattı. Durumun bugün de aynı olduğunu söyledi.

S. 606 (V. No: 566) 20 Mayıs 1939, Sir A. Cadogan'dan Sir H. Knatchbull - Hugessen'e:

Türk - İngiliz beyannamesi İngilterede çok sıcak karşılandı. Türkiyenin prestiji İngiltere'de bugün çok yüksektir. İki devlet arasındaki dostluk Atatürk zamanında başlamış, kıymetli Cumhurbaşkanı General İnönü zamanında kuvvetlenmiştir.

«İngiliz Dış Politikası dökümanları, 1919 - 1939», Seri: 3 — Cilt: 6-7'den:

RUS DOSTLUĞU VE İNÖNÜ

S. 82 (Vesika No: 64), 15 Haziran 1939 Lord Halifax'tan Sir H. Knatchbull'a:

... 2 — Türk Elçisi muhtelif itirazlar ileri sürdü. Türkiye, Rusyaya karşı Romanyayı müdafaa etmek istemiyor.

3 — M. Aras (Tevfik Rüştü), Majestenin hükümetine, Yunanistan ve Romanyaya garanti verebileceklerini, ancak Rusya Romanyaya hücum ettiği takdirde bu garantinin muteber olmıyacağını bildirdi...

5 — 17 Aralık 1925 Rus - Türk anlaşmasına göre, Türkiyenin İngiltere ve Romanya ile yaptığı anlaşmalar, Rusya ile dostluğa mâni olmamalıdır.

S. 146 (V. No: 130), 22 Haziran 1939, Sir R. Hoare (Bükreş)'dan Lord Halifax'a:

... Hariciye Vekili ile görüştüm. Ankara dönüşünden getirdiği en iyi intiba, Türkiyenin birinci sınıf bir devlet olmasıdır. Bulgarların Balkan komşuları yerine uzak komşuları ile dostluk yapmaya kalkmaları hatalıdır. Birinci Dünya harbinde de bu hatayı yaptılar ve bunu ödediler. Yunanistan da aynı hatayı Türkiye ile harp ederek yapmıştır. Fakat Yunanlılar akıllı olduklarından Türklerle dostluk yaptılar, bundan hem maddî, he mmânevî kazanç sağladılar. İngiltere ve Türkiyenin müşterek beyanları Balkanlarda sulh aradıklarını gösterir.

S. 188 (V. No: 168) 29 Haziran 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

... Türkiyeden daha açık olmak ve gecikmenin sebebini sormak için son iki gündür Başvekil ve Hariciye Vekiliyle görüştüm. Malzemenin gecikme sebebinin bizden ziyade kendi liman durumlarından ileri geldiğini anlattı.

2 — Korkarım ki Türkler malzemenin gecikme sebebini bizden biliyorlar.

3 — Hariciye Vekili, Türk - İngiliz beyanından beri 6 hafta geçtiğini ve bir tek harp malzemesinin gelmediğini söyledi. Ben, öncelikle istediğiniz malzemenin listesini vermediniz deyince, bunu size ilk listeleri verince neden söylemediniz şaşıyorum, her halûkârda malzemeler gelmeli, dedi.

5 — Almanların kendilerine israrla yardım etmek istediklerini bilhassa belirtti. Malzemelerin gelmemesi politik bakımdan bizim aleyhimize oluyor.

İNGİLTEREDEN TALEPLERİMİZ

S. 189 (V. No: 169) 29 Haziran 1939, Lord Halifax'tan Sir H. Knatchbull'a:

Türk hükümetinin ekonomik ve malî istekleri çok çeşitli ve çok zordur. Müzakere mevzuları aşağıdakilerdir:

1 — Majestenin hükümeti uzun veya kısa vadeli bir programla sulh zamanı gelişmelerine borç verebilir mi?

2 — Majestenin hükûmeti Almanların almadığı Türk mallarını satacak bir pazar bulabilir mi?

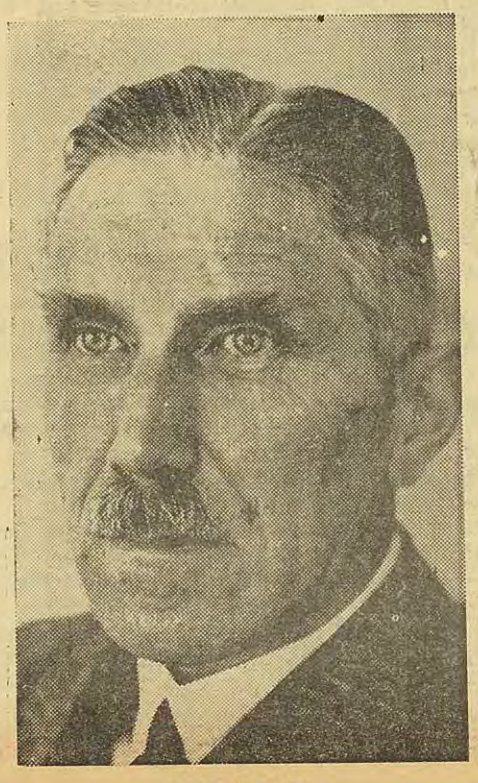

VON PAPEN

TİP TARTIŞMALARI

İŞÇİLER AÇIK KONUŞUR

Açık Konuşalım

Ahmet Dokur

(TİP Adana Hasiyet Divanı Başkanı)

Toplumcu bir disiplin anlayışı içinde YÖN'deki T.İ.P. tartışmalarına üst kademelerin katılmadığı müddetçe tartışmaya katılmamayı prensip olarak kabul ediyordum. Gel gör ki Sayın İlhami Soysal'ın yerme yazısı sonunda «Tekkecilik zihniyeti ve tekkeciler tasfiye edilmelidir.» cümlesi üzerine bu tartışmaya katılmaya karar verdim. Benim anlayışıma göre Partimizin en üst kademesinden bir şahsın vereceği tek ve kesin bir cevapla bu tartışma karşısındaki parti görüşünü belirtmeliydi. Halbuki böyle olmadı, sorumsuz arkadaşlarımız tartışmaya kendiliklerinden katıldılar.

Toplumcu bir partide Parti görüşü demokratik olarak organlar içinde vücut bulur, en üst Kongreye kadar gelir, alınan kararlar ise tatbik edilir. Demokratik olarak seçilen üst kademe ise bu direktiflere uygun olarak memleket realitelerini doktrin süzgecinden geçirerek Parti yönünü tayin eder, bu yön ise elden geldiği kadar değiştirilmeden yürütülür. Halbuki yönetici kadrodan Rasih Nuri İleri arkadaşımız haricinde gelişi güzel cevapların verildiği görülmektedir. Herhalde bu da partide (tekkecilik) zihniyeti olmadığının bir ispatı dır. Kaldı ki Eylem, Çaltı, Toplum, Karanlığa Işık, İşçi, Emekçi ve hatta Sosyal Adalet gibi partililerin çıkardığı dergilerde en zıt fikirlerin, Parti disiplini hiçe sayılarak yayınlandığını gördük. Bu durum (tekkecilik) zihniyetinin tam tersinin ifadesidir, az sonra tekrar bu mevzu üzerinde duracağız.

YÖN Kİ NE YÖNÜ

Ne yazıktır ki YÖN yazarları Partimize karşı öteden beri olumsuz bir tavır takınmış, uzun zaman Partimize ait haberleri vermemiş Partiden ilk bahsedildiğinde hüsnüniyetten uzak serzenişlerde bulunmuşlardır. Nitekim R. İleri arkadaşımızın yazısının altına yazılan uzun, insafsız ve hakikata aykırı not: o yazının doğru vurduğunu ve bu yüzden de YÖN'ün yöneticilerini gocundurduğunu ispat etmektedir. Bu tarz tahriflerin bir tanesi de Sayın İlhami Soysal'ın yazısında bulunuyor. İlhami Soysal diyor ki, Doğan Avcıoğlu'nun yazısı üzerine T.İ.P. yöneticisi Behice Boran Vatan gazetesinde bir küfürname yayınladı. Ne yazıktır ki, böyle taktiklerle durmadan karşılaşıyoruz. Sayın Behice Boran arkadaşımız o güzel yazılarını yazdığı zaman Partimizin yöneticisi değildi. Partinin sıradan bir üyesi idi. Boran arkadaşımızın ilk yöneticilik görevi bu yazılarından çok sonra İzmir Büyük Kongresi ile başlar ve herhalde Partimiz onu bu mücadelelerinden dolayı en yüksek mevkilere seçmiştir. Bu bir kelime oyunu gibi gözükebilir, ancak YÖN bize karşı daima böyle taktiklerle iş görmektedir.

OKKA MI, MİSKAL Mİ?

Ben bir inşaat ustasıyım, ancak ilkokul üçe kadar okuyabildim, bu durumda babamı suçlamam, Türkiye İşçi Partisinin Adana Haysiyet Divanı Başkanıyım, bir işçi olarak bir çok gazeteye yolladığım yazılar yayınlanmıştır. Sayın İlhami Soysal karşısındakinin inancını «yüzde üe, okka ile, kilo ile tartmağa kalkışanlar» diyor. Oraları bilmem ama, bizim Adanada temas ettiğimiz sosyalist geçinen aydınlar, meselâ biri kendisinin tiyatroya, gazinoya gitmek ihtiyacını duyduğunu, medeniyetin nimetlerinden faydalanmayı istediğini, halbuki işçinin bu hususta bir istek duymadığını söyler, başka biri sosyalizm düzeninde avukatlara daha çok ihtiyaç duyulacağını savunur. Bir diğeri ise de siz işçiler ne bilirsiniz, biz ağalar, asiller sosyalizmi getireceğiz, zorla nasırlı ellilere kabul ettireceğiz. Lasal asildı, Engels de fabrikatör, derse şüphesiz okka ile değil, miskal ile sosyalistim diyenleri tartmak zorundayız. Biz bir askerî cunta peşinden gidip mevki kapmak isteyen nice kahramanlar tanırız. Halbuki biz şuurlu işçiler sosyalizmin kendi öz dâvamız olduğunu, buna ancak Parti Tüzük ve Programında yazılı olduğu gibi, işçi sınıfı öncülüğü etrafında bütün emekçi sınıf ve tabakaların, ırgat ve küçük köylülerin, aylıklı ve ücretlilerin, zanaatkârların, küçük esnaf ve dar gelirli meslek sahipleri ile ilerici gençliğin ve toplumcu aydınların, Atatürkçülerin el birliği ile yapacakları mücadele sonunda kurulacağını biliyoruz ve inanıyoruz.

İşçi kadrolarını eğitmek, sosyalist doktrini öğrenmek ve zinde kuvvetleri tarafımıza kazanmak için en iyi silâhlarımız 27 Mayıs Anayasası ve demokratik bir ortamdır, Parlâmento ise doğru kullanıldığı takdirde bu eğitim ve şuurlandırma için en iyi bir âlettir.

SÖZCÜ MÜ, TEKKECİ Mİ?

Doğan Avcıoğlu, en iyi sosyalistler meclise diyor, «Bunun tartısı veya ölçüsü ne», İlhami Soysal, Merkez Yürütme Kurulundaki tekkeciler kendi kendilerini liste başı yaptılar, diyor. Bu ne pehriz ne lâhana turşusu, bir taraftan emekçiler meclise girmedi diye tenkidler oluyor, öte taraftan da sosyalistler meclise girmedi deniyor, yani ne yaparsak yapalım nasıl olsa haksız

---

3 — Türk mallarına karşılık Türklerin askerî ve sivil ihtiyaçlarını temin edebilir mi?

2) Majestenin hükümeti millî müdafaa için 10 milyon sterlin Temmuz sonunda verecektir...

3) Majestenin hükümeti ciddî malî problemlerle karşı karşıyadır...

5 — Türkiyenin istedikleri, hava ve deniz kuvvetleriyle ilgili malzeme taleplerinin onda birini teşkil eder.

6 — Hükümetimiz General Orbaya almak istedikleri malzemeyi derhal satabileceğini bildirdi...

8 — Türk hükümeti Londraya bir malî müşavir yollamalıdır.

10 — Türk hükümeti Brasserts fabrikalarını almak hususunda gayret gösteriyor. Fakat, şu sırada Majestenin hükümetinin makinaları dışarı çıkartması müşkildür.

11 — Almanlar Türk mallarını almazlarsa Ruslar çok iyi bir kaynak olabilir.

S. 353 (V. No: 320) 14 Temmuz 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

Türk cevabını gönderiyorum: Türklerin sulh cephesiyle işbirlikleri ancak askerî, ekonomik ve malî yardımla mümkündür.

1 — Harp malzemesi için istenen kredi 35 milyon sterlindir. Bu cephane endüstrisinin geliştirilmesi ve yeniden inşası için lâzımdır. Ordu kumandanları tarafından hazırlanan plânın masrafları Türk bütçesinde ne bugün ne de yarın mevcut olabilecektir.

2 — Millî paranın ve ekonominin sıhhatli bir temele oturması için altın stoku yerinde olmalıdır. Bunun için on milyon dolar kredi isteniyor.

5 — Türk hükümeti 15 milyonluk borcu tütünle karşılayacaktır.

6 — Türk hükümetinin şimdiye kadar Almanlara sattığı mallar serbest para memleketlerine yöneltilecektir.

8 — Türk hükümetinin bu taleplerini karşılamak üzere İngiltere ve Fransa bir anlaşmaya varmalıdırlar.

«İNÖNÜNÜN TUTUMU SERT VE ACIDIR»

S. 361 (V. No: 331) 15 Temmuz 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

2 — 35 milyon sterlin Türkiyenin modern silâhlarını karşılamak için ancak yeterlidir. Türk Hükümeti parasının kıymetini düşürmekten bahsetmekte ve mahallî gazeteler de bunu teşvik etmektedir. Bu hal Türkiyenin ticarî güçlüklerini azaltacaktır. Türk tütününü satın almak ve onu İngiltere'de reklâm etmek için şimdi en iyi fırsattır. Türklerin korkusu tam mevsiminde Almanların alış verişi kesmesidir.

S. 403 (V. No: 366) 20 Temmuz 1939, Sir Halitax'tan Sir Knatchbull'a:

Türk ve Rus hükümetleri arasındaki münasebetler çok iyidir. Türklerin yardımının değerini Rus hükümetine inandırarak, Ruslara samimiyetimizi gösterebiliriz.

S. 434 (V. No: 388) 21 Temmuz 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

Cumhurbaşkanı İsmet'in bize ve Fransızlara karşı tutumu sert ve acıdır. Türkiye iki ay öncesine nazaran daha zayıftır. İngiltereyle müzakereye başlamadan önce Türk mahsullerinin karşılığı Almanyaya sipariş ettiği ağır silâhlar muntazaman gelmekteydi. Şimdi bunlar durdu. Ayrıca General Orbay ve askerî otoriteler durumun farkındalar. Almanlar ise bu müzakerelerin kesilmesine ve kendi teklifleriyle Türklere yanaşmağa önemle bakıyorlar.

S. 601 (V. No: 552) 4 Ağustos 1939, Lord Halifax'tan Cambell'e (Paris):

Türkiye - İngiltere ve Fransa arasındaki anlaşma aşağıdaki gibidir.

1 — İngiltere ve Fransa Akdenizde bir Avrupa devletinin tecavüzüne uğrarsa Türkiye yardım edecektir.

2 — Türkiye Akdenizde bir tecavüze uğrarsa İngiltere ve Fransa yardım edeceklerdir.

1) Türkiye bir Avrupa devletinin tecavüzüne uğrasa İngiltere ve Fransa yardım edeceklerdir.

2) İngiltere ve Fransa bir Avrupa devletinin tecavüzüne uğrarsa Türkiye yardım edecektir.

ALMANLAR, BASKI YAPIYOR

S. 623 (V. No: 579) 7 Ağustos 1939, Sir H. Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

Türkiye ile Rusya arasında gizli ve özel bir anlaşma yapılmaktadır. Potemkin Ankarayı ziyaretinde üç nokta üstünde durdu:

1 — İngiltere, Fransa, Rusya ve Türkiye arasında bir anlaşma.

2 — Rusya, Türkiye ve Balkan devletleri arasında bir anlaşma.

3 — İlk ikisi yürümediği takdirde Rusya ile Türkiye arasında bir anlaşmaya Saracoğlu Rusyaya giderse İngiltere ile Rusya arasında iyi bir aracı olacağını söyledi.

CİLT:

S. 10 (V. No: 9) 15 Ağustos 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

Hariciye Vekili Sovyet hükümetinin Türklerle bir anlaşma yapmağa hazır olduklarını bildirdi.

S. 26 (V. No: 28) 16 Ağustos 1939, Lord Halifax'tan Sir Knatchbull'a:

Aşağıda yazılı sebepten Türk - İngiliz ticaret anlaşmasını geliştirmek imkânsızdır.

2 — Tüccarlar şikâyet ediyorlar. Maestejnin hükümeti tüccarların haklarını korumak mecburiyetindedir. Ayrıca takas usuliyle ticaret yapmaktan hoşlaşmaz.

Netice: Bir delege gönderin müzakere yapalım.

S. 140 (V. No: 152) 22 Ağustos 1939, Mr. Campbell'den Lord Halifax'a

Alman hükümeti, Hariciye Vekiline aşağıdaki üç maddelik notayı vermiş:

1 — Türk Hükümeti haricî politikası yüzünden Alman firmalarına ısmarladığı bütün malları almaktan vazgeçsin.

2 — Alman hükümeti Türkiyeye kredi vermiyecektir. Bilhassa 60 milyon marklık harp malzemesi verilmiyecektir.

3 — Türk hükümeti bu şartlara razı gelmezse Alman hükümeti Türkiyeye olan ticarî anlaşmasını yenilemiyecektir. Diğer taraftan Türkler razı geldikleri takdirde Alman hükümeti müzakerelere derhal hazırdır.

Hariciye Vekili bundan sonra Alman baskısına tahammülün çok zor olduğunu söyledi.

TÜRKİYEYİ DOMİNYON YAPAMAZSINIZ

! S. 214 (V. No: 260) 25 Ağustos 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

Türk Hariciye Vekili Alman Büyük Elçisiyle sert bir görüşme yaptı. Türk hükümeti kendisini ekonomik bir dominyon yapmıyacaktır dedi. Türk hükümeti kendisini serbest hale getirecek adımları atacak, Alman hükümeti silâhlar mevzuunda sözünü tutmadı bu sebeple Türk hükümeti de Almanyadaki askerî ve teknik elemanlarını çekecektir dedi.

S. 225 (V. No: 279) 25 Ağustos 1939, Lord Halifax'tan Sir Knatchbull'a:

Almanların Türk hükümetine müthiş bir baskı yaptıkları meydanda. Türkler belki tarafsızlıklarını Almanyaya veya Rusyaya yüksek bir fiyatla satarlar. Türk hükümetinin durumundaki en küçük değişiklikleri bana derhal bildirin.

S. 238 (V. No: 292) 25 Ağustos 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

1 — Hariciye Vekiline mesajınızı verdim. Telgraftaki son cümle faydadan çok zarar getirebilir.

2 — Bizim dostluk ifadelerimiz ve hislerimiz maalesef burada sadece şüphe uyandırıyor. Türkler, «Majeste bizim dostluğumuza kıymet veriyorsa bunu maddî olarak isbat etsin» diyorlar.

4 — Fransız meslekdaşım ve ben, her şeye rağmen Türklerin bugünkü politikalarına devam edeceklerine inanıyoruz Yunan elçisi de aynı kanaatte, Alman elçisi her çeşit hileyi çevirmeğe çalışıyor.

S. 242 (V. No: 300) 25 Ağustos 1939, Lord Halifax'tan Sir Knatchbull'a:

Şu sırada Türkiyeyi barış cephesinde tutmak hayatidir. Majestenin hükümeti bunun için her fedakârlığı yapacaktır. Ümit ederim ki Von Papenle rekabet edebiliriz.

S. 243 (V. No: 301) 25 Ağustos 1939, Lord Halifax'tan Sir Knatchbull'a:

Bana verilen bir fikre göre, politik, bahrî ve askerî bir heyet derhal bir iyi niyet jesti olarak Türkiyeye gönderilmelidir.

2 — Bu hususta fikrinizi bana bildiriniz. Türklere kendileriyle işbirliği yapmağa ne kadar önem verdiğimizi gösteriniz.

3 — Şayet bu fikri iyi bulursanız Türk hükûmetinden böyle bir heyeti iyi karşılayıp karşılamıyacağını sorunuz.

4 — Bu misyon bir işe yarıyabilir mi? Yoksa bu heyete 10 milyon Sterlinin üstünde fayda ve silâh sağlıyacak bir yetki de verelim mi?

5 — Şüphesiz bu işin tehlikeli tarafı şudur ki: Türk hükûmeti kapılarına kadar gelmiş olan bu heyetten daha fazla talepte bulunabilir ve misyonu bir anlaşma yapmadan bırakmaz ve üstümüze daha fazla baskı yapabilir.

«İNÖNÜ ALMAN RÜŞVETİNE TESLİM OLMAZ»

S. 272 (V. No: 337) 26 Ağustos 1939, Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a:

Bahsettiğiniz misyon bir panik yaratabilir ve Türk hükûmetine itimatsızlık gibi telâkki edilebilir.

2 — Böyle bir misyon Türkleri daha fazla talebe sevkedecektir.

3 — Alman B. Elçisi Cumhurbaşkanı ile bir konuşma yapacak, fakat Cumhurbaşkanının Alman rüşvet veya tehdidine teslim olacağını sanmıyorum.

4 — Türk hükûmetine karşı malî ve ekonomik yardım yapmak, altın borç vermek veya tütünlerini satın almak etkili olabilir.

S. 320 (V. No: 404) 28 Ağustos 1939, Lord Halifax'tan Sir Knatchbull'a:

Ekonomik ve malî problemler çok mühim olmasına rağmen şu sırada hiç borç veremeyiz. Türk tütününü de almamıza imkân yoktur.

3 — Hazine memurlarımız kendilerinin eski arkadaşları olan Halit Nazmi Keşmir ile uzun ve dostane bir konuşma yaplar. ve Türk heyeti Majestenin hükûmetinin elinden geleni yaptığını ilân etti.

S. 462 (V: No: 623) 31 Ağustos 1939, Lord Halifax'tan Sir P. Loraine'e:

Türkiye ile anlaşmayı birkaç güne kadar imzalamayı ümit ediyoruz. Bu anlaşmanın çok nazik hususları hakkında İtalyan hükümetine anlaşma yapılmadan önce izahat vermek akıllılık olur.

2 — Şöyle ki: Bazı hususlar hakkında karşılıklı yardım anlaşmasıdır. Bu anlaşma hiç bir memlekete karşı değildir. Majestenin hükümeti İtalyan hükümetiyle işbirliğine devam edecektir. Anlaşma bunun değişeceğini göstermez.

3 —Bu anlaşma da 23 Haziranda Fransız hükümetinin yaptığı anlaşmanın aynıdır.

çıkartılacağız. Partimiz (tekkecilikten) o kadar uzaktır ki sırf Yirmiyedi Mayısçıdır ve Partimize kayıt oldu diye Muzaffer Karan'ı Milletvekili yaptık, sonunu gördünüz. Sayın Çetin Altan arkadaşımız ise son zamanlara kadar C.H.P. yi desteklediği halde gazetesinde sosyalizme büyük hizmetler ettiğinden onu da Milletvekili yaptık. Bu mu (tekkecilik), bu mu tekelcilik, hiç bir partiye girmek istemeyen sosyalistlere gelince onları silâh zoru ile mi listelerimize sokacaktık.

Bir işçi olarak soruyorum size, Bay Avcıoğlu nasırlı ellerden en iyi sosyalistler çıkamaz mı, çıkmamış mıdır?

BÖYLE GELMİŞ BÖYLE GİTMEZ

—PARTİDEKİ AŞAMALAR—

Sayın İlhami Soysal ve Sayın Doğan Avcıoğlu Partimizin tarihini öğrenseler iyi ederler. Partimiz tarihinde üç önemli aşama olmuştur.

13 Şubat 1961 tarihinde politik mücadele ve teşkilâtlanma şuuruna varan 12 sendikacı Türkiye İşçi Partisini kurdular; bu, işçi sınıfımızın tarihinde bir aşama idi. Ancak; o devirde parti dar anlamda AMELECİ idi, aydınlara karşı bir çekingenlik duyuluyordu, bunda da haklı idiler, çünkü bütün tarihimizde nice aydın ihaneti görmüştük. Parti 1961 seçimlerine sokulmadı, Türk - İş ve C.H.P. sol kanadı bir «Çalışanlar Partisi» kurmak gayretinde bulundular, Ankarada toplanan Çalışma Meclisinde ne yazık ki partimizin bazı yöneticileri dahi bir oyuna geldiler, fakat temiz Anadolu sendikacıları bu oyuna mâni oldular.

Toplumcu bir işçi olduğumdan ve o sıralarda Sosyalist Partisi Adana yöneticilerinden bulunduğumdan bu kupürlerin bazıları bende mevcuttur. Kemal Türkler'lerin, Kemal Sülkerlerin, Sina Pamukçuların, Sadun Arenlerin, Türkkaya Ataövlerin, nice doçentin ve sizlerin beraberce Türk - İş'le müştereken girdiğiniz bir oyun...

Aybar T.İ.P. lideri olduktan sonra liderlik ihtilâfları ve bunun gerisinde kurucular arasındaki C.H.P., A.P. rekabeti bu oyunun fiiliyata geçmesine imkân vermedi, Doğan Avcıoğlu ve İlhami Soysal'ın bu harakete akıl hocalığı ettikleri, toplantılara katıldıkları, o zamanki gazete kupürlerinde mevcuttur. İlhami Soysal da bunu inkâr etmiyor, sadece tevile çalışıyor, biz kurucular arasında olmayacağımızı bildirdik, diyor. Önümdeki bir kupüre göre oyun pek hazin bir şekilde sonuçlanmıştır. Türkkaya Ataöv tüzük ve program taslağını getirmiş, konuşmaların ortasında Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoy telefona çağırılmış, dönüşünde ise büyük bir müjdem var, Sayın Cemal Madanoğlu Başkanlığımızı kabul etti, demiştir. Bunun üzerine sendikacı Dervişe Koç: Benim ağabeyim dururken başka başkan olmaz diye bağırmış ve ağabeysi Alpaslan Türkeşi ileriye sürmüş. İşte bu komedi böyle neticelenmişti. Düzmece partiyi C.H.P. ve A.P. li eğilimler paylaşamamışlardı.

Türkiye İşçi Partisinin ikinci aşaması yukarıda bahsettiğimiz Çalışma Meclisinden hemen sonra başlar. 12 kurucu oynanan oyunların vehametini gördüler, uzun zamanlar sendika eğiticisi olarak karşılarına çıkartılan doçentleri tarttılar ve ikinci bir aşamanın zorunlu olduğunu anladılar. Bu aşama, işçi sınıfının politik örgütlenmesinin kâfi gelmediğini v esosyalist doktrine bağlanmanın şart olduğunu anladılar. 9 Şubat 1962 günü uzun münakaşalardan sonra, Türkiyede fire vermemiş, siyasî haklarına sahip tek lider Sayın Mehmet Ali Aybar arkadaşımızı Genel Başkanlığa getirdiler ve böylece Türk işçi sınıfındaki şuuru bir daha isbat ettiler, bunu yaparken her birinin sosyalist doktrini ne kadar bilip bilmediğinin hiç bir önemi yoktur. Sayın Aybar arkadaşımız partiye girince yeni tüzük hazırlanmış, toplumcu aydınlar kitle halinde partiye girmişler ve biz Sosyalist Partisi Adana yöneticileri toplumcu güçleri bir arada toplamak için bir heyet halinde Genel Merkezimize giderek Sayın Minnettullah Haydaroğlu arkadaşımızın başkanlığında Türkiye İşçi Partisine tarihî iltihak kararını almıştık.

Parti parasızlık içinde kıvranırken, Gültepelerde arkadaşlarımızın başları taşlarla yarılırken, Adana, Gaziantep olayları olurken, YÖN'ün tutumu, biz Partinin sıra işçileri ve militanlarına kan ağlatıyordu. Biz YÖN'ü okuyorduk, YÖN'ü bizden zannediyorduk, ama kendimizi YÖN'de bulamıyorduk.

Üçüncü aşama İzmir'de toplanan Büyük Kongremizde meydana geldi, bu bir Sosyalist Partisinin Türkiye'deki ilk büyük Kongresi idi. İştirâk eden 50-60 delegeden yarısından fazlası Merkez organlarından gelen tabiî delegelerdi, İlhami Soysal bey (tekkeden) bahsediyor, Kongrece seçilen 41 kişilik Genel Yönetim Kuruluna eski kuruldan ancak 11 tanesi seçilebildi. Genel Sekreter Arsalla yardımcısı Üngör seçilememişler, işçi Genel Sekreteri Sülker arkadaşımız ise ancak 41 inci olarak seçilebilmiş idi, bu ne biçim (tekke) İlhami Soysal bey, erkekce konuşalım, kendi kendini seçmiyecek kadar şuurlu bir çoğunluk nerede görülmüştür? Delege olmayan Profesör Sungurbey ile Doğan Özgüden Merkez Yürütme Kuruluna girmişler, delege olduğu halde kongreye gelmeyen Esat Çağa ise, buna rağmen Genel Yönetim Kuruluna girmiştir. Aynı zamanda da bilmem nedense bir türlü sevemediğiniz toplumcu arkadaşımız Behice Boran'la diğer hücum ettiğiniz arkadaşlar da bu kongrede seçilmişlerdir Kongre Partideki oportünist sağcı ve işbirlikci temayülleri ezmiş, genellikle sol kanadı iktidara getirmiştir. (Tekkeci) dediğiniz bir Partinin Programını hazırlayan heyet arasında Partili olmayan bütün toplumcu Profesörler de hazır bulunuyordu. Partinin Sosyal Adalet dergisinin ilk sayısında, biz Partinin işçi üyeleri Fethi Naci arkadaşımızın Millî Burjuvazi ile, yani fabrikatörlerle, işbirliği istemesi karşısında ve aynı yazısında belirli olarak Behice Boran'la arkadaşlarımı «sektarizm»le suçlaması üzerine büyük bir üzüntü duymuştuk. Bu yazı âdeta bir ihbar mahiyeti taşımaktaydı. Daha sonra bir Parti yöneticisinin çıkarttığı Eylem dergisinde Partiye insafsızca hücumlarda bulunulmuş, Partili arkadaşların çıkardığı Çaltı dergisinde Vatan Partisi Başkanı Sayın Dr. Hikmet Kıvılcım Partimizi şiddetle yermiş, Muvaffak Şeref arkadaşımız Eylem'de yöneticilere karşı en ağır tenkitlerde bulunmuş, Eylem ve Savaş dergilerinde A. Tokatlı ile R. İleri arkadaşımız Engels, Parlamentoculuk ve devrim hakkında şiddetli bir münakaşaya tutuşmuşlardı. Aylık Sosyal Adalet'te Partinin görüşü ile bağdaşmayan yazılar gözümüzden kaçmamıştı, halbuki Sosyal Adaleti Genel Yönetim Kurulu üyesi Sayın Sadun Aren arkadaşımız yönetiyordu. Durum böyle olunca Sayın İlhami Soysal «tekke politikasına biraz itiraz eden Sungurbey, Fethi Naci, Özgüden vs gibi kişileri ya ihraç etmiş ya da istifaya zorlamıştır», demesi ya hüsnüni yet dışıdır ya da bir gafletin ifadesidir. Ayrıca Haysiyet Divanı başkanı olarak şunu da belirteyim ki, Partimiz bir toplumcunun ne kadar güç yetiştiğini bildiği için, değil üyeleri hafiflikle ihraç etmek, aksine yukarıda da görüldüğü gibi aşırı müsamaha ile hareket etmektedir. Genel Yönetim Kurulu üyesi Sayın Senatör Niyazi Ağırnaslı arkadaşımızın zorlanarak istifaya mecbur edilmesi iddiası ise sadece kendisine karşı bir hakaret sayılabilir.

SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİNE GELİNCE

YÖN dergisi R. İleri ve S. Kocagöz arkadaşlarımızın yazılarının altına sosyalist Kültür Derneği ile ilgisi olmadığını iddia ediyor. Adanada işin iç yüzünü tam olarak bilemeyiz, ancak YÖN okuyucusu olarak biz de samimiyetle aynı hissin etkisi altındayız. Kaldı ki Partimiz kurucularından Şaban Yıldız arkadaşımız çok eskiden bize anlattığına göre, o zamanlar Partimiz üyesi olmayan Türkkaya Ataöv arkadaşımızın teşebbüsü üzerine İstanbul'da Sosyalist Kültür Derneği kurucusu YÖN'cüler İşçi Partililer ve İstanbul Üniversitesi nin toplumcu hocaları arasında Vatan gazetesinde, hatırladığıma göre 1962 senesinde bir toplantı yapılmış. Kurulacak Sosyalist Kültür Derneği hakkında yapılan münakaşaların sonunda sosyalizmin ilmî bir tarifini ve sosyalizm ile işçi sınıfının münasebetlerini soran İşçi Partililere Üniversiteliler katılmış, bunun üzerine Avcıoğlu Ankara'daki arkadaşlarla görüşeyim demiş, gidiş o gidiş...

YÖN'de Sosyalist Kültür Derneğinin ilk kurucularının listesi çıkınca Sayın İlhami Soysal'ın bahsettiği ve Şaban Yıldız arkadaşımızın da dahil bulunduğu 66 kişilik listeyi Parti yollamıştır, bu liste her halde dernekte çoğunluk elde etmek için değil sadece aralarından seçim imkânı vermek için geniş tutulmuş ve fakat Doğan Avcıoğlu ve arkadaşları ilk kurucuların çoğunluğunu dahi toplamadan ve hele İşçi Partili kurucular çağrılmadan bir oldu bitti şeklinde dernek kurulmuş ve iş bölümü yapılmıştır. İşçi Partililer böyle atlatılmıştı. Teşkilâta gelen Genelge özet olarak sadece resmî yazışmalardan bahsetmiş ve fakat S.K.D.'ne karşı menfi bir tutum tutmamıştır. Partililerin Sosyalist Kültür Derneğine girmeleri yasak edilmemiştir, nitekim Diyarbakır S.K.D.ni T.İ.P.'liler kurmuşlardı.

Derneğin Başkanlığına geçen Sayın Osman Nuri Torun ve arkadaşlarının parti kurma yoluna gitmemeleri böyle bir niyet olmadığı anlamına gelmez.

BU KERVAN YÜRÜR

Partimiz Parlamentoya yeni girdi, bir acemilik devresi geçirmesi tabiidir. Hatta arkadaşlarımızın Meclise girmesi Parti işlerini aksatması da normaldir. Genel Merkez iki şehir arasında binamaz olarak kalmıştır. Milletvekillerimizin şehir şehir, kongre kongre teşkilâtı dolaşması kadar tabiî bir şey olamaz. Bunun altında art niyetler aramak hiç de toplumcu geçinenlere yakışan bir taktik değildir. Siyasî Partiler Kanunu her il'den gelen asgarî üç delegeyi bir taneye indirdi ise bunun suçunu yöneticilerimize yüklemek insafsızlık olur. Birinci Kongremizin kabul ettiği Tüzüğe göre seçilmiş İl Yönetim Kurulu Başkanları ile İl Haysiyet Divan Başkanları Büyük Kongrenin tabiî delegeleri idi, S.P.K. böylece bizi 120 Büyük Kongre delegesinden mahrum etti. Buna rağmen izliyeceğinizi ümit ettiğimiz II. Büyük Kongremiz Birinci Büyük Kongre gibi iki yıllık tecrübeye dayanarak ve hiçbir hatır gözetmeksizin Yönetici kadroda, Tüzük ve belki de Programda gereken değişiklikleri yapacaktır.

Doğan Avcıoğlu sendikacıların sosyalizmden habersiz, oportünist, bürokrat küçük burjuvalar olduklarını söylüyorlar, bu tarif kendilerine sosyalist diyen bir çok aydınlarımıza tıpatıp uymuyor mu?

İlhami Soysal mücadelenin bayraktarlığının YÖN tarafından yapıldığını söylüyorlar, a-cı-cık insaflı olalım. 27 Mayıs sonrası sosyalisti Sayın Avcıoğlu ve arkadaşlarına şunu hatırlatalım ki Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinden bir çoğu faşist Millî Şef devrinde sosyalist olduklarından dünyanın kahrını çekmişlerdir. Aybarlar, Boranlar, Cemgiller, İleriler, Sargınlar bunlardandır. Milliyetçilik ve Millî Bağımsızlık bayrağına gelince, 1947'de Zincirli Hürriyet'de «Ne Amerikan sömürgesi, ne Sovyet Peyki» diye yazan Aybarı, Kore savaşı sırasında Koreye anayasaya aykırı olarak asker yollayan Menderesi protesto eden Barışseverler derneğini, yani Boranları, Cemgilleri hiç mi işitmediniz?

Sayın İlhami Soysal; Tüzüğümüzü de mi okumadınız?

Şüphesiz, Petrol dâvası, Millî Emniyet, Nâzım Hikmet yasak duvarlarını ilk YÖN devirmiştir. Ancak şunu da aklınızdan çıkartmamanız gerekir; Gültepede arkadaşlarımızın başı kırılırken suçlu İşçi Partisi olabilir diye beyanat veren C.H.P.'li içişleri bakanı Bekata'lar çıkmıştı. Talât Aydemir hâdisesinde parti ileri gelenlerinden bir çoğu bir gün için bile olsa tutuklanmıştı. Zonguldak olaylarında Kuas arkadaşımız Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç tarafından işçiyi ordu aleyhine tahrik etmekle itham edilmişti. Akhisar'da Genel Başkanımızın hayatı bir otomobil motorunun tutukluk yapmamasına bağlı kalmıştı. Genel Sekreterimiz Cemal Hakkı ve Adana Milletvekili Ali Karcı arkadaşlarımızın Bursada kemikleri kırılmıştı. Parti olarak en küçük bir falso yaptığımız takdirde partimiz darmadağan edilir, kapatılırdı. Öyle bir ortamda ne YÖN kalırdı ne de sosyalist neşriyat. Halbuki sıkı yönetim YÖN'ü haksız yere bir sene kapattığında partimiz derginizi elinden geldiği kadar destekledi ve YÖN çıkabildi. Bir dergi çok cesur çıkışlar yapabilir, kapalı kapıları kırabilir, olsa olsa fazla ileri gittiğinde kapatılır, bu olsa olsa bir para kaybıdır. Halbuki T.İ.P.'nin kapatılmasına fırsat vermek 27 Mayıs Anayasasının kaldırılması ve Türk demokrasisinin boğazlanmasının başlangıcı demektir.

Biz eğer işçi sınıfı öncülüğü üzerinde aşırı bir şekilde ısrar ediyorsak, parti yöneticilerinin çoğunluğunun işçi olması meselesinde mütaasıp bir tavır takınıyorsak, C.H.P. ile işbirliğine karşı en alt kademelerden itibaren bir alerji duyuyorsak bu, sınıf şuurumuzdan ve sosyalist bilincimizden doğmaktadır.

Bizans ve Osmanlı devlet şeklinin, zorba devletin, ağalar yararına işleyen sosyal cilâlı C.H.P. zihniyetinin ne demek olduğunu pek iyi biliriz. E. Tüfekçi arkadaşımızın görüşleri ile R. N. İleri arkadaşımızın görüşleri arasında hiç bir ayrılık görmüyoruz. Birincisi demokratik devrim safhasında orta sınıfların ve özellikle Atatürkçü subay - memur kadrosunun rolü üzerinde durmuş, geçmişteki devrimcilik sahasındaki kötü sicillerine rağmen sosyalistlerin bu zümrelerle elbirliği edebileceğini söylemiştir. İkincisi ise YÖN'ün C.H.P. ile işbirliği iddialarına cevap vermiş ve Sosyalistlerin Atatürkçü kadroya sosyalizm ile millî bağımsızlık dâvasının aynı ve bir tek dâva olduğunu ispat etmek gerektiğini göstermiştir. İki görüş de doğrudur. Ancak YÖN'ün C.H.P. ile işbirliği iddiaları havada kalmaktadır, bu ancak sosyalist hareketi yozlaştırmaya yarar. Öyle görülüyor ki İkinci Kurtuluş savaşımızın ilk safhası C.H.P. denen teşekkülün zihniyet olarak tasfiyesinden geçecektir. İlerici hareketi frenleyen ve onu halk kitlelerine sevdirmeyen bu içi pazarlıklı zihniyetin ta kendisidir. Ayrıca E. Tüfekçi arkadaşımızın dediği gibi hayallere kapılmamak ve hele emekçi halkı aldatmamak zorundayız. Günlük politika endişeleri ile sosyalizmi tahrif etmek en büyük tehlikedir.

Taktik öyle tehlikeli bir silâhtır ki insan taktik yapayım diye yanlış bir fikri bir kaç defa savunursa, o fikir insanı bağlar, taktik teori oluverir ve insan sosyalizm yolundan ayrılmış olur. Bazı fikirleri savunmak bazı zamanlar sakıncalı görünürse, taktik diye tersini söylemek değil, hatta kaçamaklı konuşmak değil o konularda susmak çok daha fayda getirir. Böylece hiç olmazsa insan taraftarlarını yanlış eğitmiş olmaz.

Biz T.İ.P.'li işçiler ve bizim ile elele çalışan işçi olmayan ülkü arkadaşlarımız Partimize bugün de, yarın da çıkacak yön sapmalarını önlemesini pekâlâ biliriz, ancak bu, yönetim kurulları ve parti kongrelerinde vereceğimiz mücadele ile olacaktır, dedi kodu ile değil.

Partimiz dördüncü aşamasına varmış bulunmaktadır, parlamentoya giriş başarısı ve krizi büyük kongremizle son bulacaktır. Bir yol ayrımında bulunuyoruz, Partimiz bundan sonraki devrede geniş bir seçim makinası olma tehlikesini atlatacak ve herhalde Tüzük amaç madde sine uygun olarak her üyesi faal militan bir disiplinli kadro partisi haline gelecek ve bu devrede hele işçiden gelme militan kadroların yaratılması ve eğitilmesi aşamasına varacağız. Tabanın isteği budur.

Büyük Türk şairi Tevfik Fikret'in 51'inci ölüm Yıldönümünde, genç kuşağın okuyabileceği tek kitap:

ESKİ ÇAGLAR TARİHİ

(Tarih-i Kadim)

Yenileştiren A. KADİR

Fiyatı 3 Lira.

Bütün kitapçılarda

ŞEMDİNLİ RÖPORTAJI: 6

ŞEMDİLLİ'NİN DIŞ KOMŞULARI:

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDAN SONRA KÜRT DEVLETİNİN KURULUŞU

Yazı ve Fotoğraf

Muzaffer Erdost

BARZAN AŞİRET REİSLERİ : En küçük kardeşleri Mehmet Sadık (şimdi ölü), Ahmet Halit (Şeyh Ahmet'in oğlu), Şeyh Ahmet (oturan), Molla Mustafa, Molla Lokman (Molla Mustafa'nın oğlu). (Fotoğraf Ustuni köyünde bir evden alınmıştır.

BİR
MOLLA MUSTAFA GİZLİ BÜYÜYOR

... veya bir Barzan bize diyor ki: **«İki uçak verin bize. Irak'ı alalım. Yarısı size olsun, yarısı bize.»** Bugün Şemdinli ile Barzan aşireti arasında görünüşte bir komşuluktan başka bir şey yoktur. Fakat Şemdinli halkının aktüel karakterini, mizacını, gizli ve açık sözlerindeki çapraşıklığı anlayabilmek için onu etkisine alan ve bugün sınırlarımız dışında bulunan üç etkeni (1) aydınlığa çıkarmaya çalışacağız. Öğrenebildiğimiz, tesbit edebildiğimiz, kadarıyla..

BARZAN'IN EVLERİNİ YEDİ KERE YIKTIK

Muhammed Sıddık, babası Şeyh Übeydullah'ın İstanbula götürülmesinden sonra, Nehri Şeyhi olmuştu. Şemdinli toprağının vergisi olarak, Düyun-u Umumiye'ye yılda 1700 Osmanlı altını verecekti.

Hem köylüden âşarı almak, hem Şemdinli sınırları içerisindeki güdümlü tarım politikasını uygulıyabilmek için, Şemdinli köylerine sahip çıkmaya başladı. Übeydullahın sürgüne gitmesinden bir ara başsız kalan köylerin önemli bir kısmına Barzan aşiret reisi söz geçirir olmuş ve âşarı toplamaya başlamıştı. Barzan aşiret reisi Erbil'den Şervan'a, Şervan'dan Nehri'ye kadar olan topraklara sahip çıkıyordu. Muhammed Sıddık ise Barzan aşiretinin oturduğu topraklara karışmıyordu. Ama Gerdi mıntakası ve Şervan benimdir, diyordu. Aynı topraklar üzerinde iki taraf hak iddia etmeye başlamıştı.

Aynı köylü iki tarafa vergi vermek zorunda kalıyor, zaman zaman iki tarafın silâhlıları birbiriyle karşılaşınca müsademe başlıyor ve birbirlerinin köylerine baskınlar yapıyorlardı. Bişemsi köyünde oturan 110 yaşındaki Bayram **Oğuz «Benim gençliğimde»** diyor **«Barzan'ın evlerini yedi kere yıktık».**

MUSULDA BİR İDAM MI?

Muhammed Sıddık, Şeyh Abdüsselâm'a kesin darbesini indirmek istemişti. Bunun için silâhlı adamlarını topladı. İki bin silâhlı, Barzan'a saldırdı. Bir ay çarpışıyorlar. Sonunda Şeyh Abdüsselâmın oturduğu köyü sarıyor ve onu teslim alıyor. Üç ay hapsediyor, sonra serbest bırakıyor.

Şeyh Abdüsselâmın yakalanması, hapsi veya idamı hususunda topladığımız bilgiler birbiri ile çelişiyor. Bir başka hikâyeye göre, Şeyh Abdüsselâm, yalnız Muhammed Sıddık ile kavga etmiyor. Eski bir âdettir bu Barzan'da. Kavgacı ve asidirler. Bağlı bulundukları Mısır mutasarrıfının da sözünü dinlemiyorlar. Aşar topluyor, vergisini vermiyorlar. Çevrelerindeki aşiretlere saldırıyorlar, köyleri yağma ediyorlar, adam öldürüyorlar.

Muhammed Sıddık, Şeyh Abdüsselâm'ı yakalayınca, Musul Mutasarrıfına teslim ediyor, ve Musul Mutasarrıfı Şeyh Abdüsselâm'ı idam ediyor.

SİLÂH TUTANA KADAR GİZLİ BÜYÜDÜLER

Üçüncü hikâye ise daha başka. Yüzbaşı Fevzi (Çakmak) Bey, emrindeki bölükle, Benevik'e geliyor. Gerdi aşiret reisi Bedirhan Beye (Ahmet Kayranın babası) misafir oluyor. Asi Şeyh Abdüsselâmı yakalıyarak Musul'a götürüyor. Musulda Mutasarrıf onu idam ediyor (2)

Nikitine de Barzan Şeyhi Salim'in, Birinci Dünya Savaşı başlarında Musulda idam edildiğini yazıyor (3).

Şeyh Abdüsselâm'ın idamından sonra kardeşinin oğulları Şeyh Ahmet, Molla Mustafa ve Mehmet Sıddık'ı aradılar, bulamadılar. Şeyh Ahmet eline tüfek alıncaya kadar gizli büyüdüler (4)

İKİ
BARZAN AŞİRETİ TÜRKİYEYE SIĞINIYOR

BİR KURMAY BİNBAŞI: ŞÜKRÜ KANATLI

1930 isyanlarını bastırmakla görevli 9. Kolordu'dan Şemdinan Grup Kumadanı Binbaşı Şükrü (Kanatlı), isyandan bir müddet sonra Şemdinli bölgesine geliyor. Bir ay kadar bölgede kalıyor. Barzan aşiretine komşu olan Irak sınırının ucuna Girana'ya geliyor ve karargâhı oraya kuruyor.

TÜRKİYE'YE SIĞINAN ADAMIN SİLÂHINI ALIRIZ

«İkindi üstüydü» diyor Mustafa Töre, **«Girana Karakolunun önündeki bayrak direğinin altına biri gelmiş, sırtını dayamış, ayakta dikiliyordu. Arkasında da üç kişi vardı. Binbaşı Şükrü Bey, adamları bayrak direğinin altında dikiliyor görünce «Gidin bakın» dedi, «bunlar kim, niye gelmişler?»**

Gittiler, getirdiler. Direğe yaslanan Şeyh Ahmet idi. O zaman Barzan aşiretinin bütün işlerine o bakardı. Belinde tabancası vardı. Adamları da tüfekliydi. **«Türkiye'ye sığınmaya geldiklerini»** söyledi Şükrü Binbaşıya. Behram (Töre) Bey tercümanlık yapıyordu.. **«Yalnız, benim ve adamlarımın tüfeklerini almamanız şartıyla teslim oluruz»** diyordu. Binbaşı Şükrü Bey kabul etmedi: **«Türkiye'ye teslim olan, sığınan adamın silâhını alırız»** dedi, **«İster sığının, ister sığınmayın o sizin bileceğiniz iş».**

GEDİKTE AŞİRETİ İLE KARŞILAŞTI

Şeyh Ahmet silâhını vermeye razı olmadı Geri döndüler. Rizi'ye gitti. Oradan Ziti'ye yâni Irak'a geçiyordu. Tam Ziti gediğinde aşireti ile karşılaştı. Kadın, çocuk, ihtiyar hepsi düşe kalka Türkiye'ye kaçıyorlardı (5). Gitti önlerine. **«Nereye»** diye bağırdı, **«dönün geri».** Fakat o sırada uçaklar yeniden geldi üzerlerine. Şeyh Ahmet bir sürünün içine düşen bombanın on, on beş koyunu havalara kaldırdığını görünce, bir şey söyliyemedi. O da aşiretinin arasına girdi ve Türkiye'ye kaçmaya başladı.

Türkiye toprağına girdiler, ve Girana'da Şükrü Binbaşıya sığındılar. Silâhlarını teslim ettiler. Molla Mustafa ve Mehmet Sıddık da içlerindeydi. 1700 kişi vardılar.

Barzan aşiretini, Yüksekovaya getirdiler. Aşiret reisleri olan üç kardeşi, yâni Molla Mustafayı, Şeyh Ahmedi ve Mehmet Sıddık'ı Eskişehire getirdiler; Eskişehir'de kendilerine oturacak yer verdiler.

NASİRİYEDEN KAÇAN DERVİŞ

Ertesi yıl, aşiret reisleri aileleriyle birlikte Nusaybinden Irak'a teslim ediliyor (6). Aşiret de Şemdinliden geçerek kendi köylerine dönüyor. Irak hükûmeti üç kardeşi aileleriyle birlikte Basra ve Nasıriyede oturtuyor (mecburî iskâna tâbi tutuyor).

Yıl 1942. İkinci Dünya Savaşının en çetin günlerinde, Irak, İngiliz ve Alman siyasî nüfuzunun çatıştığı bir ülke oluyor yeniden. Kral Gazi 1939 da otomobil kazasında (!) ölmüş, altı yaşındaki oğlu Faysal II, Kral olmuş ve Emir Abdullah Kral naibi tayin edilmiştir. Irak İngiltere'nin baskısı ile 1939 da Almanya ile, 1941 de İtalya ile siyasî ilgilerini kesiyor. 1941 de Reşit Ali Geylani hareketi oldu (7). Molla Mustafa bu karışıklık içinde, derviş kılığına giriyor, Nasıriyeden kaçarak Barzan'a geliyor. Aşiretini yeniden silâhlandırmaya başlıyor.

ÜÇ
BARZANLAR ÇARIKLARI YENİDEN DİKİYOR

SANA BİR LİVA ASKER VERİRİZ

Molla Mustafa, Barzan'a geldikten sonra hazırlığını yaptı; yeniden isyan etti. Barzan mıntakasındaki on bir karakolu bastı, şortaları (jandarmaları) teslim aldı. Başbakan Nuri Sait'e haber göndererek Nasıriye'deki kardeşlerini (Şeyh Ahmet ve Mehmet Sıddık'ı) ve ailelerini Barzan'a gönderirse, şortaları serbest bırakacağını, köyüne gidip oturacağını söyledi. Kardeşleri ve aileleri Barzan'a geldi. Molla Mustafa da şortaları serbest bıraktı. Fakat karakolları bırakmadı. İsyana devam ederek Mergesoru aldı. Mergesor'dan Sidekan'a geldi. İki yüz adamıyla Sidekan'ı çevirdi. Kuşatma yedi - sekiz gün sürdü. Sidekan düşmeyince, Molla Mustafa yeğeni Sadık'ı yeni kuvvetler getirmesi için jürjile köyüne, Ahmet Beyin yanına gönderdi.

«Sadık akşam üstü benim yanıma geldi» diyor Ahmet Kayran. **Adamlarını al, bize yardım et, Sidekan'ı alacağız.»** dedi. Benim atlattığımı görünce, **«Gelmezsen»** dedi, **«Senin de üstüne geliriz».**

«Hemen o gece adamlarımı aldım, Revandız'a gittim. Hükûmete gittim. İçişleri Bakanı oradaydı, Erbil Valisi, komutanlar oradaydı. Fırka kumandanı, Mustafa Ragıp adında Kerküklü bir Türk idi. Bana dediler ki **«Sana bir liva asker veririz, kendi adamlarınla Sidekan'a gidin, Barzan'ı dağıtın».** Ertesi gün askerle yola çıktık. Haber almışlar. Mehmet Sıddık askeriyle birlikte geldi, yolda bir geçit var, geçidi tuttu. Dört saat kadar çarpıştık. Doksan asker öldü, yol vermedi. Başaramadık, asker geri döndü..»

ŞEYH REŞİT, BARZANA KARŞI

«Gece beni, İçişleri Bakanı çağırmış. Gittim. **«Yanına beş adam al. Ben Şeyh Reşit'e mektup yazdım. Şeyh Reşit'e git, onu ikna et. Adamlarını alsın, gelsin, Sidekan'ı kurtarsın».** Şeyh Reşit benim teyzemin oğlu olur. Mektubu aldım, çıktım ordan.»

«Gece bir otomobille, İran sınırında Zinişeyh var, oraya gittim. Oradan at ve katır bulduk. Irak - İran sınırından Lolan'a indim. Şeyh Reşit'in yanına vardım, mektubu verdim, dil döktüm, **«Senin için gün doğdu, bu fırsatı kaçırma»** dedim. Şeyh Reşit razı olmuştu. Ayrıca 350 kişi toplandı. Gece hareket ettik, Sidekan üzerine. Şeyh Reşit yanlarındaydı. Fakat milisi, oğlu Hacı Mehmet idare ediyordu..»

«Sidekan üzerine geldiğimiz zaman, Barzan'ın askeri azalmaya başladı. Çünkü Barzan'ın askeri içersinde, Şeyh Reşit'in aşiretinden (Bradost aşireti) de kürtler vardı. Bunlar ayrılarak Şeyh Reşit'in tarafına geçtiler. Kuvvetlerinin dengesi büsbütün bozulmuştu. Üç saat çarpıştıktan sonra, Barzan'ın kuvveti çözüldü ve Sidekan'ı Şeyh Reşite' bıraktı. Sidekan karakolu 14 gündür çevrilmişti, fakat şortalar teslim olmamıştı (8). Onları kurtardık.»

MOLLA MUSTAFA İRANA KAÇIYOR

«Revandız ile Sidekan arasında Seri Berdi gediği vardır. Barzanlar orayı tutuyordu. Şeyh Reşit'e telgraf gönderdiler. Kuvvetlerini orada topladı. Seyit Taha'nın oğulları da orada idi. 600 kişi olduk. Sabah erken Barzan'a

(Bişemsi Köyü)
Barzanların evlerini yedi kere yıktıklarını söyleyen 110 yaşında Bayram Oğuz.

Molla Mustafa'ya karşı milis olarak çarpışan Bradost Aşireti Reisi Şeyh Reşit'in oğlu Hacı Mehmet. (Fotoğraf Şemdinli'den temin edilmiştir.)

saldırdık. Bir saat sonra oradan da çıkardık; Barzan'a, kendi yerlerine çekildiler. İçişleri Bakanı, Erbil Valisi, Paşa geldi Diana'ya. Şeyh Reşit'e on tane tüfek hediye etti. Oğluna da bin dinar ikramiye verdi. Şeyh Reşit ile beni-ordunun bulunduğu yere götürdüler, orada kaldık. İçişleri Bakanı, Şeyh Reşit'in bu savaşı tamamlamasını istiyordu. Ramazandı. Bayrama üç gün vardı. Bayramdan sonra Bapiştiyanda, Şeyh Reşit orduya katıldı. Yirmi gün savaştık. Barzanların hepsi Kanyereşk mıntakasına geçtiler, oradan İran'a sığındılar.»

RUSLAR KÜRT DEVLETİ KURUYOR

Molla Mustafa'nın İran'a girdiği bölge Rus işgali altındaydı (9). Ruslar petrol kuyularına ulaşmak istiyordu. İran'da, komünist Tudah partisini kurmuşlardı. İran Azerbaycanında İran'ın batısında bulunan kırmançları (bir de Sorani olan Kürtler var İran'da) kendi emelleri için İran'a karşı uyarmıya başladılar.

Ruslar İran'ın batısında bir Kürt Devleti kurdular (1942). Kürtler üzerinde büyük bir etkisi olan Muhabbad (Soğukbulak) Müftüsü Gazi Muhammed'i başkan, Molla Mustafa'yı da Başbakan ve Savunma Bakanı yaptılar. Muhabad'da bir meclis kurdular. Molla Gazi bütün âşiretlere haber gönderdi. şiret reislerini, ağaları, din liderlerini genel kongreye çağırdılar. Bu davete Seyit Abdullah Geylani (Nehri isyanının tertipçisi) ile Şakak aşiret Reisi Ömer Han Şerifi hariç, İran'da bulunan bütün Kürt aşiret reisleri ve şeyhleri katıldılar. Gazi Muhammed, kongreye gelen üyelerin hepsine üç taş attırdı, yemin ettirdi, Kur'ana el bastırdı. Kongre dağıldıktan sonra köylere **«yemin memurları»** gönderildi. Bütün halka tek tek üç taş attırıldı, Kur'ana el bastırıldı. Birlikte çarpışacaklarına yemin ettiler.

SENİN RÜTBEN NİYE YOK?

Kurulan yeni Kürt Devletinin özü, ordusu idi. Ruslar İran'ı kuşatırken ele geçirdikleri askerî cephane ve giyeceği, yiyeceği ile Kürt ordusunun giyecek, yiyecek ve cephane ihtiyacını karşılıyordu. Acem eğitim sistemi terkedilmiş, Rus eğitim sistemine başlanmıştı. Seçtikleri Kürtleri, Ermenistan'a götürüyor, orada bir aylık, üç aylık, altı aylık eğitim ve kurs gösteriyor, rütbeler vererek geri getiriyordu. **Molla Mustafa'ya Mareşal rütbesi verilmiş ve Rus üniforması giydirilmişti.** Bu rütbe meselesi, Kürt aşiretleri arasında süregelen hiyerarşiyi de bozmaya, bâzılarını sancılandırmaya başlamıştı. İki kardeşten biri teğmen olmuştu, öbürünün rütbesi yoktu. O da şehre inince para verip iki yıldız alıyor, omuzlarına takıyor, teğmen oluyordu. Yok, çok içerlediği biri teğmen olmuşsa, yıldızı bir fazla alıyor, ve üsteğmen oluyordu.

«Ben o zaman üsteğmendim» diyor bugün Şemdinli köylerinde oturan biri, ve devam ediyor: **«Bir gün askerleri dizdim. Baktım yarısı subay, yarısı gedikli çavuş. En sonda da bir tane er var. Çağırdım eri, dedim «Senin rütben nerede?» Nişan bulamamış. Hemen nişan bulduk, onu da gedikli çavuş yaptık.»**

PARA DA BASMIŞLARDI

Subay ve astsubaylardan kurulu ordunun manzarası şöyleydi: Tüfekler Alman malı Burno idi. Elbiseleri Amerikan elbiseleriydi. Haki renkteydi. (İran jandarması yeşil, piyadesi beyaz elbise giyiyordu). Şapka değil, kep giyiyorlardı. Ayakkapları kırmızı Çörçil'di (herhalde Ruzvelt olmalı). Eğitim sistemi ise Rus eğitim sistemiydi. Eşya, cephane ve yiyecekleri **«Urus makina ile getiriyor, dağıtıyordu».** Ordu, piyade ve süvari olmak üzere iki kısımdı. Ayrıca jandarma teşkilâtı da kuruluyordu. Biraz okumuş olanları yargıç yapıyorlardı. Mahkemeleri şeriat mahkemeleriydi. Para da çıkarmışlardı. İran parası gibiydi, adı tümendi. Adi kâğıda basılıyordu, değeri düşüktü. Fotoğraf yerinde ayyıldız vardı. Öbür yüzünde kürt devletinin propagandası yapılıyordu.

DÖRT
KÜRT DEVLETİNİN YIKILIŞI

MOLLA MUSTAFA YALNIZ KALIYOR

İkinci Dünya Savaşı bitmiş, İngiltere İran'dan çekilmişti. Fakat Rusya, İran petrollerinden bir imtiyaz koparmak amacı ile kurduğu bu küçük devleti terketmiyordu. İran 1946 yılında Milletler Cemiyeti'ne baş vurdu ve Rusya'nın topraklarından çekilmesi için karar çıkarttı. Fakat Rusya bu kararı tanımadı. Daha sonra İran ile yaptığı bir andlaşma üzerine İran'dan çekildi (Mayıs, 1946).

Ruslar çekildikten sonra İran'ın karşısında güçlü ve disiplinli bir kuvvet kalmamıştı. Önce uçaklar Kürt köylerine beyannameler atarak Kürt aşiret reislerini, ağaları, şeyhleri kendi safına geçmeye çağırdı. **«Bunu yapanlar bizden değildir, bize yardım edin onları yurdumuzdan kovalım»** diye atılan beyannameleri İran ordusunun hücumu izledi. İlk cephe Sakız - Serendez arasında açılmıştı. Kürtler ilk savaşı kaybedince, aşiret reisleri, ağalar ve şeyhler, Molla Mustafa'yı bırakarak İran tarafına geçtiler. Molla Mustafa, Gazi Muhammed ve Herkimendan Aşiret Reisi Reşit Bey yalnız kaldılar.

GAZİ MUHAMMED'İN İDAMI

Biraz sonra Reşit Bey de çekildi. Gazi Muhammed'in adamlarından 44 kişi kaçarak Rusyaya sığındı. Gazi Muhammed, İran'da siyasî nüfuzu olan akrabalarına güvenerek, teslim oldu. Gitti ve iki gün sonra, yargılanmadan (bana anlatıldığı gibi yazıyorum) idam edildi. Molla Mustafa, Gazi Muhammed idam edildiği zaman, Rizaiye'nin İşno, Deştebil, Mergever ve Tergever ilçelerini tutuyordu. Otuzbeş gün kendi adamları ile, İran ordusuna karşı savaştı. Üç topu ve ağır makinalı tüfekleri vardı. Nihayet tuttuğu ilçeleri de terkederek çekildi ve Irak'a geçti, Barzan'a giderek oturdu (1946, sonbahar).

ŞAH, SEYİT ABDULLAH'I ZİYARET EDİYOR

Seyit Abdullah (Nehri İsyanının tertipçisi olup, Zive'ye yerleşmiştir) ve Ömerhan Şerifi, Molla Mustafa'nın teklifini ta başlangıçta kabul etmemişti.

Şah, Seyit Abdullah ile Ömerhan Şerifi, Tahran'a dâvet ediyor. Kendileriyle yemek yiyor. Ömerhan Şerifine 50 silâh, bir tabanca veriyor. **Seyit Abdullah'a bir pikap, on yedi bin lira değerinde altın masa, altın işlemeli Kur'an muhafaza kabı, altın sırmalı bir cüppe ve bir de köyünü aydınlatması için elektrik dinamosu hediye ediyor.**

Barzan bir daha isyan edecek, İran sınırına kadar gelecektir (1960). O zaman Şah, Rizaiye'ye geliyor. Seyit Abdullah kendisini Rizaiye ili adına karşılıyor. Gece Şaha yemek veriyor. **Bölge üzerindeki yaygın etkisini bilen Şah, pikabı ile, Seyit Abdullah'ın köyü Zive'ye kadar gidiyor ve ayağında kendisini ziyaret ediyor..**

İSYAN MAKİNASI ÇALIŞIYOR

1947 - 48 yılında Molla Mustafa'nın yeniden isyan ettiğini görüyoruz. Niçin isyan ettiği, sebepleri bizim bilgilerimiz dışında kalıyor. Molla Mustafa'nın isyan etmediği, fakat daha önceki olaylar dolayısıyla Irak hükûmeti tarafından böyle bir harekete başlandığı da pekâlâ mümkündür. Bradost Aşiret Reisi Şeyh Reşit'in ve Mahmut Beyin milis yardımı, ve Irak uçaklarının desteği ile, Molla Mustafa

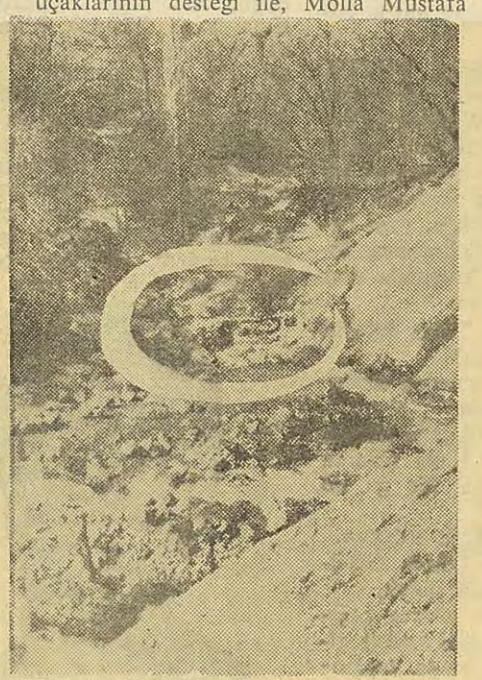

Molla Mustafa Berzani'nin sekiz yüz adamı ile Rusya'ya giderken köprüsü.

Hesna Özer **(Şapatan Köyü)**

TESPİTLER:

Büyüklerden işitmiştim, diyorlar çok iyi bir paşaydı

Hüsna Ozer

25 yaşında. On yıldır evli. Dört çocuğu var. Nârin yapılı, solgun benizli, küçük siyah gözleri var. Kocasının ilk karısı. Başka da karısı yok. Doğma büyüme Şapatan köyünden. Şapatan'a gelin olmuş. Türkçe bilmiyor. Şapatan köyü, Şemdinli'ye varmadan yarım saat önce. Yol Şapatan'ın karşısından geçiyor. Oldukça kalabalık bir köy. 30-40 hane var. Beş sınıflı okulu bile var. Şapatan, köylerin Paris'i, Istanbul'u gibi bir yer. Her aşiretten, her bölgeden bir iki aile yerleşmiş bu köye.

Hüsna ile tütün tarlasında karşılaştık. Ot aliyordu. Çocuklarından birine ağaçların altında salıncak yapmış, yatırmıştı. Öbür çocuklar tarla kenarında oynuyordu. En büyükleri de anasına yardım ediyor. Konuşmamıza ön ce râzı olmadı. Çocuklarına şeker verdim. Oturdu, konuşmaya başladık.

1. «Söyle bakalım Hüsna, Atatürk'ü hiç işittin mi? Atatürk veya Mustafa Kemal adını?»

«Işittim..»

«Ne iş yapardı Mustafa Kemal?»

«Paşaydı.»

«Paşaydı ama ne yaptı?»

Askermiş, memleket için çalışmış.. Büyüklerden işitmişim, diyorlar çok iyi bir paşaydı.»

2. «Ismet Inönü'yü işittin mi?»

«Işittim, paşaydı..»

«Şimdi ne yapıyor?»

«Şimdi bir vazife var elinde ama, paşa değil..»

3. «Türkiye'yi padişah mı idare ediyor, başka birisi mi?»

«Vallahi bilmiyorum. Okul okumadım ki, ne bileyim.»

«Sen küçükken okul olsaydı, gider miydin okula?»

«He vallah giderdim..»

«Peki ama, niye gitmek isterdin okula?»

«Böyle bir şey sordukları zaman cevap vermek için..»

«Türkçe öğrenmeyi istemez miydin?»

«Hayır, bir dil bilmem yeter. Hem bundan sonra öğrensem neye yarar.»

4. «Şapatan'dan başka bir yere gittin mi?»

«Hiç bir yere gitmedim. Şemdinliye gitmişim bir kere.»

«Şu yakın köylere olsun gitmedin mi?»

«Hiçbir köye gitmedim.»

«Hüsna, bak karşıdaki yoldan hergün kamyon gelip geçiyor. Hiç bindin mi bunlara?»

«Hayır binmedim.»

«Binmek istemez misin?»

«Hayır» diyor gülüyor.

«Niye gülüyorsun?»

«Burada kamyonla gidecek yol yok ki ne diye bineyim? Yol olsa binerdim. Evden tarlaya kamyonla gelirdim.»

5. «Türkiye ne kadar büyük acaba?»

«Işittiğime göre, Türkiye hariç devletler kadar büyük değilmiş?»

«Türkiye'nin en büyük şehri hangisidir.»

«Bilmiyorum. Olsa olsa Ankara'dır.»

6. «Gazocağı nedir, biliyor musun?»

«Evet biliyorum. Üstünde çay kaynatırlar, iş yaparlar.»

«Çamaşır makinesi diye birşey işittin mi?»

«Işittim, fakat görmedim.»

«Ne yapar bu makine?»

«Elbise diker?.»

«Buzdolabı işittin mi, ne yapar?»

Işittim, görmedim. Buzla çalışır.»

gelişmeye fırsat bulamadan sıkıştırılıyor. Ağabeyi Şeyh Ahmet Bağdat'a gidip hükûmete teslim oluyor, fakat hapsediliyor.

Çarpışma Şemdinli'nin batısında oluyordu. Molla Mustafa Dıri köyüne çekildi. Irak uçakları nefes aldırmıyordu. Molla Mustafa Dıri'de oturamadı. Sutuni Köyüne geldi, oradan Bedav'a doğru yol aldı.

«Top sesleri bize iyice yaklaşmıştı» diyor Abdullah Atabey, **«Ama pek aldıran olmadı. Evde oturuyorduk, Barzanların geldiğini söylediler. Biz köyü bastılar sandık. O zaman bekârdım. Ilerde yeni yapılmış boş bir saklandık. Biz girdik, arkamızdan kapı tekmelenerek açıldı. Elleri silâhlı iki Barzan «Çıkın lan itoğlu itler» diye bağırdı. Korkarak çıktık. Bizim sırtı ev var. Bir arkadaşımla eve girdik, mıza yüklerini verdiler, «Şimdi yürüyün» dediler..»**

Molla Mustafa, beraberinde getirdiği Merari adlı çok güzel bir odalığını Bedav'a (Türkiye, Şemdinli) bırakıyor ve Bay'a (Türkiye, Şemdinli) doğru yol alıyor.

---

1. Bu etkenlerden biri Irak'ta Şemdinli'ye batıdan komşu olan Barzan aşireti, ikincisi gene Irak'ta bulunan ve Şemdinli'te güneyden komşu olan Bradost aşireti ve reisi Şeyh Reşit, üçüncüsü İran'da bulunan Nehri isyanının tertipçisi Seyit Abdullah'tır.
2. Bu hikâyeyi, Hakâri'yi ziyarete gelen Mareşal Çakmak'dan dinleyen İdris Bora anlatıyor.
3. İslâm Ansiklopedisi, «Nesturiler» makalesi.
4. Şeyh Abdüsselâm'ın oğulları bugün Barzandadır, fakat aşiret iktidarı amcadan yeğene geçmiştir. Nesturiler'de de Mar Şimun iktidarı amcadan yeğene geçiyordu. Barzan'da bu olay genel midir, yoksa tek bir olay mıdır, öğrenemedik ve bu iktidar geçişinin özünü kavrıyamadık.
5. Barzanlar. Oramar'a ve Şemdinli'ye baskın yaptığı sırada, İngilizlerin Irak'tan çekilecekJerini öğrendiler. Kendilerine yıllardır muhtariyet vaad eden İngilizlerin, Kral Faysal'a idareyi bırakıp çekileceğini öğrenen Barzanlar bu kere Irak'a karşı isyan ettiler. Fakat şiddetli bir tenkil hareketi ile karşılaştılar. İngiliz uçakları tenkil hareketinin belkemiğini teşkil ediyordu.
6. Barzan aşiret reisleri kendi istekleri ile Irak'a gitmişJerdir. Türk hükûmeti, Irak hükûmetinden kendilerine bir şey yapılmayacağına dair söz almıştır. Bölgede anlatıldığına göre, Barzan aşiret reisleri, dileklerini Şükrü Kanatlı aracılığı ile Atatürk'e iletmişlerdir. Atatürk, Kral Faysal'dan söz almış ve Barzan Aşiret Reislerini de kabul ederek kendiJeriyle konuşmuş, gönüllerini almıştır. Biz, bu rivayeti pekiştirecek herhangi bir yayına rastlıyamadık.
7. Reşit Ali Geylâni, Almanya lehine ve İngiltere aleyhine, hükûmet darbesi teşebbüsüne girişmiştir. Bu sırada, Barzan'ın kaçması ile ve isyan etmesiyle herhangi bir dış tahrik olup olmadığı bilgimiz dışında kalıyor.
8. Karakolları İngilizler yaptırmıştı. Çoğu yüksek yerlere yapılmış kaJe gibi binalardır. Hepsinin suyu içindedir. Telsizi vardır.
9. Ondokuzuncu Yüzyılın başlarında (1812) İran, Kuzeyden Rusya, güneyden İngiltere'nin tazyiki altında kalmış, İngiltere ile Rusya arasında rekabet başlamıştı. Bu yıllarda Rusyanun nüfuzu altında bulunan İran'ın kuvvetlenmesini İngiltere önlemeye çalışıyordu. Bağdat Demiryolu inşaatı Almanya'nın Hindistan'a ve Hindistan yoluna yayılma teşebbüsü, Rusya ile İngiltere'yi İran üzerinde acele andlaşmaya sevketti. 1907 yılında Rusya ile İngiltere anlaşarak İran'ı biri Kuzey, öbürü Güney olmak üzere iki nüfuz bölgesine ayırdılar. Fakat bu andlaşmayı Rusya, 1917'de feshetti. İkinci Dünya Savaşında, Rıza Şah, Rusya'ya İran üzerinden maJzeme sevkedilmesine razı olmamıştı. Alman uzmanlarını barındırdığı bahanesi ile, Rusya 1917'de feshettiği 1907 andlaşmasına dayanarak İran'ı Kuzeyden, İngiltere de Güneyden kuşatmaya başladı (Ağustos. 1941).

Türkiyede de eserleri ile iyi tanınan Amerikalı zenci yazar James Baldwin, aşağıdaki yazısında siyah-beyaz kavgasının utanç verici yönlerini anlatıyor:

İSGAL BÖLGESİNDEN BİR RAPOR

James Baldwin

17 Nisan 1964 günü New York şehrinin Harlem kesiminde, iki çocuk babası genç bir satıcı müşterisinin apart manından çıkıp yürümeye başladı. Sokakta büyük bir kargaşalık vardı. Sıcak bahar günü herkes sokaklara dökül düğünden kalabalık fazlaydı, bunlar arasında korkuyla ka çan çocuklar da vardı. Çocuklar polisten kaçıyorlardı. Polisler tabancalarını çekip evlerin damlarına çevirdiler; pencerelerdeki insanlar da polisten kaçıyorlardı. Kafalarını uzatıp dışarı bakanlar, evlerine çevrilmiş silâhları görünce içeri çekiliveriyorlardı. O sırada satıcı, polislerin bir çocuğu dövdüklerini farketti: «Yaklaşıp sordum, neden dövüyorsunuz diye. Polisin biri üzerime atlayıp tartaklamaya başladı beni. Silâhını göğsüme dayayıp, «Şöyle geç» dedi. Neden diye sordum».

Akılsızca bir soruydu bu. Polislerin üçü satıcıyı sokak ortasında dövmeye başladılar. Sonra da genç satıcıyı elleri arkasında kelepçeli olarak, kendisi gibi kelepçeli ve kendisinden çok daha genç dört çocukla beraber ka rakola götürdüler. Karakolda «Hemen hemen otuzbeş kişi odaya daldı, bizi dövdüler. Çe nemize, midemize, göğüslerimize vuruyorlar, copları alabildiğine indiriyorlardı. Suratımıza tükürüyorlar, bize pis zenciler, köpekler, hayvanlar diye bağırıyorlardı. Kendileri bizi hayvancasına döverken, neden hayvan diye bize bağırdıklarını bir türlü anlayamadım. Benim gibi öteki çocukları ve bizden daha yaşlı olan adamcağızı da dövdüler. Adamı radyatör lerden birinin üstüne öylesine ittiler ki demirlerin arasına sıkışıp kaldı; o anda öldü sandım.»

«Yaşlı adamcağız», polisin çocukları neden dövdüğünü sormak gibi bir düşüncesizlik gösteren 47 yaşındaki Por to Rikolu denizci Fecundo Acion'du. Görgü tanıklarından biri olayı şöyle anlatıyor: «Yaşlıca bir adam yaklaştı ve polise sordu: Burada ne oluyor efendim? Polis ona döndü ve kafasına birkaç yumruk attı». Bir başka tanık da, Porto Rikolunun sadece bu soruyu sorduğu için dayak yediğini ve başka hiç bir sebep olmadığını anlattı.

O ana kadar, içlerinden hiç biri belirli bir suçla tutuklanmamıştı. Ama gerçek kâbus da henüz başlamamıştı. Dayağın sonunda satıcının gözü o kadar feci bir hale gelmişti ki onu hastahaneye sevk etmek gerekti. İşgal Böl gesinde yaşamanın ne demek olduğunu daha iyi anlatabilmek için, polisin satıcıyı dayaktan ondokuz saat sonra Harlem Hastahanesine götürdüğünü söylemem yeterlidir. Satıcı Harlem Hastahanesinde ondört gün kaldı ve doktorlar gözü için yapılabilecek herhangi birşey olmadığını söyleyince Bellevue Hastahanesine nakledildi. Orada da ondört gün tedavi gördü. Ama sonunda gözün iyileşme imkânı olmadığı ve öteki gözüne de zarar vereceği anlaşılınca, ameliyatla gözü çıkardılar.

Duyduğuma göre, satıcı yine, elinde çantası, sokaklarda dolaşıp ailesini geçindirmeye çalışıyormuş. Şimdi da ha da kolay tanınıyormuş; çünkü çıkarılan gözünün üstünde siyah bir bandla geziyormuş. Üstelik, çocukların neden dövüldüğünü sorduğu için de bir «polis düşmanı» olarak nitelenmiş.

«Polislerin hepsi düşman gibi bakıyorlar bana. Yeniden dövmeye kalkışacakların dan çekinen avukatım, sokak ta yalnız dolaşmamamı, yanımda sürekli olarak birini bulundurmam gerektiğini söylüyor» diyormuş.

Gördüğünüz gibi, olanlar için herhangi bir şekilde ada lete başvurma, ya da satıcının gördüğü çeşitli zararların tazmini konusunda hiçbir eğilim yoktur. Adamcağız sadece mucizevî bir şekilde hayatta kaldığına şükretmek te ve kör olacağına, rahatça öldürülmüş olabileceğini bilmektedir. Gözündeki siyah band, onu şimdi, eskisinden de çok, polisin hışmına hedef durumuna getirmektedir. Bu şerefsiz yara, bir dış ülkenin ormanlarında değil, kendi ülkesinin (adam - kessen - duyulmaz) ormanında alınmıştır. Hoş, şu ya da bu şekilde olsun, olağanüstü ölçülerde vatansever olan polisler için farketmez; bu yara onun «kötü bir zenci» olduğunu göstermekten başka bir şeye yaramaz. (Kötü zenciler ise, her yerde olduğu gibi, Amerika'da da göz altında tutulur ve genellikle öldürülürler.) Satıcıyı öldürmek için ellerinden geleni ardlarına komamış olan polisler, davranışlarına bir bahane bulmak için de hakkında üç suçtan dolayı dosya açmışlardır. Böylece, bir öğretmeni dövmek, bir meyva tezgâhını devirip alt-üst etmek ve polise silâhla hücum etmekle suçlanmaktadır. Üstelik, bütün bu suçları yüz metrelik bir alan içinde ve aynı anda işlemiştir.

Satıcının adı Frank Stafford'dur. Olayın olduğu sırada 31 yaşındaydı. Bütün bunlar ve bunun gibi daha bir çokları, New York'luların, tüm Amerikalıların, The New York Times'ın ve bütün dünyanın şaşıp kaldığı ırk kavgasının patlak verdiği o uzun ve sıcak 1964 yazı başlangıcında oldu. İnanılmaz acılarla dolu bardağı taşıran damla, bir beyaz polisin 15 yaşındaki bir zenci çocuğu öldürmesiydi.

17 Nisan olaylarının, o gün polisin olaya karışmasının ve Harlem'in tıpkı bir işgal bölgesi gibi polisle dolu olmasının sonucu, en büyüğü 20 yaşındaki altı zenci delikanlısı adam öldürme suçuyla müebbed hapse mahkûm oldu. Şu anda tüm yaşantıları hapishanenin dört duvarı arasında olan bu altı genç, Wallace Baker, Daniel Hamm, Walter Thomas, Willie Craig, Ronald Felder ve Robert Rice'tır. Üstelik adları hiç de önemli değil. Onlar benim, ya da sizin kardeşleriniz olabilirlerdi. Bu raporun, kısmen Truman Nelson'un Anaların Cefası adlı kitabına da yanıyor. Anaların Cefası, artık Harlem'in Altıları davası diye bilinen olayın ayrıntılarını incelemektedir. Mr. Nelson, daha önce yanlış bir kanı ile ileri sürmüş olduğum gibi bir beyaz Güneyli yazar değil, bir beyaz Kuzeyli yazardır. Bu, Kuzeyli aydınlar topluluğu yönünden üzücü bir gerçektir ve maalesef, bu büyük yanlışlığa düşecek kadar güçlü bir inançla Kuzeyli aydınlardan umut kestiğimi gösterir. Yine de kendi hâtâlı düşünüşümden ötürü Mr. Nelson'ı suçlamak istemiyorum; bir bakıma o kendi düşüncelerinden dolayı suçlanmayı hak ediyor. Yazış tarzı, ne demek istediğinin ve ne dediğinin bilincinde olduğunu gösteriyor. Söyledikleri az rastlanır şeyler. Güneyliler hem özel, hem de toplumsal özgürlüklerini çok pahalıya elde ettikleri için, bu çeşit bir düşünceyi sadece, ya da çoğunlukla onlardan beklerdim. Oysa Mr. Nelson New England'da doğmuş ve eskilerin zenci esirliğini kaldırma taraflısı diye nitelenebilecekleri yolda düşünüyor.

Hiçbir Kuzeyli liberal bunu yapamaz; çünkü kendisinin zaten kurtulmuş olduğunu kabul eder. Oysa Güneyli, yaşadığı süre içinde ve kendi kişiliğinde, ruhunu çektiği eziyetlerden kurtarma çabasındadır. Mr. Nelson bu kitabı toplumu uyarmak ve harekete geçirmek için yazmıştır. Kitabın tüm geliri, altı genci kurtarılması yolunda harcanacaktır. Kitabın büyük bir moral güç verdiğini söylemekle yetineceğim, yoksa bu yazı bir kitap eleştirisi haline gelir. Oysa ben, bir bakıma insanca beraberlik yolunda bir çağrı olan rapor yazma niyetindeyim. Bu insancıl beraberliğin tanınmaması halinde, o kendisini akla gelmeyecek yollardan kabul ettirmeyi bilecektir. Harlem'de doğup büyüdüğüm için, bu rapor bir yandan da benim bildiklerimi kapsıyor. Ben ve ailem hiçbir zaman Harlem'i kesinlikle terk etmedik. Belki bugün eskisinden daha az endişeliyiz. Eskisi kadar polisin ve ev sahiplerinin iki dudağı arasında yaşamıyoruz ama, kökümüz, dostlarımız, bağlantılarımız hâlâ orada ve orası da burdan sadece birkaç yüz metre ötede.

Ben de, kendi başıma gelenlerden, kendi etimde duyduklarımdan ve daha da kötüsü sevdiklerimin halinden copların acısını ve kopardıkları fırtınayı, suratımıza fırlatılan tükrüklerin kanımızı donduruşunu, kör olmanın, itildiğin merdivenlerin dibinde çevreni görmede el yordamıyla dizlerinin üstünde sürünmenin ne demek olduğunu çok iyi biliyorum. Bildiğim birşey daha var: Bu delikanlılar iki yıldır hapiste. Onları kurtarmak için girişilen çabalar başarıya ulaşsa bile, bu iki yıl içinde acaba ne hale geldiler? İnsanlar çok kolayca harap edilebilirler. Çıksın ortaya bu kadar kişiyi mahveden uygarlık ve boy göstersin bu kadar kişiyi yıkan ahlâk, hani nerde?

Yöneticiler değişip, BÜYÜK TOPLUM plânlama devresine girmeden önce, Washington'daki yüksek görevli kişilerle benim aramda uzun süre oynanmış bir oyun vardı. Oyun şöyleydi: Nisan, Mayıs sıralarında, yani havalar ısınmaya yüz tutunca, telefonum çalar ve karşımda Washington'u bulurdum.

Washington — Yarın öğleyin ne yapıyorsun, Jim?

Jim — Bilmem, neden sordunuz? Galiba boşum.

Washington — Uçağa atlayıp buraya gelsene. Hava alanına araba yollarız. Saat bir iyi mi senin için?

Jim — Tabii. Birde ordayım.

Washington — Güzel. Görüşeceğimize memnun olduk.

Ve ertesi günü, göreve çağırılan bir askercik gibi kalkar gider, benim gibi oraya toplanmış diğer askerciklerle beraber bir yemek masasına otururdum. Söze ilk başlayan hiçbir zaman ben olmazdım, ama neden çağırıldığımı çok iyi bilirdim.

Sonunda, genellikle salataya kaşık attığımız sırada biri sorardı: «Ee, ne dersin Jim, bu yaz neler olacak?»

Bu sorunun açık anlamı şuydu: Şu işsiz güçsüz, iş güç sahibi olmayan ve bütün yaz boyunca sokakları dolduracak zenciler bir mesele çıkaracaklar mı, çıkarmayacaklar mı? Bu konuda ne yapsak dersin? Ama sonraları, sorunun ikinci kısmını yanlış yorumladığımı farkettim, aslında, bu konuda benim ne yapacağımı soruyorlardı.

O zaman ben, sabırla, Amerikan zencisinin henüz işçi sendikalarında söz sahibi olmadığını ve bu sendikaların çoğunluğunca dikkate alınmadığını, bu yüzden de sendikaların kendisini koruyup teşvik etmediğini açıklamaya, anlatmaya çalışırdım. Bugüne kadar zencilerin çalıştırılmış oldukları, en aşağılık, en zelil işler artık makineler tarafından görülüyor ve bu iş imkânları da ellerinden alınıyor. Bu iş ve işçi fazlasını ortadan kaldırmak için herhangi bir adım atılmamıştır. Bunun dışında, Güneyde ve Kuzeyde zencilerin hemen bütün eğitimi, ırk ayırımı politikasına uygun bir eğitim olmaktan öteye gitmemiştir; yani onlara sadece, yaşadıkları her günün her saatin de, her anında aşağı ırktan oldukları öğretilmektedir. Bu kendini küçük görme huyundan kolay vazgeçemez.

Bana teşekkür ederlerdi. Ama inanmazlardı; eğer inansalardı birşeyler yapmaları gerekirdi, oysa hiçbir şey yapmazlardı. Yazlar zorlu geçerdi, hep birşeyler patlak verirdi. Ve baharda, telefon yeniden çalmaya başlardı.

Harlem için söylediklerim, bugün Chicago, Detroit, Washington, Boston, Philadelphia, Los Angeles, San Francisco, kısacası zenci nüfusu fazla olan bütün Kuzey şehirleri için bir gerçektir. Polisler ise bu nüfusun, kiralık düşmanlarından başka bir şey değildir. Zenciyi olduğu yerde tutmak ve beyazların çıkarlarını korumaktan başka bir görevleri yoktur. Üstelik, sadelikle cehaleti birbirine karıştıran Amerika öl çüsünde dahi korkunç derecede cahildirler; nefret edildiklerini bildikleri için korkaktırlar. Bir insanın zalim olması için bu şartların beraberliği en elverişli ortamı hazırlar.

Bu yüzden, kenar mahallelerin her ayaklanışında mute ber vatandaşların kopardıkları «Kanuna saygı göstermeli» çığlıkları bir isteri ifadesi olmaktan öteye gidememektedir. Kanun benim hizmetimde olmalıdır; efendim değil, hizmetçim olmalıdır. Hele bana işkence eden, beni öldüren bir duruma hiç mi hiç gelmemelidir. Amerikan zencisinin bulunduğu durumda kanuna saygı göstermek, kişinin kendine olan saygısını hiçe saymasından başka bir anlam taşımaz.

17 Nisanda birkaç okullu, Harlem'de bir meyva işporta sını devirdi. Bu olay, çocuklar beyaz olsa idi, yani polisin kendileri için çalıştığı ve polisi yöneten zümrenin çocukları olsa idi, sadece çocuk luk olarak tanımlanırdı. Oysa çocuklar kara idi, polis onları kovaladı, yakalayıp dövdü, silâhlarını çekti; bu arada Harlem'in Altılarının özgürlüklerini kaybettikleri gibi Frank Stafford da gözünü kaybetti çocukları korumaya çalışırken. Daniel Hamm olayı şöyle anlatıyor: «...çocuk sesleri duyduk. Dönüp, ne olduğunu anlamak için o tarafa yürüdük. Polisi gördüm. Tabancasını çekmişti. Öteki elinde de cop vardı. Önüne geçerek çocukları vurmasını engellemeye çalıştım. Çünkü sinirden titriyordu, her an birini vurabilirdi.»

Daniel de Wallace Baker'le beraber tutuklandı, karakola götürüldü ve dövüldü. «Onsekizi birden üstümüze saldırıp vuruyorlardı. Bir ara dövmekten öylesine bitkin düştüler ki, gelip suratımıza tükürmeye başladılar. Balgam çıkarıp, suratımıza atıyorlardı». Bu, bütün gün devam etti. Akşam Wallace Baker'la Daniel Hamm'i hastahaneye götürdüler, rontgenlerini aldırdılar. Sonra karakola getirip yeniden dayağa devam et tiler. Sonunda, meyva tezgâhını devirmek suçu sabit kalarak, serbest bırakıldılar. Tezgâhın sahibi aksi yolda ifade verdiyse de, polis onların suçlu olduklarında diretti. Aslında, meyva tezgâhı olayından çok daha önce ve çok daha masum bir sebepten dolayı polis onları mimlemişti. Wallace da, Daniel de güvercinlere bayılırlar ve beslerler, daha doğrusu beslerlerdi. Evlerinin damında yetiştirirlerdi güvercinleri. Ama Harlem polisi herşeyden, ve özellikle birer gerilla yuvası olarak kabul ettiği damlardan korkar. Kısacası, sokaktaki Harlem'linin başına her an birşey gelebilir, Harlem'li evinin penceresinde kendini güven altında bulmaz ve Harlem'liye evinin damında bile hava almak yasaktır. Onlar sadece evlerinin içinde iken güven duyarlar, ya da duyarlardı Kapı Çalmama, Adam Durdurma, Üstlerini Arama kanunları çıkana kadar. Bu kanunların verdiği yetkilerle, polis kapıyı vurmadan ve arama belgesi olmadan herhangi bir eve girebilir, sokakta istediğini durdurup, istediği anda arama tarama yapabilir. Harlem'in ve benim mutlak inancımıza göre, bu kanunlar salt zenciler için çıkarılmıştır. Hiç değilse başkaları için uygulanmamaktadır. Bir gün «İki araba dolusu polis geldi, dama çıktı ve oradaki çocuklara silâh çekerek, üstlerini aradı. Çocuklara aşağı inmelerini ve karakola gideceklerini söylediler». Ama çocuklar itiraz edip, bağırarak gitmeyeceklerini bildirdiler; bu arada büyük bir kalabalık toplanmış seyrediyordu. Polislerden biri «Bunları karakola götürmek için vurmamız gerek» dedi. «Polisler mahçup olmuş gibiydiler. Çünkü çocukların kendi kendilerini savunabilecek kadar akıllı ve mantıklı olabileceklerini sanmıyorlardı. Karakola gitmeyi reddettiler ve gitmediler, ama bu gösteri onların «tehlikeli» damgasını yemelerine

yetti. Avrupalıların fethettikleri Yeni Dünyada da olsa, işgal bölgesi yine işgal bölgesidir, direnen ufak bir çocuk bile olsa, en ufak direnme hareketi derhal ve işgal kuvvetlerinin bütün gücüyle bastırılır. Polis yeteneksizdir, bunu hepimiz biliyoruz; polisin kanunlara da saygısı yoktur, bunu da hepimiz biliyoruz; işte bu yüzden Harlem ve New York şehrinin tümü çözülmemiş, suçlusu bulunmamış suçlarla doludur. Bildiğimiz gibi, biri tutuklandığı ve hüküm giydiği zaman suç çözümlenmiş olur. Bu arada itiraflar gerekli olmasa bile yararlıdır. Ve insan yeter derecede karakolla hastahane arasında getirilip götürülürse, herşeyi itiraf edebilir.

Mrs. Margit Sugar'ın, kocası ile beraber işlettikleri eskici dükkânında öldürülmesinden sonra, polisler gelip Daniel Hamm'ı yine götürdüler. Annesi anlatıyor: «Üç polis gelip, Danny'ye siz Danny Hamm misiniz diye sordular. Evet der demez, silâhlarını çektiler, oğlumu tokatladılar ve tabancaları iki yanına da yayıp götürdüler. Bir yandan da vuruyorlar ve tabancaların kabzasını kafasına indiriyorlardı». Öteki çocuklar da aynı şekilde tutuklandılar ve dövüldüler. Ama bu seferki öncekinden daha büyük bir işkence oldu; çünkü annelerin çoğu çocuklarının nerede olduğunu bilmiyorlar ve onları tutan polisler de çocukların yanlarında olduğunu söylemiyorlardı. Anneler çocuklarının neyle suçlandığını da bilmiyorlardı. Sonunda televizyonda verilen haberlerden, adam öldürme suçuyla tutuklandıklarını öğrendiler. O sıralarda bu suç, New York denen şehirde elektrikli sandalyede idam demekti.

Çocukların, suçlandıkları şekilde, gerçekten suçlu oldukları farzedelim. Öyle bile olsa, tutuklanış şekilleri ve onlara karşı alınan tutum, kanunun vazettiği adalet ilkelerine uyar mı? Polis, çocukları daha az haysiyet kırıcı bir şekilde suçlamayı kesin olarak reddetmiştir. Ama, acaba Wall Street'teki para babalarının çocukları aynı duruma düşseydi, polis aynı tutumu alabilecek miydi? Polisin ne kadar zalim olduğuna kendim tanık oldum, hem kaç kere, ama bunu ispatlayamam. İspatlayamam, çünkü polis konusundaki problemleri, sanki sadece kendileri anlarmış gibi, yine polisler incelerler. Oysa, gerçekler onları besleyen topluma, korumaya and içtikleri topluma açıklanmalıdır ve Amerikan zencisi bu toplumun bir parçası olarak kabul edilmiyorsa, o zaman Amerika'daki bütün kurumlar yapmadır, sahtekârdır, iki yüzlüdür.

Sadece New York'un değil, fakat Amerika'nın bütün güçlü kişilerince polise tanınan bu küstahça bağımsızlık (tanınan diyorum, çünkü böylesine bir bağımsızlık verilmeseydi, polisler bunu istemek gücünü gösteremezlerdi), bugün görüldüğü gibi sıkı yönetime ne kadar yakınsa, anarşiye de o derecede yakın olan garip bir durum yaratmaktadır.

Wallace Baker'in annesi, bir polisin eve gelip, oğlunu suçlamaya yarayacak bir delil aradığı geceyi anlatıyor. Öldürülen Mrs. Sugar eski elbiseler satan bir dükkân işlettiği için, polis eski ceket arıyormuş. «Kapıyı çalmadan girdi eve. Arama izniniz var mı diye sordum. Hayır, yok, ama yine de arayacağım dedi ve aradı da. O zaman, hiç değilse ben giyininceye kadar odadan çıkmasını söyledim. Çıkmadı». Çocukların aleyhine delil arayan bu polis, daha sonra kalp para taşımak ve piyasaya sürmek suçuyla tutuklandı. 35.000 dolar değerinde bir evi vardı; tutuklandığı zaman cebinden 1.300 dolar çıktı. Öte yandan, Harlem Altılarının avukat tutacak paraları yoktu. Çocukların istememesine ve medenî haklar savunucusu dört avukatın gönüllü olarak işi almak istemelerine rağmen, mahkeme bunu kabul etmedi ve onların avukatını kendi seçti.

Çocuklar, birinci derecede katil ile suçlanıp hüküm giydiler. Şu anda gençliklerini dört duvar arasında bitiriyorlar ve belki de bütün yaşamlarını orada tüketecekler.

Buna benzer olaylar, bütün Harlem'lerde her gün oluyor. Eğer bu gerçeği bilmezden gelir, bu durumu değiştirme konusundaki müşterek sorumluluğumuzu unuturs ak, idam hükmümüzü imzalamış oluruz. İşte Daniel Hamm, ülkesinden, milyonlarca kişiye özgürlük vaad eden ülkesinden söz ediyor: «Bizi istemiyorlar. Bizi istemiyorlar, işte o kadar! Bizden bütün istedikleri, onlar için beş paralık işlerde çalışmamız, işte o kadar! Bütün istedikleri, canları çekince kafamızı kırabilmek. Sokaklarda görünmemizi istemiyorlar, çünkü Dünya Fuarı yaklaşıyor. Ve bütün karaların, kendilerine özgü kişilikleri olmadan, bir bütün olarak serseri takımından olduklarına inanıyorlar. Onun için bizi gözönünden kaldırıyorlar, ki Avrupa'dan, Paristen, Vietnam'dan gelecek dostları bizi görmesin ve bu sözüm ona büyük şehri rahatça gezip dolaşsın.»

Bu çocuğun, bu kötü zencinin sözlerinde acı bir gerçek yatıyor. Bu çocuk, bunları bilerek doğmadı, onyedi yılda bizler öğrettik bunu. Askerlik çağındaki bu çocuk, şu anda cezaevinde olmasaydı büyük bir ihtimalle Güneydoğu Asya yolunda olacaktı. Yaşıtlarının çoğu orada ve Amerikan hükümetiyle Amerikan basını onlarla gurur duyuyor! Orada sinek gibi ölüyorlar; burada Harlem sokaklarında sinekten de beter ölüyorlar. Birmingham'daki kilisenin bombalanışında dört kız çocuğunun öldüğünü duyduğumuz zaman, bir akrabam şöyle demişti: «Bizi artık işçi olarak bile istemiyorlar. Acaba gaz fırınlarını nerede kuracaklar dersin?». Zencilerin çoğu böyle düşünüyor, bundan başka birşey de düşünemezler. Ama ne yaparsın, Ülkemizi, politikacılarımızı, polislerimizi, vatandaşlarımızı, kurumlarımızı bilip tanıyoruz hepimiz. Nasıl bir kedinin derisini yüzmek için birden fazla yol varsa, kötü zencileri sokaklardan yok etmek için de birden fazla yol vardır. Harlem'dekilerin hiçbiri Harlem Altılarının suçlu olduğuna inanmayacaktır, tanrı biliyor ya, bu suç hiçbir zaman belirlenmemiştir de. Harlem'liler aşağılandıklarını, mahvedildiklerini bilirler, bunun nedenini de bilirler, ama bu doğduğumuzdan beri bu şekilde süregelmiştir. Bizler, vatandaşlarımızın söylediklerine inanamaz hale geldik. Tıpkı şarkıda olduğu gibi: «Sözlerine inanmıyorum. Çünkü yaptıklarını görüyorum». Ve içinde bulunduğumuz kargaşalıktan bir başka kargaşalığa atlamayı da gelişme olarak görme durumundayız. Bugünkü durumumuz hakkında söylenebilecek en acı söz, hepimizin içinde bir şüphe doğduğudur: Amerika'nın zenci problemine bir çare bulmuş olduğu şüphesi çöreklenmiştir içimizde. «Artık bizi istemiyorlar, işte o kadar». Dünya ezilenlerin olacak, derler. Bu söz, işgal bölgesindekilere boş bir hayal gibi gelir. Ezilen Güneydoğu Asyalılar, daha doğrusu sağ kalanları serbest seçimlere girecekler ve ezilen Amerikan zencileri, daha doğrusu sağ kalabilenleri Büyük Topluma gireceklerdir.

TEVFİK FİKRET'İN MİRASI

19 Ağustos 1966 günü, ünlü şâir Tevfik Fikret'in 51. ölüm yıldönümüdür. Ölümü üzerinden yarım yüzyıl, doğumu üzerinden de tam 99 yıl geçmiş olan, dünün olduğu kadar bugünün hayat ve edebiyatında da önemli bir yer alan şâirin değeri üzerine eğilirken, artık bütün ülkelerde uygar bir töre olarak uygulanan, önümüzdeki 24 Aralık 1967 de kutlamamız gerekecek «Yüzüncü Doğum Yıldönümü» için yapacağımız hazırlıklar üzerinde uzun uzadıya durmalıydık. Bu işin hazırlıklarına on yıl önceden başlamalı, bugünlerde ise büyük bir anma ve kültür bayramının bütün çizgilerile programı belli olmalıydı. 19 Ağustos ölüm yıldönümü ilişkisiyle bugün Tevfik Fikret'i anarken, bütün Türkiye'de, ne bir bilim, ne de bir sanat adamının, ne bir kurum, ne de bir derneğin Tevfik Fikret'i anmağa bu ölçülerle hazırlanmadığını söylemeliyiz. A. Kadir adında bir şair var, yüzüncü doğum yıldönümü için «Bugünün dili ile Tevfik Fikret» hazırlıklarına girişmiş, hepsi bu kadar. Bu durum, Tevfik Fikret'in artık edebiyat tarihlerinin tozlu sayfalarına kapatıldığını, sanat ve düşün hayatımız için aktüel değerlerini yitirdiğini mi göstermektedir? O, tâ İstibdât devrinden bu yana, bütün aşamalarda sürekli olarak, hem yeni sanat gelişmelerinin, hem de özgürlüğe yönelen bütün çabaların öncülüğünü yapmış, çağdaş bir şâir gibi okunarak zaman zaman da bir bayrak gibi kullanılmıştı. Tevfik Fikret'in eserlerile kişiliğile kutlanıp yüceltilerek, ya da söğülüp taşlanarak yarım yüzyılı aşan bir devrim hareketile birlikte sürüp gelmişti. Devrimci, barışçı, insancı düşünceleriyle daha yaşadığı günlerden başlıyarak, bütün devrimci aşmalarda, gençler onun mirasını taşıyarak güçlenmişler, Yazılarında ve sokak hareketlerinin sloganlarında hep onun sözlerini kullanmışlardı. Daha eski olay ve hareketleri bir yana bırakalım, Cumhuriyetten bu yana bütün devrimci hareketler ve politik çatışmalarda Tevfik Fikret'i hatırlamış, ona dört elle sarılmıştık. O bizim yönelmelerimizi şiirlerile ifade ediyor, bir türlü eskimek bilmiyordu. 27 Mayıs Devrimi'nde de aynı rolü oynadı, pankartlar, afişler, gazete başlıklarında, sokak konuşmalarında yine bizimle beraberdi. Bütün devrimci aşamalarımızda dönüp dolaşıp hep o eski Tevfik Fikret'e sığınmamız, bir yandan onun mirâsını hâlâ tüketemediğimizi, öte yandan da onun yazılarında ifâdesini bulan devrimci hareketi çok yavaş tempoda yürüttüğümüzü gösterir elbette. Doğumundan 100, ölümü üzerinden ise 50 yıl geçmiş bir şâirin insancı, özgür düşüncelerile bugün de bize öncülük etmesi yalnız onun düşün ve sanat gücünü göstermez, bizim yavaşlığımızı, yönsüzlüğümüzü, başlangıcı çok eskilere giden devrimci bir hareketi bir türlü tüketip bitiremediğimizi de gösterir.

Tevfik Fikret evrilip yürüyen bir devrimin gelişini sezen, onu çağının dili ve anlayışile ifade eden bir şâirdi. Şiirlerinde anlattığı yeni ilkelerin hayata geçmesini bütün içtenliği ile istiyordu. 1908 devrimini büyük bir heyecanla karşılamasının, coşkunluğunun nedeni buydu. Hızla soysuzlaşan bu devrimin karşısına Abdülhamid'e yazdıklarını kat kat aşan taşlamalarını yöneltmesinin nedeni işte bu yanılmasıydı. Fikret, devrimleri bir düşünce, bir uygarlık, bir ahlâk aşaması olarak düşünüyordu. Bunların gerçekleşmeleri de, fertlerin namuslu ve ahlâklı davranmalariyle mümkündü. Müsbet bilim yolumuzu aydınlatır, sağlam bir ahlâk ve nâmus anlayışı da bu yolda nasıl yürüyeceğimizi gösterirdi. Yapılan devrimlerin, heyecanlı gösterilerden sonra bir değişiklik, beklediği kurtuluşu getirmediğini görünce, Tevfik Fikret, çok acı saldırılara geçmişti. O günden bu yana ne zaman talana, ahlâksızlığa, baskıya yönelen bir tutuma karşı çıkılmak istense, Tevfik Fikret'in çizgisinde nöbet tutan devrimciler onun bayrağını kaldırırlar. Uygulamalar, sürekli evrimin onar yıllık aralıklarla önümüze çıkardığı çatışmalar, Tevfik Fikret'in, yalnız kendi neslini değil, yöneldikleri devrimleri bir türlü gerçek temellerine oturtamıyan genç nesillerin de bir savunma kalkanı olduğunu göstermiştir.

Tevfik Fikret, «Âşiyân» adını verdiği evine çekilip küskünlük devresine girdikten sonra, ölümüne kadar çağının sorunlarını eleştiren şiirler yazmıştır. Bu şiirlerden sîtibdat devrinde yazılanlar elden ele dolaşıp yayıldığı hâlde, büyük bir tepki uyandırmamıştı. Ama Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerinde ünlü şâire, şiirleri yüzünden iki büyük saldırı kampanyası açılmıştı. Bunlardan ilkini İttihat ve Terakki Partisi, girmeğe niyetlendiği savaşın arifesinde (1914), diğerini ise Cumhuriyet devrinde İkinci Dünya Savaşı başlangıcında (1940) açıyorlardı. Dikkati çekmesi gereken yön şudur ki, ona yapılan saldırılar, onun gençlik üzerindeki «insancı ve barışçı» etkilerini yok etme amacını güdüyorlar, her iki kampanya da Almanya ile ilişki kuranlarca iki savaşın arifesinde açılıyordu. Türkiyede savaş psikozu yaratmağa emperyalizme koşulmağa niyetlenenler, açık ve seçik bir şekilde «Barışçı ve ileri devrimci» güçlere karşı çıkarken, Tevfik Fikret'i suçlayarak işe girişiyorlardı.

Tevfik Fikret'in değeri ve yeri yalnız sanat yönünden yeterî ölçüde belirlenemez. Onun devrimci aksiyondaki yerini, sürekli önemini araştırırken, bütün bu evrimi gözden uzak tutmamak gerekiyor. Onu 1908 Meşrutiyetinin sürekli ve günümüze kadar uzayan devrimlerin bir öncüsü ve şâiri olarak ele almak gerekiyor. Önümüzdeki 24 Aralık 1967 tarihine rastlayan «Yüzüncü Doğum Yıldönümü» kutlamalarının Tevfik Fikret üzerinde yapılacak çalışmalarla bizim devrimci aşamalarımıza yeni ışıklar getirmesini dileyelim.

BUGÜNÜN DİLİYLE
TEVFİK FİKRET

MERHABA

(Kaside-i Terciiyye'den)

Bir obur sofra, ye babam ye.
Aşağlığın aşağlığı bir debdebe.
Görülmemiş bir şenlik gecesi,
kapkara, kir pas içinde.

Alınlar yerde, yürekler kuru.
Kafalarsa tın tın öter.
Kahır ve pislik ölümden beter.
Sonun bir derin kör kuyu.
İşte sana aranılan günler.

Sen bir de ilerisini seyreyle de gör,
insan gibi yaşamak var, çok şükür,
insan gibi yaşamak.
İşte günlük güneşlik bir ülke,
işte çiçek açmış ağaçlar,
işte gürül gürül bir ırmak.

Merhaba, mutlu halkımın gül bahçesi, merhaba!

Yenileştiren: A. KADİR

İSRAİL SOSYALİST Mİ?

Türk basınında bir «İsrail hayranlığı» vardır. Kudretli ilân şirketlerinin İsrail'i tutan kişiler elinde olması ve bu ufak ülkenin propaganda işlerini çok iyi yürütmes, bu hayranlığın temel nedenlerndendir. Ayrıca Arabın «hor görülmesi», İsrail'in çölde «Batı»yı temsil etmesi, aydınlar arasında bu ülkeye duyulan sempatiyi arttırmaktadır. Üstelik İsrail, sosyalist olmak iddiasındadır. Bu iddia ne dereceye kadar gerçeğe uygundur? İsril'e sempatj duyan ciddi Le Monde gazetesinin Orta Doğu uzmanı Eric Rouleau, bu soruya cevap getirmektedir.

Bay Zrihan, kalabalık ailesi ile birlikte Dimona'ya yerleşmiş bir Fas yahudisidir. Diplomalı bir muhasip olan Zrihan, işsizdir. Halbuki bu mantar-şehir, çok hızlı bir gelişme hâlindedir ve orada iş bulmak kolaydır. Ama Zrihan'ı müthiş bir şüphe kemirmektedir: İsrailde hüküm süren ırk ayırımının kurbanı olacak mıdır? Faslı yahudi, gönlünü rahatlatmak için orijinal bir denemeye girişir. Bir gazetede, kendine uygun düşen şartlarla iş teklif eden iki teşebbüse, ayni mahiyette mektuplar gönderir. Yalnız mektuplardan birini gerçek «Sefarad» ismiyle, ötekini ise tipik bir «Eskinazi» takma adıyla imzalar (1). Zrihan'ın aldığı cevaplar, ırk ayırımı konusundaki son hayallerini de yıkacak niteliktedir. «Sefarad» olarak yaptığı müracaatta gelen cevapta, iki firma da, daha önce başka birinin alındığını yazmaktadır. Eskinazi imzalı müracaat üzerine ise, firmalar onu, işe alınmadan önce âdet olan imtihana girmeye çağırmaktadır.

İsrail toplumunu teşkil eden iki belli başlı insan grubunu, gerçek bir sınır hattı ayırmaktadır. Avrupa yahudileri ile Asya ve Afrika yahudileri -ki çoğu müslüman ülkelerden gelmiştir- arasındaki uçurum genişlemektedir. Böylece, genç devletin varlığının en üzücü sorunlarından biri ortaya çıkmaktadır. Filistin'de yaşayan yahudi topluluğunun (Yişuv) yüzde 80'i Avrupalıydı ve bunların hemen hepsi Eskinazi idi. Bugün Filistin'de doğmuşlar da dahil (Sabra), Doğu menşeli, yâni Safarad'dır. İsrail devletinin kuruluşundan beri, biribirini izleven dalgalar hâlinde 450 bin Irak, Yemen, Suriye, Mağrep, Mısır, Türk ve İran yahudisi buraya akmış ve ülkenin etnik çehresini değiştirmiştir.

Biribirini pek az tanıyan, ya da hiç tanımıyan iki uygarlık, iki ayrı dünya arasındaki çatışma, karşılıklı ve çok çeşitli bir güvensizliğin doğuşuna yol açmıştır. Doğulu için Avrupalı, yidiş denen anlaşılmaz ve barbar dilde konuşan bir garip kişidir. Eskinazi ise, Sefarad'ı «zenci» ya da «arap» gibi kötü sayılan hitaplarla küçümsemektedir.

Büyük Siyonist şair Bialik'in bir gün şöyle dediği söylenir: «Arapları sevmiyorum, çünkü Doğulu yahudilere çok benziyorlar». Bu sözler, söylenmemiş de olsa, ilkel, tembel, istikrarsız, yalancı, hilekâr ve hattâ «bıçaklı» denilen Faslı gibi hunhar sayılan Doğulu yahudi imajına karşı, bazı Eskinazi'lerin duydukları nefreti yansıtmaktadır. İsrail uzmanlarının yaptıkları araştırmalar, yeni kurulan şehirlerde yetkililerin iki grubu karıştırma teşebbüslerinin çok sınırlı kaldığını göstermektedir (.....)

Avrupalı da, Doğulu da biribirlerine karşı besledikleri ön yargılara rasyonel bir biçim vermeye çalışan müfritlere sahiptir. Nitekim Kalman Katznelson un «Eskinazi İhtilâli» adlı eseri, İsrail basınında büyük bir heyecan ve öfke yaratmıştır. Yazar, miras ve yetişme yoluvla Sefarad'a üstün olan Eskinazinin devleti elinde tutması gerektiğini yazmaktadır. Bu yapılmazsa, «İsrail, bir kaç saat içinde, Araplar tarafından fethedilecektir..... Sefarad Doğuluları, hiç bir zaman Eskinazi'lerin eşidi olamamışlardır ve olamıyacaklardır». Katznelson, Eskinazi düşüncesini temsil eden bir kişi değildir, fakat her şeye rağmen bu aşırı sözleri, zararları küçümsenmiyecek olan bir hastalığın belirtileridir.

Gerçekte bu hastalık nereden gelmektedir? Sefarad menşeli de olsa, yüksek sosyetede kendilerini rahat hisseden büyük burjuvalar, şüphesiz «Böyle bir şey yok» diyeceklerdir. Alt sınıflara mensup Doğulular ise, kanunları tamamen demokratik olan bir ülkede, ayırıcılıktan, eşitsizlikten, hor görülmekten ve ikinci sınıf vatandaş olmaktan yakınacaklardır. Bunların hayal kırıklıkları, geldikleri ülkelerde onlara reddedilen hakların «Mev'ut Toprak» ta onlara derhal tanınacağı ve çok daha yüksek bir hayat seviyesine ulaşacakları inanmalarının dolayısiyle daha da artması (.....)

...lar arasındaki eşitsiz...öre değişmekte-dir. Ama ister İsrail devletinin kuruluşundan önce, ister daha sonra gelmiş olsunlar, gelir eşitsizliği, Doğulu yahudiler bakımından daha çarpıcıdır. Aile büyüklüğü gözönünde tutulduğu takdirde, bir Eskinazi'nin ücreti, Sefarad'ınkinden bir kat fazladır. En son gelen Batılı emekçilerden en kötü durumda bulunan grup, ilk muhacirlerden en imtiyazlı Doğulu gruba nazaran, çok daha üstün ekonomik şartlara sahiptir. Yerliler arasında dahi, ortalama gelir, genellikle etnik menşe'e bağlıdır.

Sefalet, hayli sınırlı olmakla beraber, fiilen Doğululara özgü bir acıklı imtiyazdır. Bunlar büyük şehirlerin kenarlarındaki gecekondulara yığılmaktadırlar. Çocuk suçları buralarda çok yaygındır. Telaviv'in kenar mahallesi Hativka'da (ümit demek), darbeleri ile ün yapmış genç serseri çeteleri büyük bir derttir. Muhacirlere yepyeni apartmanların verildiği gelişen şehirlerde dahi, Sefarad'lar ayırıma uğradıkları düşüncesindedirler. Gerçekte yetkililer, hepsi biribirinin benzeri olan -iki ya da üç odalı- apartmanları, menşelerine bakmadan, muhacirlere dağıtmaktadırlar. Ne var ki, Arap ya da Müslüman ülkelerden gelen aileler, Avrupa ve Amerikadan gelenlere nazaran çok daha kalabalıktır. Bu sebeple, üç ve daha fazla sayıda oldukları halde bir odada yaşayan ailelerin sayısı Doğululara yüzde 35,5'tur. Batılılarda ise yüzde 5,8.

Eğitim alanında bu eşitsizlik daha açık görülmektedir. İlkokullarda Doğulu ailelerden gelen çocukların oranı yüzde 60'tır. Orta öğretimde bu oran yüzde 38'dir ve yüksek öğretimde yüzde 5'e düşmektedir (.....)

DOĞULULAŞMA KORKUSU!

Sefarad topluluklarının bazı sözcülerine göre, hastalığın kökü, çok daha derinlerdedir. Arapça yayınlanan **Al Yom** (Mapai'nin organı) gazetesinin Genel Yayın Müdürü **Nesim RaJwan** şöyle yazmaktadır: «İsrailliler, Doğuluları eğitmekten söz ettiklerinde, gerçekten onları Batılılaştırma iradelerini belirtmektedirler». **Michael Selzer,** daha da öteye gitmektedir. «Bizler gerçek bir kültürel jenosid'in kurbanlarıyız. Eskinazi'ler varlığımızı reddedecek kadar bizim uygarlığımızı hor görmektedirler. Burada her şey Avrupa içine kapanıklığının etkisi altındadır: Okul programları, sanat üretimi, radyo yayınları Batıdan esinlenmektedir. Eskinazi yaşayış biçimine uymıyan her kişi, insiyakî olarak aşağı sayılmakta ve en iyi ihtimalle onun bu yaşayış biçimine intibak etmesine çalışılmaktadır».

Bu iddialara karşı, yetkililer, görevlerinin, İsrail milletinin «levantinleşmesi»ne karşı koymak olduğunu söylemektedirler. Doğuluları ezmek, onları devamlı bir aşağı durumda tutmak söz konusu değildir. Onları modern, yâni Batılı bir sanayi toplumunda tamamen kaynaştırmak amacı güdülmektedir. Maliye Bakanı Pinhas Sapir, bize dedi ki, «Bana göre, İsrail, coğrafî bakımdan Orta Doğu'da bulunsa da, kültürel, ekonomik ve politik açıdan Avrupa'nın parçasıdır». Ben Gurion, iktidarı ellerinde tutanların büyük kısmının düşüncesini daha büyük bir açıklıkla ortaya koymaktadır: «İstemiyoruz ki, İsrailliler, Araplara benzesinler. Toplumları ve insanları bozan Doğu zihniyetine karşı, Diaspora'da geliştirilen gerçek yahudi değerlerini korumak için mücadele zorundayız».

Bu amaçla, Sovyet (ve genellikle Batı) yahudilerinin kütle hâlinde gelmelerinin avantajlarını görünüşe göre gözönünde tutan Bayan Golda Meir, İngiliz Siyonist Federasyonunda şunları söylemiştir: «Yüksek seviyede muhacirlere ihtiyacımız var. Zira devletin gelecekteki yapısı bizi endişelendiriyor... Mevcut şartlar devam ederse, seçkin Eskinazi'ler ile Doğulu İsrail toplulukları arasında tehlikeli bir çatışma başgösterecektir».

İçin için işleyen bu çatışma, İsrail'in bir çok şehirlerinde, özellikle Wadi-Salib'de, bu Hayfa'nın kenar mahallesinde, 1959'da Kuzey Afrika yahudilerinin ayaklanmasıyla, şiddetli bir biçim almıştır. Yetkililer, o tarihten beri iki topluluğu yaklaştırmak amacıyla tedbirler almışlardır. Kaynaşmayı teşvik için, Telaviv Belediyesi, gereken biçimde evlenen her Eskinazi-Sefarad çiftine, prim vermeyi kararlaştırmıştır. Doğuluların çoğunlukta bulunduğu 30 kadar kalkınma bölgesinde, orta öğretimin parasız olması kabul edilmiştir. Sefarad'lı öğrencilerin en istidatlılarına, üniversite bursları daha cömertçe verilmektedir.

Bu tedbirler, hemen hepsi Doğu ve Orta Avrupadan gelen eski siyonistlerin kilit yerleri elinde tuttuğu bir devlet yapısını köklü biçimde değiştirmeye yetecek midir? Bazı Sefarad liderleri, bu noktada ümitsizdir. Belirtmektedirler ki, Asya-Afrika yahudileri, hükümette, parlamentoda, idarenin ve ordunun üst kademelerinde, son derece az sayıdadırlar. Onların, Arap azınlığı ile birlikte sosyal piramidin alt tabakasını teşkil edeceklerini her şey göstermektedir. İstatistikler, iki grup arasındaki gelir farkının yıldan yıla arttığını ortaya koymaktadır. Etnik sınır ile sosyal sınır birleştiği için, bu sorun çok daha keskindir.

Devletin ilk yıllarında bir çok kişi, muhacirler neslin kaybolması ile, iki grubun kaynaşacağına inanmaktaydı. Bugün, sosyolog ve iktisatçılar, her alanda devrimci değişiklikler olmadıkça, hastalığın vahimleşeceği teşhisinde genellikle birleşmektedirler(....)

NAZİLER [illegible] OLDU?

Dinî kanunlardan doğan dâvâlar konusunda, İsrail Yüksek Mahkeme hâkimi Haim Cohen, 1963 Temmuzunda, bir toplantı sırasında şöyle demekteydi: «Talihin acı istihzası istedi ki, Nazilerin yaydığı Nuremberg'in pis kanunlarını esinleyen ayni ırkçı ve biyolojik tezler, İsrail Devletinde yahudiliğin resmî tanımı için temel teşkil etsinler!». Bu sözlerin yarattığı öfke ve şaşkınlık üzerine, ünlü hukukçu, alenen özür dilemek zorunda kalmıştır. Ama esasta görüşlerini değiştirmiş değildir. Nitekim bir konuşma sırasında bana şunları söyledi: «Hâlâ düşünüyorum ki, -özellikle karma evlenmeler konusunda olanı gibi-, bizim bazı kanunlarımız, ırkçı bir düşünce taşımaktadır. Ama başka câre yok. Çelişik ihtiraslar ve klerikal grubun gücü öyledir ki, bu konuda bir mücadele sivil harbe yol açabilir».

(1) Sefarad yahudileri, Asurî ve Roma fetihlerindn sonra, Orta Doğu ve Kuzey Afrikada yerleşmek üzere Filistin'i terkedenlerdir. Ötkiler ise, 1492'de İspanya'dan kovulmuşlar, Arap ülkelerine ve bazı Batı ülkelerine yerleşmişlerdir. Hâlen sayıları 3 milyon civarmdadır. Eskinaziler Cermen menşelidir. Son iki yüz yılda Avrupa ve Amerika'ya yayılmışlardır. Sayıları 10 milyonu bulmaktadır. Bunların 5 milyonu ABD.'de, 3 milyonu ise Sovyetler Birliğindedir.

(Basın : 17733)